

Onderwijskrant

162

**Maatschappelijk & politiek debat mei-juni 2012:
geen draagvlak voor ontwrichtende (VSO)³- hervorming
secundair onderwijs & voor VVKSO-visieplan**

**Niets is ongelijker
dan het gelijk
behandelen
van ongelijken.**

THOMAS JEFFERSON,
derde president van de VS

*Beste Pascal, Georges, Sp.A., Groen,
Ides, Mieke, Dirk, Mark & Micheline,
Robert, ... ons secundair onderwijs is
geen sociale discriminatiemachine!
Uw (VSO)³ ontwricht secundair én
hoger/universitair onderwijs*

- *Maatschappelijk & politiek debat over hervorming s.o.: mei-juni 2012:
geen draagvlak, foutieve uitgangspunten, andere prioriteiten
- *Actie rond hervorming van Onderwijskrant en petitie: januari-juni 2012
- *Te weinig 'politiek' weerwerk tegen hervorming verontrust
- *Prof. Bart Pattyn: ontwrichting secundair onderwijs & nefaste gevolgen van
VVKSO-voorstel voor afschaffen van algemene (aso)richtingen
- *Kleurloos S.O. van VVKSO: ontwrichting secundair onderwijs, VSO³
én nefaste gevolgen voor hoger/universitair onderwijs
- *Philip Brinckman: (VVKSO-)hervormingsplan s.o.: stap achteruit voor bso
- *Kritiek van cognitief psycholoog Wouter Duyck op hervormingsplannen,
differentiatievoorstellen en egalitaire redeneringen van sociologen
- *Klara-debat over hervorming secundair onderwijs: Ad Verbrugge:
trek lessen uit mislukte gemeenschappelijke basisvorming in Nederland

Maatschappelijk & politiek debat over hervorming s.o. mei-juni 2012: geen draagvlak, foutieve uitgangspunten, andere prioriteiten

Raf Feys, Noël Gybels, Marc Hullebus, Pieter Van Biervliet & Stella Brasseur

1 Maatschappelijk en onthullend debat

1.1 VVKSO-plan & Onderwijskrantpetitie lokken breed debat uit

Zolang er geen breed en publiek debat over de hervorming van het secundair onderwijs werd gevoerd en het debat de media niet haalde, konden de hervormers de schijn van een breed draagvlak hoog houden en de kritische analyses gewoon doodzwijgen. Het verschijnen van de *Onderwijskrantpetitie* van 6 mei en van het VVKSO-visierrapport (8 mei) - vergezeld van een paar krasse uitspraken van *Chris Smits* (DS, 9 mei) over *Latijn dat enkel omwille van het prestige gekozen wordt*, lokten heel veel reacties uit en gooiden het debat vanaf 9 mei in de publieke ruimte. (VVKSO= Vlaams Verbond Katholiek Secundair Onderwijs). Al vlug bleek dat er geen maatschappelijk draagvlak bestaat, dat de hervorming op foutieve uitgangspunten over sociale discriminatie e.d. gebaseerd is, en dat andere hervormingen prioritair zijn.

Vanaf 9 mei werd een ketting-reactie op gang gebracht. De kritiek op de hervorming lokte tegenreacties uit van minister Smet, de sociologen Mieke Van Houtte, Dirk Jacobs, Ides Nicaise en onderwijsschepenen *Robert Voorhamme* (SP.A), ... die op hun beurt weer opiniebijdragen uitlokten en vele honderden getuigenissen op het Internet. Naarmate de hardliners ons *'schabouwendijk'* (Elchardus) onderwijs steeds weer bestempelden als een *sociale discriminatiemachine* die ook *"onze sociale cohesie en economische slagkracht ondergraaft"*, lokte hun stemmingmakerij steeds meer onbegrip en wrevel uit en ondermijnden ze de eigen geloofwaardigheid. Zelfs *Cathy Berx*, gouverneur provincie Antwerpen en prof. UA, voelde zicht moreel verplicht om de stemmingmakerij te weerleggen: *'De waarheid over PISA en Finland'* (Knackwebsite 25 juni, De Tijd, 26 juni). Jammer genoeg kon ze met die waarheid niet terecht in onze 'kwaliteitskranten'; dit was ook het geval met onze bijdragen hierover.

De *Onderwijskrantpetitie* werd ook steeds breder verspreid en ondertekend – vooral via sociale netwerken. Het debat werd vanaf 20 juni mede aangewakkerd door een paar onbesuisde uitspraken van

minister Smet en van de professoren *Peter Vanpe-tegem* en *Martin Valcke* over het afschaffen van B-attesten die volgens hen door (elitaire) scholen worden misbruikt om leerlingen te weren ...

Dit alles bracht het debat ook op het politieke forum. Nu N-VA & Open VLD vaststelden dat de meeste (onderwijs)mensen de structuurhervormingen afwezen, durfden ze zich duidelijker hiervan distantiëren en het voorbeeld volgen van LDD en Vlaams Belang. Ook de CD&V pleitte eind juni niet langer openlijk voor het afschaffen van aso, tso en bso, voor een gemeenschappelijke eerste graad, voor competentiegericht en leuk onderwijs à la Ferre Laevers (cf. eigen conceptnota van 25 januari), voor het VVKSO-hervormingsplan ...

Het zal wel niet de bedoeling geweest zijn van de VVKSO-kopstukken, van minister Smet en van andere hardliners om met hun 'outing' een breed debat en veel kritiek uit te lokken, maar daarvoor moeten we hen in elk geval dankbaar zijn. Zelf hadden we bij het lanceren van onze petitie (6 mei) geenszins verwacht dat het publiek debat in mei-juni zo'n vaart zou nemen en dat we op korte termijn zo'n carrousel op gang konden brengen, dat zoveel (onderwijs)mensen de moed zouden hebben om een opiniebijdrage te schrijven en/of de petitie te ondertekenen. Het verbaast ons dat het VVKSO op 29 juni een bericht op zijn website plaatste waarbij het de indruk wekt dat het de voorbije maanden enkel ging om *politiek* gekrakeel dat pas na 20 juni op gang kwam na uitspraken van minister Smet over B-attesten. Het VVKSO herleidde het debat tot bekvachten onder politici met louter *tactische* in plaats van *inhoudelijke* argumenten. Hiermee verdoezelden de VVKSO-kopstukken de vele kritiek op hun hervormingsplan en hun grote bijdrage in het uitlokken van een door hen gevreesd debat.

De onderwijshervorming was voorheen bijna uitsluitend een zaak van besloten kringetjes, Brusselse cenakels, die grootscheepse hervormingen 'screen' bekookstoofden buiten het zicht van de onmiddellijke betrokkenen en van de publieke opinie. Het stimuleren en stofferen van een breed en open debat, is al sinds 1977 één van de hoofddoelstellingen van *Onderwijskrant*. In de maanden mei en juni leek dit

nog eens te lukken – na drie jaar van intense inzet rond dit project, na een strijd van 21 jaar tegen de stemmingmakerij tegen ons s.o. en tegen de vele kwakkels over sociale discriminatie, prestatiekloof dempen, bruuske overgang en zittenblijven, welbevinden, PISA, traumatisch afzakken en in de waterval terecht komen ... die sinds 1991 verspreid worden en mede met de steun van de krant *'De Standaard'* standaardopvattingen geworden zijn. Het opboksen tegen kwakkels en tegen hervormingsplannen die erop gebaseerd zijn, is in elk geval een werk van lange adem geworden.

Het gaat voor *Onderwijskrant* overigens niet enkel om de bestrijding van het 'comprehensieve' hervormingsplan, maar evenzeer van de foutieve uitgangspunten waarop het gebaseerd is. Tegelijk wilden we de voorbije tien jaar duidelijk maken dat beleidsmakers en hervormers zich enerzijds blindstaren op grotendeels vermeende knelpunten, maar anderzijds blind zijn voor echte knelpunten en prioriteiten als de gestage niveaudaling en verwaarloosde niveaubewaking, de ondermaatse aanpak van NT2 en van achterstandsbeleid & zorgverbreding in het basisonderwijs, de echte herwaardering van tso en bso en werkplekieren (leercontract Syntra e.d.), de uitholling van de taalvakken, de verwaarlozing van de kwaliteitsverbetering van ons belaagde buitengewoon onderwijs sinds een paar decennia, de nefaste gevolgen van bepaalde hervormingen binnen de lerarenopleiding en binnen het hoger/universitair onderwijs ... Door de fixatie op de structuurhervorming van het s.o. werden veel belangrijker thema's naar de achtergrond verdrongen.

1.2 Het tij gekeerd?! Andere prioriteiten

Tijdens de maanden mei en juni ging de (hervormings)doos van Pandora open en kwamen de kwalen te voorschijn. Toen bleek al vlug dat er geen maatschappelijk draagvlak bestond en dat er zelfs tussen en binnen de politieke partijen geen sprake was van consensus. Ook opvallend veel academici spraken zich nu openlijk uit tegen de hervorming en/of ondertekenden de *Onderwijskrant*petitie. Uit het debat werd vooral ook duidelijk dat de meeste onderwijzers en politieke partijen andere beleidsprioriteiten voorop stellen – ook op korte termijn. Dit lijkt ons nog de belangrijkste verdienste van het debat.

Nog op 9 mei poneerde een euforische *Guy Tegenbos* van *'De Standaard'* dat het nu met de steunbetuiging van het VVKSO - gekoppeld aan

"het feit dat de onderwijsvernieuwing nu van anderen kwam" - voor Pascal Smet veel makkelijker werd om de hervorming door te voeren. Smet en de andere 'hervormers' stelden tot voor kort dat *'alle weldenkende mensen'* het eens waren met de hervorming; ook de VVKSO-top wekte op 8 mei de indruk dat zijn visie breed gedragen werd door het onderwijsveld. Zelf schrijven we allang in *Onderwijskrant* dat de meeste (praktijk)mensen de hervorming afwijzen en dat er ook tussen en zelfs binnen de politieke partijen geen consensus bestaat. Tijdens het publiek debat van mei en juni kon iedereen nu vaststellen dat de meeste mensen de hervorming niet lusten en dat de hervormers ook vanuit de politieke hoek op al te weinig steun kunnen rekenen.

Steven Samyn, politiek redacteur van *'De Morgen'*, besloot op 22 juni dat uit het mei- en junidebat bleek dat er maar weinig toekomst meer was voor het hervormingsproject. Leraar *Peter De Roover* constateerde op 27 juni in *'Doorbraak'*: *"Met alleen zijn eigen SP.A en Groen achter zich, staat Smet politiek wel heel geïsoleerd. Maar ook op het onderwijsveld en in de brede publieke opinie blijkt de aanhang voor de hervormingsplannen veel te beperkt."* Leraar *Benjamin Steegmans* schreef op 16 juni in een Knack-lezersbrief: *"Steeds meer blijkt er van het door (een groot deel van de) media en sinds kort ook door het VVKSO verkondigde 'brede draagvlak' geen sprake meer te zijn."*

Marc Maes, Coördinator BOCO (Scholengroep Brussel GO!) schreef: *"Gaat men de hervorming van het secundair ondanks vele vragen daarrond en een vaag opzet, toch doordrukken? De tijd dat men kon beweren dat iedereen voor deze hervorming was, is al een tijdje voorbij. Er rijzen steeds meer vragen over de invulbaarheid"* (*De hervorming SO doordrukken?* (Boco-website 30 mei).

Gerda Van Steenberge, prominent lid van de onderwijscommissie en sinds kort onafhankelijk parlementslid, verwoordde de situatie eind juni als volgt: *"Er wordt door de minister en zijn entourage steeds beweerd dat er veel overleg is geweest met het onderwijsveld. Dit is pertinent onwaar. Leerkrachten hebben haast geen inspraak gehad; zo werd ook met de stem van de Onderwijskrant, die ook een petitie opstelde, haast geen rekening gehouden!). Directies werden nauwelijks gehoord en de scholengemeenschappen met hun vertegenwoordigers hebben slechts kennis kunnen nemen van de 'voldongen feiten'. De overheid weigert steevast een*

echte representatieve bevraging. De hervorming tot een 'middenschool' krijgt veel tegenstand van de basis, getuige hiervan ook de reeds meer dan 10.000 ondertekenaars van bovenvermelde petitie van Onderwijskrant. Ook uit de hoorzittingen met het onderwijsveld in de commissie Onderwijs is alvast geen brede consensus gebleken. Het valt ook op dat geen van de voorstanders van de hervorming al een poging heeft ondernomen om nog maar een ontwerp te maken van een lessentabel voor die eerste graad – met uitzondering dan van Luc Heyerick, het hoofd van het departement onderwijs van de stad Gent". Die lessentabel (2 uur voor wiskunde en Nederlands, veel zelfstandig werk...) wekte enkel verbijstering op.

Bij dit alles mogen we niet de indruk wekken dat het hier enkel gaat om een hervormingsproject van minister Smet, en/of om een project dat vooral omwille van het ondoordacht optreden van Smet dreigt te mislukken. Het gaat om een project van de beleidsmakers van de voorbije tien jaar en meer, gesteund door een groot deel van het vernieuwingsestablishment en de VLOR. Het gaat tevens om een meer radicale versie van het VSO-hervormingsproject van 1970. Gaby Hostens, gewezen directeur-generaal secundair onderwijs, getuigde in een recent debat op Klara (2 juni) dat ook hij, Monard en anderen op het departement rond 1995 al met analoge hervormingsplannen bezig waren. Eén van ons, Raf Feys, werd al in 1968 als student door de Leuvense prof. Cyriel De Keyser geconfronteerd met het project comprehensief onderwijs en volgt die thematiek al 44 jaar. Het gaat dus om veel meer dan om een bevestiging van minister Smet.

2 VVKSO-plan & petitie lokken debat uit

2.1 VVKSO-hervormingsplan van 8 mei: korte euforie bij hervormers

Op 8 mei maakten de VVKSO-kopstukken op een congresdag in Gent hun visierapport bekend. Het VVKSO pleitte net als minister Smet voor een gemeenschappelijke eerste graad en voor het afschaffen van de onderwijsvormen aso, tso, bso en kso in de tweede en derde graad. Op de congresdag was er geen debat over de hervorming voorzien, maar het VVKSO wekte de indruk dat er een algemene consensus omtrent zijn visie bestond en dat een 'vlucht vooruit' nu de beste en meest lonende strategie zou zijn. Die 'vlucht vooruit' leidde echter tot een storm van protesten, tot een boemerangeffect. Het VVKSO heeft gegokt en

blufpoker gespeeld. De 'vlucht vooruit' bleek achteraf een tegenvallende gok, maar tegelijk een belangrijke katalysator van het maatschappelijk debat – een verdienste op zich.

Het zag er op 9 mei nochtans rooskleurig uit voor de hervormers, en voor het VVKSO - dat op die dag op veel aandacht en applaus kon rekenen. Een glunderende Chris Smits, secretaris-generaal, verkondigde in 'Onderscheid aso, tso, bso mag weg' dat het katholiek onderwijs radicaal komaf wou maken met de klassieke onderwijsvormen en voorstander was van een gemeenschappelijke eerste graad. In de euforie van het grootschalig congres pakte een overmoedige Smits ook uit met uitdagende uitspraken als "*Kinderen of hun ouders kiezen voor Latijn omdat het prestige heeft, niet omdat het hen interesseert*". Die uitspraken lokten veel verontwaardigde reacties en opiniebijdragen uit. De al even enthousiaste interviewer Ysebaert schreef ook uitdrukkelijk dat Smits en ook *De Standaard* ervan overtuigd waren dat er nu "*een breed draagvlak bestond bij directies en schoolbesturen*". Tom Ysebaert wist wel dat *Onderwijskrant* op 6 mei een petitie tegen de hervorming had opgestart, maar dat mocht uiteraard niet vermeld worden.

Een evenzeer glunderende minister Smet haastte zich op 9 mei in *De Ochtend* op Radio-1 om te stellen dat het VVKSO-hervormingsplan in grote trekken overeenkwam met het zijne: "*Katholiek onderwijs en ik staan op één lijn*". Tijdens de plenaire vergadering van 9 mei pronkte niet alleen minister Smet, maar ook CD&V-politica Kathleen Helsen met het VVKSO-plan: "*Meneer de minister, het katholiek onderwijs heeft nu een visie uitgebracht. U weet dat daar een heel grote groep van mensen uit het veld, die dat mee willen dragen, achter staan. U hebt dat nodig om die hervorming te kunnen waarmaken. Het is dus belangrijk dat u daar rekening mee houdt.*" Vera Celis (N-VA) liet wel verstaan dat zij het voorstel om de onderwijsvormen af te schaffen niet genegen was. Ook de COC-secretaris-generaal Van der Hoeven, sprak zich op 9 mei op de COC-website bijzonder lovend uit (zie 9).

2.2 Tegenbos: s.o. zal nu grondig veranderen!

En dan was er op 9 mei ook nog de comentaar van Guy Tegenbos, de onderwijsboss van *De Standaard*, die in '*Van watervallen vistrappen maken*' hoog opliep met het VVKSO-visieplan en erbij fantaseerde dat de onderwij vernieuwing nu ook '*van onderen kwam*'. "*Nu de marktleider het spoor trok*",

zou het volgens Tegenbos voor minister Smet vrij makkelijk worden om de hervorming door te voeren. Hij besloot: *“Gisteren stelde het katholiek onderwijs zijn visie voor, Vlaams minister van Onderwijs Pascal Smet volgt die (sic!). Het middelbaar onderwijs zoals we dat nu kennen zal grondig veranderen. Aso tso, bso en kso zullen verdwijnen, de vooroordelen over technisch onderwijs van tafel geveegd.”* Hij fulmineerde tussendoor dat *“ons onderwijs nog steeds aansluit bij het oude model dat stoelt op het beroepenmodel van de jaren vijftig van vorige eeuw. Het zegt, bruut samengevat, dat er 'hoge' en 'lage' beroepen en dus ook studierichtingen zijn, en dat er 'slimme' en 'domme' kinderen zijn. Onderwijs moet zorgen dat de slimme kinderen in de hoge richtingen terechtkomen en de domme in de lage richtingen.”*

Tegenbos fulmineert zo al meer dan twintig jaar tegen ons s.o. dat hij in 1991 al bestempelde en vernederde als *van matige kwaliteit en veel te duur*. Het is geen toeval dat tijdens de maanden mei en juni in de krant *De Morgen* een aantal kritische opiniebijdragen verschenen, maar eerder weinig in *De Standaard* van Tegenbos. Op 12 mei mocht professor-socioloog Dirk Jacobs (ULB) nog eens Tegenbos' stemmingmakerij in zijn krant overdoen – in de hoop hiermee de critici de mond te snoeren.

2.3 Vrees voor 'comprehensieve' alliantie

Knackredacteur Patrick Martens poneerde op 7 maart: *“Het secundair gaat op de schop! De eensgezindheid onder beleidsmakers, sociale partners, verantwoordelijken van de overkoepelende organisaties van de onderwijsnetten en andere onderwijsdeskundigen over de noodzaak van de hervorming is hoe dan ook groot. Ook in verband met de tweede en derde graad heeft Smet inmiddels van alle kanten te horen gekregen dat er steun is voor het opheffen van de traditionele onderwijsvormen.”*

Veel (onderwijs)mensen kregen na de sprong vooruit van het VVKSO (8 mei) en de enthousiaste reactie van minister Smet e.a. nog meer de indruk dat er nu meer dan ooit een (h)echte alliantie tot stand gekomen was tussen de onderwijskoepels, het departement onderwijs, de meerderheidspartijen, beleidsondersteunende sociologen, bevriende pers ... Ze vreesden dat verzet tegen zo'n 'comprehensief complex' uiterst moeilijk zou worden en dat de keuze van het VVKSO voor radicale hervorming, ook het standpunt van bepaalde politieke partijen en van de COC-vakbond zou beïnvloeden. Dit laatste

bleek al op 9 mei toen zowel *Kathleen Helsen* (CD&V) als de COC-secretaris-generaal enthousiast reageerden (zie punt 2.1). Een verontwaardigde *Ivan Van de Cloot*, hoofdeconoom *Itinera Institute*, schreef op 10 mei een opiniebijdrage over *“de capitulatie van de katholieke onderwijskoepel VVKSO voor het afschaffen van het onderscheid tussen aso, tso en bso”*. Hij vreesde dat hiermee *“de grootste revolutie in het Vlaams onderwijs sinds het grote VSO-experiment weer een stap dichterbij kwam”*. Vooral ook *“het weinige politieke weerwerk tegen de hervorming”* verontrustte hem – en uiteraard ook de enthousiaste reacties op het VVKSO-plan vanwege de hervormers (*Het weinige weerwerk tegen de onderwijshervorming verontrust*, *De Tijd*, 10 mei). *Carl Vankeirsbilck* (Itinerea) en *Geert Noels* bekritiseerden de VVKSO-voorstellen in de opiniebijdrage *“Als de middelmaat de norm wordt. Hervormingen secundair onderwijs zijn niet de juiste”* (DS, 11 mei).

De Gentse leraar *Dirk Vermassen* verwoordde zijn ongerustheid aldus: *“Minister Smet wil niet ingaan op concrete vragen omtrent het VVKSO-voorstel, 'om zagezegd het delicate overleg niet te schaden'. Het is in die mist van onduidelijkheid dat scholen en ouders nu in het verweer gaan. Maar eigenlijk is het al te laat. Als de koepels mee zijn, en de coalitiepartners geven hun fiat, dan wordt het plan in de loop van het komende decennium uitgerold. 'Een plan dat ons dictatoriaal wordt opgedrongen' (De Tijd, 26 mei). Vermassen was wel blij met het succes van *Onderwijskrantpetitie*, maar vreesde dat het te laat was. Ook onderwijzer *Jef Boden* betreurde in een opiniebijdrage het gebrek aan inspraak en verzet: *“Minister Smet en zijn theoretici lijken Oost-Indisch doof. Een open debat met het voetvolk dat de plannen door de strot geduwd krijgt is er nooit geweest. De voornaamste wezenlijke en consequente tegenwind komt van de *Onderwijskrant*. Meerdere themanummers stonden vol kritische bedenkingen”* (Oef! Eindelijk vakantie! Knack-website).*

Wij maakten ons op 9 mei ook wat zorgen omtrent de enthousiaste reacties van de hervormers en van *'De Standaard'*. Gelukkig merkten we 's avonds dat het interview met *Chris Smits* al tientallen verontwaardigde reacties op de DS-website had uitgelokt en dat onze prille internetpetitie al door een 300 personen ondertekend was. We kregen nog meer hoop toen *Het Nieuwsblad* op 10 mei ook een bijdrage bevatte met als titel *'Leraren in opstand tegen afschaffen aso, tso en bso'*, waarin ook verwezen werd naar de *Onderwijskrantpetitie* en

waarin een paar kritische stemmen aan bod kwamen. Ook in de krant *'De Morgen'* werd die dag naar de petitie verwezen en was er ook de bijdrage *"Katholieke directeurs gaan in de clinch over middelbare school van de toekomst."* Jammer genoeg werd in de kranten de preciese naam en vindplaats van de internetpetitie niet vermeld. Toen we op 10 mei nog merkten dat steeds meer personen de petitie ondertekenden, wisten we dat het maatschappelijk debat op gang geschoten was.

2.4 Massale kritiek en afwijzing & succes Onderwijskrantpetitie

We verzamelden in mei-juni een grote hoop afwijzende reacties – vooral vanwege leerkrachten, directies, lerarenopleiders, docenten en professoren, tientallen opiniebijdragen, interviews, blogs, communiqués van politieke partijen. We noteerden ook duizenden (!) reacties op de websites van de kranten, Knack, VRT, Degelijk Vlaams Onderwijs ... Een bijdrage van Heyerick over een alternatief lessenrooster lokte op 1 dag 336 reacties uit - meestal ook interessante. In de pers en de media verschenen interviews met kritische directeurs en leerkrachten, standpunten ook van professoren als Wouter Duyck (UGent), Bart Pattyn en André Oosterlinck (KU Leuven), gouverneur Cathy Berx, ex-minister Luc Van den Bossche, ...

In de *Knack-poll* van eind mei spraken 83 % van de 1260 respondenten zich uit tegen de afschaffing van aso, tso en bso. De *Onderwijskrantpetitie* was na tien dagen al door een 7000 mensen ondertekend. De massale ondertekening gaf veel mensen de moed en de durf om zich openlijk te uiten. De lijst van ondertekenaars leidde er ook toe dat bepaalde kranten en de VRT een aantal ondertekenaars – directeurs, onderwijsdeskundigen ... – om hun mening vroegen.

Ook een aantal universitaire onderwijsexperts ondertekenden de petitie; enkelen formuleerden een opiniebijdrage; *Wouter Duyck*, cognitieve psychologie UGent, produceerde er zelfs drie. Aangezien onze kranten bijna uitsluitend bijdragen van academici opnemen, waren hun bijdragen een belangrijke steun in het verzet. Voor professoren is het ook makkelijker en minder delicaat om kleur te bekennen dan voor leerkrachten en lerarenopleiders die veel meer vrezen voor de mogelijke gevolgen voor hen zelf of voor hun school; de zelfcensuur is nog steeds enorm. Zo vroegen enkele leerkrachten en begeleiders achteraf om

hun naam te schrappen op de petitielijst. Weinig of geen onderwijsdeskundigen namen het voor de hervorming op. *Martin Valcke (UGent)* verdedigde wel even de structuurhervorming in zijn opiniebijdrage *'Neem nu een school in Finland'* (*DM*, 11 mei), maar op 22 juni verkondigde hij al weer dat een structuurhervorming *niet* wenselijk was (*'Vandaag'*, Radio-1). Op 11 mei schreef *Valcke* dat de VVKSO-structuurhervorming een stap was in de goeie richting, maar dat de middenschool doorgetrokken moest worden in de tweede graad, tot 16 jaar zoals in de Finse middenschool. Hij verwachtte daarnaast ook alle heil van doorgedreven *interne klasdifferentiatie 'zoals in Finland'*. In Finland bedraagt de middenschool vooreerst maar 3 jaar en de leerkrachten geven er ook vrij klassikaal en traditioneel les. De zwakkere leerlingen worden er apart of in kleine groepjes door extra leerkrachten bijgewerkt; dit heeft niets te maken met binnenklasdifferentiatie.

Het VVKSO-plan kreeg ook veel kritiek vanuit de eigen onderwijszuil. Leraren van het Don Bosco-Instituut in Groot-Bijgaarden (tso en aso) getuigden: *'Op onze school zal je geen leerkracht vinden die zich positief uitlaat over de hervorming. Onze eerste graad is al breed genoeg. Je kunt niet alle kinderen samen zetten. Dan moet je aan de ene de tafels uitleggen en de wiskundeknobbel van de klas op zijn honger laten zitten. Differentiëren, dat klinkt goed maar dat is een spreidstand die je niet volhoudt. In een klas van vijftientig voor iedere leerling oefeningen op maat? Wij kunnen niet toveren'* (*Hier vindt Smet geen steun*, DS, 27 juni). We lazen in *'De Tijd'*: *"In de scholen en bij ouders groeit de ongerustheid. Alsof iedereen nu pas beseft wat te gebeuren staat. Zeker nu ook de koepel van het katholieke onderwijs zich deze maand op een visiecongres achter de grote principes van de structuurhervorming heeft geschaard. Verraad', noemt leraar Vermassen het. In leraarskamers en op discussiefora zit de schrik erin"* (*Ine Ranson, Pleidooi voor Elitarisme, De Tijd, 26 mei*).

Op 23 juni drukte ook prof. *Bart Pattyn* zijn grote bezorgdheid uit omtrent *'de VVKSO-plannen voor een tabula rasa voor het secundair onderwijs'*. Hij verzet zich nog het meest tegen het voornemen om de algemene (aso)richtingen te vervangen door meer specifieke studiedomeinen die *"het aso open breken door aspecten van de algemene vorming uit elkaar te halen en uit te bouwen tot zwaartepunten van richtingen die tot een specifiek soort doorstroming aanleiding moeten geven"*. *Pattyn* besloot

zijn boeiend betoog als volgt: *“Tenzij we bereid zijn te gokken, zullen de motieven om een hervorming door te voeren ijzersterk moeten zijn. Het punt is dat een oorlog net zoals een hervorming niet een beetje kan worden gewonnen en dat alle ellende van een half doorgevoerde of mislukte oorlog nooit aan de top maar aan de basis wordt ervaren. Er zijn veel voorbeelden van hervormingen die in buurlanden de onderwijskwaliteit hebben doen dalen....Het onderwijsveld is in ieder geval geen evenementenhall of goktent”* (De oorlog verklaren is één zaak, hem winnen een andere, De Morgen, 23 juni).

Gewezen rector André Oosterlinck drukte zijn grote bezorgheid al vorig jaar uit op Kanaal Z. Op 21 juni publiceerde hij een scherp opiniestuk in *‘De Morgen’*, met als titel *‘De onnodige, ongevraagde, onzellige en dure onderwijshervorming van Pascal Smet.’* Oosterlinck maakt zich niet enkel grote zorgen over de gevolgen van een gemeenschappelijke en nivelerende eerste graad, maar evenzeer over de afschaffing van het aso (= algemene & ruime studierichtingen in de 2de en 3de graad) – ook voor het universitair vervolgonderwijs. Hij is tegelijk erg begaan met het lot van tso/bsso. Hij maakt zich nog het meest zorgen omdat de hervormers een breed debat niet meer noodzakelijk vonden en er van uitgingen dat er voldoende draagvlak bestond.

Ook het Christelijk opinieweekblad *Tertio* was niet mals in zijn beoordeling van de VVKSO-hervormingsplannen en van minister Smet. In *‘Katholiek Onderwijs vlucht vooruit’* betreurde redacteur Miel Swillens (ex-leraar) o.m. het verdwijnen van de opdeling in aso, tso en bso. Dat het katholiek onderwijs die veranderingen goedkeurt, is hem een doorn in het oog (*Tertio*, 4 juli). Hij schrijft: *“Geen ‘waterval’ meer, voorbij het elitaire gedoe met Latijn en Grieks. Voortaan speelt iedereen in eerste klasse. Pro-bleem opgelost. De stigmatiserende opdeling in sterke en zwakke richtingen moet verdwijnen zodat iedereen kan schitteren, zo luidt het. In feite worden precies ook de begaafde kinderen van onbemiddelde ouders opgeofferd op het altaar van de utopie. Sociale mobiliteit veronderstelt ook selectie. Niet op basis van de ‘portemonnee’ van de ouders, maar op basis van begaafdheid van de kinderen. Selectie is geen discriminatie. Wat de hervormers voor ogen hebben, is een onderwijssysteem met niet alleen gelijke kansen bij de start, maar ook gelijke resultaten - of toch zoveel mogelijk – aan de meet. Die gelijkheidsobsessie zal leiden tot een massa-*

productie van nagenoeg waardeloze diploma’s, waardoor geld en relaties in de samenleving weer de bovenhand krijgen. Gelijkheid in het onderwijs is nefast voor de sociale mobiliteit. Ons gelijkheidsideaal is te ver doorgeslagen en neigt naar egalitarisme. In een democratische samenleving – in tegenstelling tot een egalitaire en totalitaire – is het de taak van de politiek de ongelijkheid tussen de mensen gestalte te geven, met inachtneming van wat rechtvaardig is. Maar onze politici laten zich opjagen door een utopisch gelijkheidsideaal. Ze zijn de gevangenen van een modieuze retoriek. Het gevaar dat ons onderwijs bedreigt zijn niet allerlei - grotendeels imaginaire - vormen van discriminatie, maar de wil om van de school een proefterrein te maken voor sociale experimenten.” Hoofdredacteur Geert De Kerpel hekelde eveneens de hervorming in zijn standpunt *‘Kinderen geen speelbal in een politiek steekspel’*.

In het KLARA-debat van 2 juni raadde prof. Ad Verbrugge (Beter Onderwijs Nederland) Vlaanderen aan de nodige lering te trekken uit de mislukte en weer afgevoerde gemeenschappelijke basisvorming (1993-2004) in Nederland. Sinds 2004 werkt men er weer met verschillende ‘profielen’ en verschillende beheersingsniveaus. In de bijdrage over het VVKSO-hervormingsplan verderop in dit nummer verwijzen we naar een groot aantal kritische stemmen en getuigenissen.

3 Nicaise, Jacobs, Van Houtte, Elchardus: “s.o.= sociale discriminatiemachine”

3.1 Sociologische leugens: zwak voor zwakste?

Als reactie op de kritiek op de hervorming werd meteen de alliantie tussen beleidsmakers, beleids-ondersteunende onderzoekers en de pers geactiveerd. De sociologen Mieke Van Houtte, Dirk Jacobs, Ides Nicaise, Mark Elchardus - kregen frequent het woord in de kranten. Hun gelijkheidsobsessie luidt: *“ons s.o. is een sociale discriminatiemachine”*: weinig arbeiderskinderen volgen aso, de democratisering en sociale promotie zijn al een tijd stilgevallen, de toename van het aantal ‘ongekwalificeerde’ uitstromers is niet het gevolg van ons selectief systeem. De verlossing uit al die ellende is simpel en komt uit het hoge Noorden, uit de Scandinavische landen waar de zegeningen van comprehensief onderwijs een evidentie zouden zijn. Dirk Jacobs (ULB) plaatste op 12 mei in de *Standaard* een vrij uitdagend standpunt: *‘Nul op het rapport voor gelijke kansen. Hervorming s.o. Brood-*

nodig'. Jacobs: "Onze kijk op onderwijs beperkt zich tot selectie en filteren om vooral te garanderen dat onze middenklasse- en eliteleerlingen van goed onderwijs kunnen genieten. Jammer voor al de rest." Jacobs pakte als alternatief uit met het *paradijselijke* onderwijssysteem van Finland. Uit een paar honderd reacties op de DS-website en elders bleek dat bijna iedereen zwaar tilde aan de onzin die de egalitaire fundamentalist Jacobs al jaren mag verkondigen, veelal ook in rapporten van - en op kosten van - de *Koning Boudewijnstichting*. Mieke Van Houtte (UGent) plaatste eveneens op 12 mei haar opinie 'De onderwijshervorming afschieten, dat kun je niet maken' in *De Morgen*, een reactie ook op de bijdrage van prof. Wouter Duyck (*Gelijke kansen, gelijke klassen, gelijke kinderen?, 10 mei*). Later volgden nog analoge bijdragen van Nicaise, Van Houtte, Jacobs en Elchardus.

Deze 'egalitaire fundamentalisten' pakten telkens uit met hun wetenschappelijke 'waarheid' - 'evidence-based!' - en stopten de tegenstanders in de 'onwetende' en 'elitaire' verdomhoek. De toename van het aantal ongedipomeerde 18-jarigen is voor hen *evident* een gevolg van discriminatie en niet van de toename van de kansarmoede en het aantal allochtonen en anderstalige leerlingen. Volgens Elchardus en co ondergroeven de critici ook de sociale cohesie en de welvaart. Oosterlinck gedroeg zich als een 'elitair baron'. Critici werden dus afgeschilderd als onwetenden en beticht van 'schuldig verzuim', "enkel begaan met hun eigen (klein)kinderen". Volgens Jacobs, Van Houtte & Kavadias mocht Oosterlinck enkel uitspraken doen over zijn vak *elektro-werktuigkunde (!)* en de *cognitieve psycholoog* Duyck enkel over 'het meten van constructen als IQ' (*Onderwijs niet hervormen? Schuldig verzuim!*, DM, 29 juni). Jacobs had het in een bijdrage over "een gebrek aan visie bij vele betrokkenen, het grootste probleem waarmee ons onderwijs te kampen heeft".

Ides Nicaise hield zich lange tijd gedeisd, maar toen zijn ex-rector in een opiniebijdrage de indruk wekte dat hij Nicaises analyses als *quantité négligeable* beschouwde, kon Nicaise zich niet meer bedwingen. Hij liet zich op 22 juni (DM) verleiden om op een domme manier "de André Oosterlincken en Pierre Vincken" (directeur St. Barbara-college) ervan te beschuldigen dat ze een paar decennia van het debat hadden gemist: "André Oosterlinck moet een paar decennia onderwijsdebat hebben gemist. De geplande onderwijshervorming is doeltreffend, rechtvaardig én wetenschappelijk onderbouwd door de universiteit van erector Oosterlinck'."

3.2 Prof. Berx, Van Damme, Bouckaert ... : geen sociale discriminatiemachine!

De hardliners maakten zich niet enkel zorgen over de evolutie van het debat, maar ook over het feit dat critici stelden dat hun hervorming op kwakkels over ons s.o. als *sociale discriminatiemachine* e.d. gebaseerd was. Op pagina 49 (zie kadertekst) getuigen de professoren *Jan Van Damme, Bieke De Fraine en Luc Van De Poele dat de invloed van de sociale achtergrond kleiner is dan in andere landen*. In *Onderwijskrant 161* toonden we aan dat ook tal van buitenlandse experts (ook Finse) tot die conclusie komen. Tijdens het actualiteitsdebat van 27 juni verwees prof. *Boudewijn Bouckaert* naar die internationale studies (zie ook kadertekst op p. 22).

Ook *Cathy Berx*, gouverneur & prof. UA en gewezen CD&V-politica, voelde zich geroepen om verontwaardigd te reageren op de aantijgingen van beleidsmakers & sociologen: 'Waarheid over PISA en Finland' (opinie op Knackwebsite 25 juni, in *De Tijd* van 26 juni, volledige tekst op website provincie.) *Berx* schreef o.a.: "Het blijft me verbazen hoe de nochtans uitermate genuanceerde resultaten voor Vlaanderen steevast worden gereduceerd tot volgende conclusies: '... de kloof tussen de sterkst en zwakst presterende leerlingen is onaanvaardbaar groot. Er is dus duidelijk een probleem van gelijke kansen in het Vlaams onderwijs. Wie het PISA-rapport grondig leest, weet dat deze conclusie stoelt op een uitermate ongenueanceerde lezing ervan...."

Mijn belangrijkste conclusie uit PISA luidt: niettegenstaande een zeer heterogene leerlingenpopulatie, doet het Vlaamse onderwijs het goed tot uitstekend. Het is niet alleen erg performant voor de sterke leerlingen die substantieel beter presteren dan het OESO-gemiddelde. Het is ook erg performant voor de zwakst presterende leerlingen die nog meer uitgesproken beter presteren dan het OESO-gemiddelde van de zwakst presterende leerlingen. ... Ook de weergave van Finland als gidsland klopt niet of is minstens erg ongenueanceerd... Het zou goed zijn mochten we het noodzakelijk maatschappelijk debat over de toekomst van ons onderwijs alvast vanuit een genuanceerd referentiekader voeren. Dat veronderstelt een correcte interpretatie van en omgang met het basismateriaal waaraan steeds weer wordt gerefereerd om een hervorming in deze of gene zin te verantwoorden."

Zelf slaagden we er in mei-juni enkel in korte opinies hierover te plaatsen op de websites van *Knack*, *derelectie.be*, *De Wereld Morgen*, *kranten*, *blogs* ...

4 Invloed van debat op opstelling van politieke partijen

Het onderwijsdebat van 9 mei tot 15 juni en de Onderwijskrantpetitie wezen uit dat de meeste (onderwijs)mensen tegenstander van de structuurhervorming waren. In die periode lieten de meeste politieke partijen al bij al weinig van zich horen; maar ze volgden wel het maatschappelijk debat en de Onderwijskrantpetitie op de voet. Enkele leden van de commissie onderwijs ondertekenden al rond 10 mei de petitie.... *Vera Celis* (N-VA) formuleerde op 9 mei j.l. kritiek op het VVKSO-voorstel om de onderwijsvormen af te schaffen.

Enkele politici, minister Peeters, VVKSO, COC-vakbond,... wekten de indruk dat het debat pas na ondoordachte uitspreken van minister Smet op 20 juni uitbrak en dat het (politiek) draagvlak pas dan begon af te brokkelen. Men ging er ten onrechte van uit dat de hervorming voorheen gesteund werd door de drie coalitiepartijen, door *Groen* en grotendeels ook door *Open VLD*. Van een hecht politiek draagvlak was er echter al lange tijd geen sprake meer. Het was allang bekend dat LDD en Vlaams Belang de structuurhervorming afwezen en dat ook de N-VA en bepaalde Open VLD-politici zich geregeld vrij kritisch opstelden. *Boudewijn Bouckaert* (LDD) en *Gerda Van Steenberge* (Vlaams Belang) lieten dit duidelijk merken op de partijwebsites en in de commissie onderwijs. De bedrijvige *Van Steenberge* startte zelfs met een uitgebreide enquête. Ook *Ann Brussee*, Open-VLD, nam op 22 september 2010 al radicaal afstand van de idee van een gemeenschap-pelijke eerste graad tijdens een VOLT-uitzending op de VRT en slaagde er blijkbaar in om ook andere partijleden geleidelijk te overtuigen. *Vera Celis* & *Goedele Vermeiren* van N-VA luisterden al in 2010 aandachtig naar onze kritiek en lieten ook geregeld kritische geluiden horen tijdens bijeenkomsten van de commissie onderwijs. Precies dankzij die kritische parlementsleden kreeg *Raf Feys* (Onderwijskrant & O-ZON) de kans om onze kritische analyse te kunnen toelichten op een hoorzitting (oktober 2011).

Uit een debat binnen de commissie van 16 november 2011 bleek eveneens dat er absoluut geen consensus bestond over de wenselijkheid en haalbaarheid van zo'n radicale ingreep. Tussentijdse ontmoetingen van *Marleen Vanderpoorten*, *Vera Celis* ... wezen uit dat ook zij geen voorstander waren van radicale structuurhervormingen, maar eerder van beperkte hervormingen en op korte termijn (zie

verslag of Onderwijskrant 161). Men kan dus moeilijk volhouden dat er tot voor kort een (h)echt politiek draagvlak bestond. De voorbije jaren kregen ook de analyses van *Onderwijskrant* de nodige aandacht, waardering en respons vanwege LDD, Vlaams Belang en N-VA en bij bepaalde politici van Open-VLD en CD&V. Een paar partijen nodigden ons ook uit om onze standpunten te komen toelichten. Sp.a en Groen! reageerden nooit op de toegestuurde analyses.

Ook binnen de CD&V was er o.i. ook geen sprake van een (h)echte consensus. *Jos De Meyer* (CD &V) liet af en toe een kritische stem horen. Op de al vermelde bijeenkomst van 16 november 2011 stelde hij onomwonden: "In de onderwijssector maakt men zich grote zorgen over de hervorming. Zelfs u minister Smet hebt ook een andere onderwijsvisie dan uw voorganger, hoewel hij van dezelfde partij is. Mij lijkt het belangrijker om stapsgewijs te beginnen met het daadwerkelijk aanpakken van een aantal probleemsituaties." *Kathleen Helsen* pleitte meestal wel voor een radicale hervorming. *Helsen* liep vooral hoog op met *Georges Monard* en voor het didactisch luik met het ervaringsgericht onderwijs van *Ferre Laevers*: competentiegericht leren, welbevinden, verleuking, betrokkenheid Zij drukte haar stempel op de wollige CD&V-conceptnota van 25 januari 2012.

De leden van de onderwijscommissie schoven begin 2012 aan tafel om vanuit de hoorzittingen een aantal krachtlijnen te formuleren waar minister Smet mee aan de slag zou kunnen. Maar de betrokken parlementsleden raakten er niet uit – mede omdat *Kathleen Helsen* bleef zwaaien met de CD&V-conceptbijbel waarnaar verwezen moest worden. De coalitiepartijen schoven het dossier daarop door naar hun fractievoorzitters, waarop die besloten de conceptnota van Smet – aangekondigd voor de maand april - af te wachten. Dit wijst erop dat er ook toen absoluut geen consensus bestond. Een aantal partijen aarzelden wel nog in de maand mei om kleur te bekennen. Naarmate echter duidelijk werd dat de meeste onderwijsmensen en burgers de hervorming niet lustten, werd dit voor N-VA en Open VLD het sein om een duidelijker standpunt in te nemen en explicieter afstand te nemen van de structuurhervormingen en van de opstelling van de onderwijskoepels. De CD&V kon begin mei niet zomaar ingaan tegen het VVKSO-standpunt, maar naarmate het debat vorderde wou ook die partij niet de duizenden leerkrachten en ouders die de hervorming niet genegen zijn voor het hoofd stoten.

5 Maatschappelijk debat en B-attesten (20 juni) lokken *politiek* debat uit

5.1 VSK-voorzitter en Smet: B-attesten afschaffen (20 juni); woede van onderwijsveld

In de context van het debat dat na 8 mei op gang was gekomen rond de gemeenschappelijke eerste graad was het niet verwonderlijk dat de voorzitter van de *Vlaamse Scholierenkoepel* (VSK) op 20 juni uitpakte met zijn B-attesten-voorstel. *Minister Smet* (over)haastte zich nog dezelfde dag om aan te kondigen dat het afschaffen van B-attesten inderdaad een eerste maatregel zou zijn van zijn hervorming die al over twee jaar een aanvang zou nemen. Smet wou naar eigen zeggen hiermee ook beletten dat 'elitaire scholen' het B-attest misbruikten om zwakkere of lastige leerlingen weg te sturen. Wat Smet verkondigde verschilt niet echt van het VLOR-advies, van wat in het VVKSO-rapport van 8 mei staat en van de krasse uitspraken van Chris Smits hierover op 9 mei (die toen ook al veel kritiek uitlokten). "*Schaf het B-attest af!*", klonk het meteen ook uit de mond van professor *Peter Van Petegem* (UA). De Gentse pedagoog *Martin Valcke* poneerde zelfs dat "*scholen vaak een B geven omwille van andere dan didactische redenen. Kinderen verschuiven van de ene richting naar de andere. En wat gebeurt er dan? Niets! Dat is een schande.*" Antwerps onderwijsschepen *Robert Voorhamme* (SP.A) deed er nog een schepje bovenop en pleitte in één beweging ook voor een afschaffing van de C-attesten.

In de context van het maatschappelijk debat en van de deliberatieperiode lokten de uitspraken van Smet, Valcke, Voorhamme veel woede uit bij de praktijkmensen. We lazen al in *De Morgen* van 21 juni: "*Scholen zetten hakken in het zand*"; bijna het hele *Vlaamse onderwijs valt over minister Pascal Smet heen*. Zijn plan om in de brede eerste graad het B-attest af te schaffen, wordt met de grond gelijk gemaakt. *Pierre Vinck*, directeur van het prestigieuze *Gentse Sint-Barbaracollege* gelooft niet dat het in de ban doen van de B-attesten zinvol is. Vinck: "*Wij hebben geen slechte ervaringen met B-attesten. Afschaffing lost niets op en zorgt er alleen maar voor dat je het watervaleffect opschuift naar het derde en vierde jaar. Dan zal het B's regenen. En dan zitten kinderen al jaren in een richting die ze uiteindelijk toch niet blijken aan te kunnen.*" Ook zal het moeilijk worden om de kwaliteit van de lessen in stand te houden, meent Vinck. "*Als je alle kinderen moet laten slagen, wordt het voor leraren lastig om*

de kwaliteit te behouden. En als de verstandige leerling dan ziet dat iedereen slaagt, verdwijnt het incentive om beter te presteren dan de anderen. Er zal geen competitie-element meer zijn." Ook opvallend veel leerkrachten kropen in de pen – ook tso-leerkracht *Peter De Roover*: "*Tso en bso zijn geen steden in Siberië*", DS, 25 juni. De stoere en simplistische uitspraken over het afschaffen van de B-attesten stimuleerden de kritiek op de gemeenschappelijke eerste graad en op het totale hervormingsplan.

5.2 N-VA, Open VLD verscherpen standpunt, ook CD&V in beweging

Het maatschappelijk debat, de massale ondertekening van de *Onderwijskrant*petitie en de herrie rond de B-attesten lokten ook veel reacties uit van politici en zo kregen we vanaf 20 juni ook een debat onder politici. Smets' uitspraak over de B-attesten leidde al diezelfde dag tot kritiek in het parlement - op initiatief van *Gerda Van Steenberge* die het afschaffen van B-attesten bekritiseerde; andere partijen sloten zich hier graag bij aan. *Vera Celis* en *Goedele Vermeiren*, N-VA parlementsleden, namen in een uitvoerige reactie op de partijwebsite afstand van het afschaffen van B-attesten; ook andere politici deden dit.

Ook de tussenkomsten van CD&V-ers waren revelerend. *Jos De Meyer* stelde: "*Wij wensen dat iedere leerling kansen krijgt in de brede eerste graad, maar attestering kan juist voor een betere oriëntering zorgen. Als er geen B-attesten meer mogelijk zijn, dan kan dat leiden tot meer C's. Is dat dan beter?*" De uitspraak van De Meyer impliceert dat hij ook de gemeenschappelijke eerste graad laat vallen. Fractievoorzitter *Ludwig Caluwé* waarschuwde eveneens voor een ondoordachte hervorming: "*We moeten de tekortkomingen wegwerken. Zo verlaten er wel teveel jongeren het onderwijs zonder diploma, maar vooral meer werkplekklaren kan daar volgens ons wat aan doen. Tegelijk mogen de sterke kanten van ons onderwijs niet in het gedrang gebracht worden, want doorgaans doen onze 15-jarigen het vrij goed.*" De reacties van De Meyer en Caluwé waren merkwaardig. Op 9 mei had *Kathleen Helsens* (CD&V) nog in het parlement de VVKSO-hervormingsplannen aangeprezen waarin ook de afschaffing van B-attesten binnen de gemeenschappelijke eerste graad bepleit wordt.

Enkele politieke partijen – vooral de N-VA en Open VLD - voelden zich in de context van het maat-

schappelijk debat geroepen om duidelijker kleur te bekennen. Een paar N-VA-partijleden die onze petitie ondertekenden schreven ons al in de maand mei dat ze de partij zouden vragen om een duidelijk en afwijzend standpunt in te nemen - niet enkel over B-attesten, maar ook over de eerste graad en het afschaffen van aso, tso en bso. Er kwam dus ook druk vanwege de eigen partijleden.

De indruk wekken dat de expliciete afwijzing van de structuurhervorming door N-VA en Open VLD enkel een gevolg was van voorbarige uitspraken van minister Smet over B-attesten, klinkt al te simpel. De N-VA heeft wel pas een scherp standpunt ingenomen op het moment dat de partij ervan overtuigd was dat hier een *breed* draagvlak voor bestond en dat het VVKSO-standpunt niet zo breed gedragen werd. Ook bij de Open VLD speelde dit mee. Voor de CD&V die in het verleden en op 25 januari een pro-standpunt innam en op 9 mei nog sympathiseerde met het VVKSO-standpunt was de koerswijziging moeilijker. Ook de SP.A voelde nattigheid. Luc Van den Bossche stelde in een interview in DM van 23 juni dat hij vreesde dat Pascal Smet *“de politieke toets niet zou doorstaan.”*

5.3 Conclusies van *De Morgen* en *De Tijd* versus *De Standaard*

Op 20 juni werd voor onbevooroordeelde waarnemers al duidelijk dat Smet op niet veel politieke steun meer kon rekenen, zeker niet van de N-VA en vermoedelijk ook niet echt vanwege de CD&V. In het *Editoriaal van De Morgen* van 22 juni schreef Steven Samyn, chef politiek, hier zijn commentaar *‘Nattigheid’* over. We citeren even. *“De bedoelingen van minister Smet om tot meer democratisering in het onderwijs te komen, mogen nobel zijn. Een aantal spelers in de sector lust echter van die boerseren van de geesten, te onduidelijke plannen. Dat maakte de minister-president Peeters gisteren ook duidelijk in een contact. Ook de boodschap van N-VA is duidelijk: er moet nog eens grondig van gedachten worden gewisseld. Versta: de plannen zoals ze op tafel liggen, komen er niet.”* In *De Tijd* (26 juni) verwoordde hoofdredacteur Isabel Albers ook vrij goed de algemene conclusie van het onderwijsdebat, de afwijzende reacties van de (onderwijs)mensen. In *“Alle kinderen zo veel mogelijk gelijk laten presteren, werkt niet”*, schreef Albers: *“Leerkrachten met beide voeten in de praktijk vrezen dat de eenheidsgraad, zal ten koste gaan van leerlingen die het het moeilijkst hebben. Niet*

minder belangrijk is dat ook leerlingen die kunnen en willen uitmunten in iets, slechter af zullen zijn. Of het nu gaat om uitmunten in abstract denken, in Latijn, in techniek of in een meubel maken, alles zal worden afgetopt. Met onderwijs dat van alles een beetje geeft, krijg je uiteindelijk maffe middelmaat. Durven we als samenleving de lat nog onbeschaamd hoog te leggen? Of schilderen we wie dat durft te vragen meteen af als elitair, waardoor je alle argumenten doodt? Alle kinderen zo veel mogelijk gelijk laten presteren, werkt niet.” Ze besloot: *De voorstellen zoals ze nu voorliggen, maken helaas meer kapot dan ze goed zullen doen.”* Albers vreest de *‘duffe middelmaat’*, vraagt dat bij het uitzetten van nieuwe plannen het kind niet met het badwater wordt weggegooid en stelt ook terecht dat volgens de leerkrachten de zwakkere leerlingen nog het meest de dupe zullen zijn van de hervorming.

De krant *De Standaard* bleef echter in mei-juni de hervormingsplannen volop verdedigen en probeerde het debat zoveel mogelijk af te remmen en te verdoezelen. *Bart Brinckman* beweerde zelfs nog eind juni dat er wel degelijk sprake was van een breed draagvlak zowel in het onderwijsveld als bij de politieke partijen. In *‘Het draagvlak oogt groter dan de N-VA beweert’* bestempelde deze redacteur (*propagandist*) de beperkte groep critici als *‘elitair’* denkers. In een bijlage bekijken we uitvoeriger de opstelling van *De Standaard*.

6 Afwijzing door N-VA (25 juni) & Open VLD (27 juni)

De CD&V wist dat de N-VA op maandag 25 juni zou uitpakken met een eigen voorstel. Op zaterdag 23 juni publiceerden partijvoorzitter *Wouter Beke* en *Kathleen Helsen* in *De Standaard* dan maar haastig een eigen CD&V-standpunt: *‘Minder studierichtingen en meer studiebegeleiding’*. Ze deden uitspraken over het verminderen van het aantal studierichtingen e.d., maar geen expliciete meer over een gemeenschappelijke eerste graad en over het opdoeken van aso, tso en bso. Maar wel nog een simplistische uitspraak over attestering en overzitten: *“Met een sterke individuele schoolloopbaanbegeleiding voorkomen we zittenblijven en de winterval. Deze aanpak maakt het debat over A-B-C-attesten overbodig.”* Voor de (onderwijs)mensen was nog niet echt duidelijk waar de CD&V naartoe wou; een gemiste kans, een gevolg wellicht van interne tegenstellingen binnen de CD&V.

Op 25 juni kwam de N-VA naar buiten met een eigen standpunt – waarbij de partij nu duidelijk afstand nam van de gemeenschappelijke eerste graad en van het afschaffen van aso, tso, bso, kso in de 2de en 3de graad. N-VA formuleerde tegelijk alternatieve voorstellen voor beperktere en prioritaire hervormingen. Partijvoorzitter *Bart De Wever* zette dat partijstandpunt nog kracht bij tijdens *Ter Zake* van 25 juni. De N-VA en haar voorzitter beseften dat ze met een afwijzend standpunt konden rekenen op de instemming van de meeste onderwijzers en burgers.

"Er is niets mis met de verdeling tussen Algemeen, Technisch en Beroeps Secundair Onderwijs", aldus *Kris Van Dijck* op de persconferentie. *"Zolang de drie maar evenwaardig worden behandeld. We kunnen de benamingen wel afschaffen, maar de perceptie zal blijven"*. Volgens N-VA heeft onze maatschappij nood aan alle profielen. *"Daarom pleiten wij ervoor al in het basisonderwijs technische vakken te onderwijzen, zodat de vooroordelen verdwijnen en leerlingen geprikkeld worden om later een technische richting te kiezen"*. Een goede begeleiding in het basisonderwijs maakt volgens N-VA ook de brede eerste graad zonder studiekeuze overbodig. *"Een té heterogene klas doet het globale niveau immers dalen en is onhaalbaar voor de leerkrachten"*, stelde *Goedele Vermeiren*, onderwijs-specialiste. *"Om de aansluiting met het hoger onderwijs te verzekeren moet er voorts een verplichte oriëntatieproef komen in het zesde leerjaar."* Waar *Smet* een grote nadruk legt op de begeleiding van minder presterende leerlingen, wijst N-VA er op dat ook de best presterende scholieren niet uit het oog mogen worden verloren. *"Elke leerling moet ook maximaal worden uitgedaagd"*, zei *Goedele Vermeiren*. *"We moeten de besten onder hen meer de kans geven zich te onderscheiden"*.

Op 25 juni In *Terzake* sprak voorzitter *Bart De Wever* eveneens klare taal. Hij nam afstand van zowel de invoering van een gemeenschappelijke eerste graad als van de afschaffing van aso, tso en bso. *De Wever* formuleerde tegelijk ook kritiek op het didactisch luik van de hervorming, op de pleidooien van *Smet*, *Monard* ... voor leuk, zelfgestuurd en competentiegericht onderwijs – een luik dat de voorbije weken in het debat te weinig aan bod gekomen was. *De Wever* wou duidelijk maken dat minister *Smet* en co echte knelpunten als de uitholling van de discipline en het niveau niet erkenden en met hun hervorming nog verder het

onderwijs wilden 'verleuken'. Al in september 2011 had *De Wever* hier uitgebreid over gesproken in zijn reactie op minister *Smet* die de kritiek van de leerkrachten op de niveaudaling en verleuking van het onderwijs totaal afwees en op naam bracht van leerkrachten die nog wilden lesgeven als in de 19de eeuw. Op 6 september reageerde *De Wever* in de opiniebijdrage *'Zorg voor onderwijs van alle tijden'* (DS) hier heel scherp op. In een interview in *De Morgen Magazine* van 10.09.11 stond *De Wever* nog langer stil bij de ongelukkige reactie van *Smet*. We fietsten volgens *De Wever* in ons onderwijs al vier decennia lang in de verkeerde richting door de verwaarlozing van vaste waarden als intellectuele inspanning, discipline, respect. We waren uiterst tevreden dat *De Wever* op 25 juni ook het didactisch luik van de hervorming bekritiseerde. We deden dit de voorbije jaren al heel uitvoerig in *Onderwijskrant*; wellicht hadden we ook in onze petitie hier meer aandacht moeten aan besteden.

Wij waren uiteraard tevreden met het feit dat *De Wever* vrij goed de stokpaardjes van *Onderwijskrant* verkondigde. Tegelijk vonden we het wel een beetje jammer dat daardoor de moedige kritiek op de hervorming die onderwijscommissieleden als *Boudewijn Bouckaert* (LDD), *Gerda Van Steenberge* (Vlaams Belang), *Ann Brussee* (Open VLD) ... de voorbije jaren - en ook nog tijdens het actualiteitsdebat - formuleerden, plots overschaduw werd. Op 24 mei 2011 had *Boudewijn Bouckaert* ook over de thematiek van hervormingsdrift, ontscholing, onderwijsegalarisme, niveaudaling, verleuking, ... een boeiende bijdrage gepubliceerd op de LDD-website: *"Vooruitstrevend behouden: een libertaire kijk op het onderwijsbeleid in Vlaanderen"*. Wij namen die bijdrage op in *Onderwijskrant* 159, p.39 - 42. Tijdens de bijeenkomst van de commissie onderwijs van 11 oktober 2011 wezen ook een aantal commissieleden (*Bouckaert*, *Poleyn*, *De Knop*, *Vermeiren*, *Van Steenberge*) minister *Smet* terecht omdat hij de kritiek van de leerkrachten op de niveaudaling zomaar afwees.

Op 27 juni maakte ook Open VLD op een persconferentie in de voormiddag duidelijk dat ze afstand nam van de structuurhervormingen en zelf een reeks alternatieve en prioritaire hervormingen voorstelde. Zowel de Open VLD als de N-VA stuurden ook aan op het prioritair bestrijden van (taal)achterstanden op het niveau van het basisonderwijs.

7 Actualiteitsdebat van 27 juni: enkel nog steun van Sp.A & Groen!

Tijdens de plenaire vergadering van 26 juni werden veel kritische vragen gesteld door *Boudewijn Bouckaert*, *Vera Celis*, *Gerda Van Steenberge*, *Marleen Vanderpoorten*. Ook CD&V-fractie leider *Ludwig Caluwé* stelde: "De vraag is of een grote hervorming niet meer kosten dan baten heeft. Een hervorming tegen een lage prijs die de zwakkere punten remediëert, zonder aan de sterke te raken, dat is de uitdaging voor Smet" (DS, *Smet is 'onhandig*). Caluwé besepte dat ook de CD&V zijn opstelling moest aanpassen. De CD&V had al te lang geschipperd.

Het parlementair *actualiteitsdebat* van 27 juni was vrij revelerend, maar de inhoud van het debat kreeg de volgende dag in de kranten praktisch geen aandacht. Tijdens het lange actualiteitsdebat verkondigden LDD, N-VA, Vlaams Belang, Open VLD stellingen die we in *Onderwijskrant* de voorbije jaren lieten weerklinken en met analyses staaften. *Boudewijn Bouckaert* (LDD) en *Gerda Van Steenberge* (Vlaams Belang) stelden ook heel expliciet dat de hervorming op foute uitgangspunten i.v.m. PISA, sociale discriminatie, afzakken, waterval ... gebaseerd was. Jammer genoeg ontweken de andere partijen en de persverslagen die allerbelangrijkste kritiek op de premisses van de hervorming. De N-VA herhaalde zijn afwijzend standpunt van 25 juni en zijn alternatieve voorstellen. Ook *Marleen Vanderpoorten* liet weten dat *Open VLD* geen voorstander is van grote structuurhervormingen, maar wel van meer gerichte aanpassingen op kortere termijn zoals die op de persconferentie werden naar voren gebracht.

Elisabeth Meuleman vertolkte het gekende *Groenpleidooi* voor radicale hervormingen en de gekende stemmingmakerij tegen ons onderwijs. In een repliek stelde *Goedele Vermeiren* (N-VA): "Mevrouw Meuleman, u hebt het over de waterval, het B-attest en afzakken. Dat getuigt van weinig respect voor het onderwijsveld." *Meuleman* verzoon ook dat *De Wever* bij de *elitaire* Jezuïeten op school geweest was en het laatste kind van de democratisering was geweest; daarna zouden de democratisering en sociale doorstroming *gestok(p)t* zijn. *Kathleen Deckx* (SP.A) vertolkte grotendeels het standpunt van minister Smet omtrent de grote kloof tussen sterke en zwakke leerlingen, de sociale discriminatie, waterval en afzakken, ... *Meuleman* en *Deckx* namen het ook N-VA en Open VLD kwalijk dat ze geëvolueerd waren naar een radicaal afwijzend standpunt.

Het meest revelerende in de spreekbeurt van Kathleen Helsen was dat ook de CD&V niet pleitte voor een gezamenlijke eerste graad en voor de afschaffing van aso, tso en bso. Helsen verschanste zich achter een helse donderpreek met stellingen en dure woorden die telkens startten met 'Wij aanvaarden niet'. Bijvoorbeeld: "Wij aanvaarden niet dat 15% van de leerlingen het onderwijs verlaat zonder diploma." Volgens VRIND 2009 zat Vlaanderen met zijn 10 % zonder volledig diploma ver onder het Europees gemiddelde van 24 %. Helsen wekte de indruk dat de toename van de voorbije jaren de schuld is van het onderwijs, en niets te maken heeft met de migratiepolitiek van CD&V en co waarbij Vlaanderen opvallend veel laaggeschoolde migranten aantrok. Helsen beweerde ook ten onrechte dat de critici van de hervorming die erop wijzen dat ook onze zwakkere leerlingen voor PISA & TIMSS wel goed presteren, niet vermelden dat de toppers de voorbije jaren erop achteruit gingen. Het zijn precies die critici die al vele jaren waarschuwen voor de gestage niveaudaling – mede een gevolg van hervormingen als nivellerende eindtermenoperatie. Daarvoor hebben we in 2007 de actiegroep O-ZON (Onderwijs Zonder Ontscholing) opgericht. Het waren uitgerekend de hervormers (Smet, SP.A, Monard, Groen, GO!-koepel, het VVKSO, de inspectiekopstukken, ...) die steeds de niveaudaling hebben ontkend. De critici stelden tegelijk dat door de hervorming de nivellering nog in sterke mate zou toenemen. Het valt ons op dat naarmate veel hervormers – onderwijs-socioloog Elchardus inclusief - niet meer durven uitpakken met de PISA-kwakkels omtrent de prestaties van onze zwakkere leerlingen, ze nu beginnen over de niveaudaling bij de toppers, die ze voorheen ontkenen. Helsen eindigde terecht met een oproep voor meer overleg "met ouders en leerkrachten, met directies en het middenveld". We vrezen dat Helsen met haar helse en vage preek veel (onderwijs) mensen heeft gebruusd en slecht electoraal heeft gescoord. Een gemiste kans.

In de krantenverslagen over dit leerrijk parlementair debat ging jammer genoeg alle aandacht naar het feit dat *Bart De Wever* niet aanwezig was in het parlement. Een paar kranten wekten na het debat zelfs de indruk dat er nog steeds veel steun voor de hervormingsplannen bestond. Niets bleek minder waar. Een algemene conclusie van het actualiteitsdebat luidt dat er absoluut geen consensus bestaat over de hervorming en dat er tot nog toe geen sprake was van een breed en open debat. De maskers vielen af; de 'officiële' misleiding werd

ontmaskerd. Tot voor kort hadden minister Smet en de andere hervormers steeds uitgekapt met de stelling dat er een breed draagvlak en een grote consensus bestonden. Smet deed dit ook na de bekendmaking van de visienota van het Leuvens Metaforum (20 januari), van de CD&V-conceptnota van 25 januari en van VVKSO-visienota op 8 mei. Dit alles wees er volgens Smet op dat *hét momentum, het gunstige moment, voor de radicale hervorming* was aangebroken, dat nu de slaagkansen optimaal waren. Ook *Georges Monard* liet tijdens de hoorzittingen verstaan dat de hervorming zo vlug mogelijk doorgedrukt moest worden en in elk geval voor het einde van de legislatuur; hij vreesde dat van uitstel afstel zou komen. *Momentum* heeft ook de betekenis van gunstige situatie die maar een moment duurt en weer vlug voorbij kan zijn. We hebben de indruk dat het momentum waarmee Smet op 9 mei nog uitpakte, nu weer al voorbij is. Het tij lijkt gekeerd.

8 Prof. Elchardus snelt Pascal en (vrouw) Micheline te hulp (28 juni)

Tijdens het mei-juni-debat werd duidelijk dat niet enkel *Onderwijskrant*, maar ook steeds meer politici en academici stelden dat het egalitair hervormingsplan ondermeer op de PISA-kwakkel van de sociale discriminatie is gebaseerd. Dit is een vernietigende kritiek aan het adres van minister Smet, onderwijs-sociologen, hervormers ... die voor hun hervorming vertrekken vanuit de premisse dat ons onderwijs zwak is voor de zwakke leerlingen en voor deze uit 'lagere' milieus. En dus werd op 28 juni ook *prof. Mark Elchardus* als academisch canon en SP.A-partijgenoot ingezet om die 'geruchten' de kop in te drukken. Wie weet dat Elchardus'vrouw, *Micheline Scheys*, secretaris-generaal van het departement, mede-auteur is van Smets oriëntatienota, kan vermoeden dat hij hiertoe ook aangespoord werd vanuit het departement. Collega's sociologen als Nicaise, Van Houtte, Jacobs ... hadden al de voorbije weken veel poer verschoten en heel veel kritiek gekregen op de websites van de kranten. En dus moest nu maar 'zwaargewicht' Elchardus eens proberen om de burgers alsnog te overtuigen van het gelijk van de hervormers.

Elchardus ging resoluut en zonder scrupules in de tegenaanval. Hij beweerde in *'Zonder hervorming onderwijs komt het niet goed met Vlaanderen'* (DM, 28 juni) dat ons *'schabouwend'* onderwijs wel degelijk functioneert als een *sociale discriminatiemachine* en gelijk ook *"onze sociale cohesie en econo-*

mische slagkracht" ondergraaft. Zijn belangrijkste aantijging luidt: *"Uit de internationale studies naar prestaties blijkt dat de ongelijkheid in ons onderwijs angst-aanjagende proporties begint aan te nemen. De ongelijkheden in prestaties tussen leerlingen zijn zeer groot, de samenhang tussen bijvoorbeeld de wiskunde-prestatie van onze leerlingen en de sociaaleconomische status van hun gezin is zeer groot, veel groter dan in de meeste andere Europese landen. De onderwijsmobiliteit, de kans om als kind van laaggeschoolden zelf hooggeschoold te worden, is in Vlaanderen nagenoeg de laagste van Europa. Kortom, op het vlak van onderwijsgelijkheid is de situatie bij ons schabouwend. Die ongelijkheid is geen detail. Zij bedreigt ook de sociale cohesie in dit land, zal onvermijdelijk leiden naar conflicten en dreigt onze economische slagkracht te ondergraven."*

De grotere sociale discriminatie was ook het centraal uitgangspunt van het rapport-Monard van 2009. Maar Monard durfde dit argument tijdens de hoorzittingen niet meer herhalen en stelde in oktober j.l. : *"Al is de sociale ongelijkheid in het Vlaams onderwijs wellicht niet groter dan in andere landen ..."* Wij toonden o.a. in *Onderwijskrant 161* aan dat zowel Vlaamse als buitenlandse PISA- en TIMSS-experten stellen dat ook onze zwakke leerlingen en deze uit 'lagere' milieus beter presteren dan in andere landen. Ook de bekende onderzoeker *Ludger Woessmann* kwam tot de conclusie dat de invloed van de familiale achtergrond nergens kleiner is dan in *'Belgium Flemish'*.

De socioloog *Elchardus* verzwijgt uiteraard ook dat bijvoorbeeld de door hem aangeklaagde toename van het aantal *onvolwaardig gediplomeerde* 18-jarigen vooral een gevolg is van de toenemende maatschappelijke armoede en van de taalproblemen bij veel leerlingen in grootstedelijke gebieden - en niets te maken heeft met de (ongewijzigde) structuur van het secundair onderwijs. *Elchardus* dramt ook door over ons onderwijs als de belangrijkste *"bedreiging van de sociale cohesie en economische slagkracht"*. Het doet ons denken aan *Robert Voorhamme* die in 1992 als SERV-voorzitter ook al klophamerde dat ons s.o. de fundamenteën van de welvaart en sociale zekerheid ondermijnde (OESO-symposium 1992, campus UA). Voorhamme baseerde zich hiervoor op kwakkel om trent het aantal zittenblijvers in het eerste jaar s.o.; volgens een rapport van Monard en co 10 % (i.p.v. 3 %). Ook in zijn recent *'De school is van iedereen'* hamert hij er op los - geflankeerd door Tegenbos.

9 Onruststoker VVKSO verdoezelt debat & kritiek op hervormingsplan (29 juni)

Met als sprekende titel 'Toekomst SO: Laat ons de rust bewaren', plaatste het VVKSO op 29 juni voor het eerst een bericht over het onderwijsdebat op zijn website. De titel laat uitschijnen dat er onrust heerst, maar volgens het VVKSO heeft dit absoluut niets te maken met de kritiek op zijn VVKSO-visierapport, met de onrust die zijn 'vlucht vooruit' op 8 mei veroorzaakte. De tekst luidt: "Na de ongelukkige communicatie over de afschaffing van de B-attesten (20 juni, nvdr) kwam het dossier 'hervorming so' in een politieke storm terecht. We noteren hierbij twee opvallende vaststellingen: ten eerste dat strategische overwegingen de bovenhand halen op inhoudelijke argumenten, ten tweede dat er gegoocheld wordt met begrippen zoals brede eerste graad, nivellering, differentiatie e.a. zonder dat de invulling duidelijk is. Gezien het politieke discours heeft het VVKSO zich de afgelopen dagen op het publieke forum gedeisd gehouden. Dat betekent niet dat onze standpunten gewijzigd zijn. ... We zijn er trouwens helemaal niet van overtuigd dat de VVKSO-standpunten in de lijn van de voorstellen van de minister liggen, zoals wel eens beweerd wordt."

Het Verbond verzwijgt dat precies zijn 'vlucht voorwaarts' van 8 mei - samen met de petitie van 6 mei - veel onrust en afwijzing veroorzaakten bij leerkrachten, docenten, professoren en belangstellende ouders & burgers – waardoor het maatschappelijk debat en de carrousel van mei en juni op gang kwamen. Het VVKSO minimaliseert ook de vele kritiek door te beweren dat de critici geen inhoudelijke argumenten aandragen, maar enkel strategische.

10 Onderwijs- en vakbondskoepels verzwijgen/ontwijken debat

Het VVKSO-rapport heeft de verdienste dat het mee geleid heeft tot het op gang trekken van een breed debat en de ondertekening van de Onderwijskrant-petitie stimuleerde. Met de *afwachtende* opstelling van de koepels van het GO! & gemeentelijk onderwijs en van de vakbonden geraakte het debat geen stap verder. Opvallend was dat niet alleen het VVKSO, maar ook Klasse en de bladen van de onderwijskoepels en van de onderwijsvakbonden hun uiterste best deden om met geen woord te reppen over het *maatschappelijk* debat en over de petitie. Zoals verwacht verzweg het juni-nummer van het overheidstijdschrift Klasse (maand juni) het tumult rond de hervorming. Dit was echter ook het

geval in publicaties van de onderwijskoepels en van de onderwijsvakbonden.

In het juni-nummer van *Brandpunt* (COC) worden volle 5 pagina's besteed aan het VVKSO-standpunt, maar geen woord aan het verzet van de vele tegenstanders. *Anja Beekman* eindigt haar uitvoerige en kritiekloze voorstelling met de gratuite uitspraak: "Leerkrachten moeten kansen krijgen om hun mening naar voren te schuiven en als COC willen wij de stem van deze personeelsleden laten klinken waar het nodig is of zal zijn." Er wordt met geen woord gerept over het maatschappelijk debat en het COC hield zich afzijdig tijdens het mei-juni debat. In dezelfde 'Brandpunt' en eerder al op 9 mei op de website kreeg het VVKSO-plan ook al applaus vanwege de COC-secretaris-generaal *Jos van der Hoeven*: "Wie de moeite heeft gedaan om de brochure 'Toekomst SO in kleuren' aandachtig te lezen, moet onder de indruk zijn van de wijze waarop het VVKSO tot zijn visie is gekomen. Dat veronderstelt volgens het VVKSO een brede eerste graad zonder basisopties, maar met een heel sterke klemtoon op een gedifferentieerde algemene vorming met uitdiepings- en remediëringsmogelijkheden. In de tweede en derde graad moeten de onderwijsvormen worden afgeschaft om dan uit te gaan van een continuüm van studierichtingen, ingebed in vijf studiedomeinen. ... Het VVKSO stelt dat er voor zijn visie een draagvlak is bij schoolbesturen en directeurs. Wij geloven dat; maar zijn we naïef om te denken dat dat draagvlak wegsmelt als sneeuw voor de zon als deze visie met alle consequenties eraan verbonden zou omgezet worden in concrete daden?"

Ook in zijn standpunt in het juli-nummer van *Brandpunt* verzwijgt de secretaris-generaal opnieuw het 'maatschappelijk' debat en formuleert hij enkel vrijblijvende kritiek op de uitspraken van Smet over de B-attesten. De COC mekkert altijd over het tekort aan inspraak vanwege minister Smet, maar weigert zelf een brede peiling bij de eigen leden en negeert de storm van kritiek vanwege onderwijzers en de eigen vakbondsleden. De COC en de andere vakbonden verzwijgen ook al vele jaren de kritische *Onderwijskrant*-publicaties over de hervorming en recentelijk ook de *Onderwijskrant*-petitie die al ondertekend werd door duizenden personen. In de strijd tegen de hervorming, gaat het dus ook om een strijd tegen de koepels van de netten en van de vakbonden. Ook in de jaren zeventig koos de vakbondskoepel voor het VSO - tegen de visie van de leerkrachten en tso-vakbond (CCPTO) in.

11 Besluit

We verheugen ons ten zeerste over het maatschappelijk en politiek debat dat in de maanden mei en juni op dreef kwam. De publicatie van de Onderwijskrantpetitie op 6 mei en van het VVKSO-visieplan van 8 mei fungeerden als katalysator. De voorbije decennia maakten we zelden mee dat in een paar maanden zoveel (onderwijs)mensen actief deelnamen aan het onderwijsdebat. Dat wijst erop dat veel op het spel staat. Jammere genoeg konden de onderwijsmensen in hun strijd eens te meer niet rekenen op de koepels van de netten en van de vakbonden. We hadden wel het geluk dat kritische stemmen wat aandacht kregen in de media; de voorbije 3 jaar was *Onderwijskrant* daar zelden of nooit in geslaagd.

Op korte tijd werd duidelijk dat er absoluut geen maatschappelijk en geen politiek draagvlak bestaat. Het tij lijkt gekeerd. Nu maar hopen dat straks het debat wordt verder gezet - en dit keer het liefst over de echte en prioritaire knelpunten.

Bijlage: Over berichtgeving in *De Standaard* en standaardopvattingen

Het brede maatschappelijk debat van de maanden mei en juni zou uiteraard niet mogelijk geweest zijn indien de pers en de media de kritische standpunten totaal geweerd zouden hebben - zoals al te vaak in het verleden gebeurde. Vooral 'De Standaard' deed nog steeds zijn uiterste best om vooral de voorstanders aan het woord te laten en volop de hervorming te propageren. Vooral de chef-redacteurs *Guy Tegenbos* en *Bart Brinckman* vermengden de verslaggeving met hun eigen propaganda voor de hervorming.

Op 9 mei was *Guy Tegenbos* in de wolken omwille van het VVKSO-standpunt. Hij was er zeker van dat de hervorming er nu zou komen, poneerde dat ons onderwijs er nog steeds stoelt op het beroepenmodel van de jaren vijftig, enz. (zie punt 2.2). *De Standaard*, die zich al tien jaar bij monde van *Tegenbos* opwerpt als de grote propagandist van de hervorming en als de stem van de beleidsmakers, probeerde eind juni zijn lezers nog steeds wijs te maken dat het er best rooskleurig uitzag voor de hervorming.

Bart Brinckman beweerde op 27 juni in 'Peeters mag geen speelbal worden' dat niet enkel de SP.A, maar ook de CD&V kost wat kost de hervorming wilden doorvoeren, eventueel met de hulp van Open VLD. Er was volgens *Brinckman* nog steeds sprake van een breed draagvlak: "Zowel het katholiek onderwijs als het gemeenschapsonderwijs steunt de hervorming. Bovendien pleiten diverse

beroepsorganisaties, de SERV en de OESO voor hervormingen. CD&V en SP.A hebben geen zin om bij de pakken te blijven zitten." *Brinckman* voegde er nog een sneer aan toe naar de vele critici en de N-VA die zich elitair zouden opstellen: "Alleen wie Latijn kan studeren, lijkt van tel. Alsof we geen leerlingen nodig hebben die in andere dingen excelleren". Voor deze uitspraken verschuilt *Brinckman* zich listig achter 'bronnen binnen SP.A en CD&V' die hem dit zouden toegefluisterd hebben. De recente kritiek op de hervorming is volgens *De Standaard* allemaal de schuld van de N-VA die "immers electoraal wil cashen op onderwijs, waarbij ze rücksichtslos de angst voor verandering uitbuit."

In *De Standaard* van 28 juni treffen we ook niets aan over de essentie van het actualiteitsdebat van 27 juni, over het feit dat enkel nog SP.A en Groen de structuurhervormingen verdedigden, dat LDD en Vlaams Belang stelden dat ook de uitgangspunten van de hervorming - zoals de vreselijke sociale discriminatie en waterval - op kwakkels over PISA e.d. gebaseerd zijn ... Het verslag met als kop 'N-VA in de knoop met zichzelf', leidde de aandacht opnieuw af van de inhoud van het debat door te focussen op de afwezigheid van *Bart De Wever* en op de stelling: 'ongeruste leerkrachten zijn het nieuwe electorale potje van de N-VA om in te graaien'.

De Standaard hield ook nog op 28 juni zijn eigen wensen voor werkelijkheid en stelde dat de hervormers nog steeds konden "rekenen op de steun van de meerderheid - inclusief de N-VA, maar ook op het enthousiasme van een deel van de oppositie, de Open VLD." Als er nog steeds een breed draagvlak pro hervorming bestaat, waarom vrezen *Tegenbos*, *Brinckman* en co dan dat de N-VA politiek voordeel zou halen uit het zich aansluiten bij een beperkte minderheidsgroep?

De Standaard slaagde er eens te meer in om de vele argeloze lezers - die het debat minder volgen - te misleiden, door de stemmingmakerij tegen ons s.o. - het opnieuw debiteren van de vele kwakkels, door kritiek te verzwijgen en de indruk te wekken dat er nog steeds een breed draagvlak bestaat.

Het is precies door de voortdurende stemmingmakerij sinds 1991 en het verspreiden van allerhande kwakkels over PISA, sociale discriminatie, bruuske overgang, zittenblijven, afzakken en waterval ... door *Tegenbos* en co. dat een aantal misvattingen inmiddels 'Standaardopvattingen' geworden zijn. *Onderwijskrant* voert al 20 jaar een strijd tegen die 'standaardopvattingen' en berichtgeving in *De Standaard*. Die strijd kan je moeilijk winnen, maar de voorbije maanden kregen we meer hoop. Steeds meer mensen en politici krijgen door dat de hervormingsplannen op foutieve uitgangspunten, kwakkels gebaseerd zijn en dat een aantal kranten die kwakkels hielpen verspreiden. En de verslaggeving in de andere kranten zal ook wel deze van *De Standaard* wat beïnvloeden.

Actie rond hervorming van Onderwijskrant en petitie: januari-juni 2012

Raf Feys & Noël Gybels

1 Drukke eerste helft 2012

De eerste helft van 2012 hadden we met *Onderwijskrant* de handen vol met een nieuwe fase in de strijd tegen de hervorming van het s.o. Minister Smet had een conceptnota aangekondigd voor april 2012. We wilden die conceptnota ook beïnvloeden door het verder stofferen van onze kritiek en door het stimuleren van het verzet bij praktijkmensen, politici, burgers ...

Op 20 januari pakten de Leuvense professoren Nicaise en co plots uit met een eigen voorstel voor een radicale hervorming van het secundair onderwijs. De visietekst stak wel vol interne tegenstellingen, maar forumlid *Ides Nicaise* was er duidelijk in geslaagd zijn stempel te drukken op de belangrijkste passages. Door zijn optreden en door het toedekken van de interne tegenstellingen steunde het Metaforum minister Smet en de nieuwlichters die er alles aan deden om praktijkmensen en critici buiten het debat te houden en om bondgenoten te zoeken voor de hervorming. De visietekst van het Metaforum was voor ons een opdoffer, voor minister Smet een opsteker; hij stelde de visietekst voor als een goedkeuring van zijn hervormingsplan – ook al waarschuwde het Metaforum tegelijk voor een radicale hervorming op korte termijn die ons s.o. totaal zou ontwrichten.

We investeerden tijdens de eerste maanden van het jaar veel energie en tijd in het bestrijden van de analyse van het Metaforum. We besteedden veel aandacht aan de weerlegging van hun tegenstrijdige uitspraken over PISA en TIMSS & over sociale discriminatie, aan hun gedweep met (zwakkere) Scandinavische landen, aan hun concrete voorstellen ... We probeerden hierbij ook een wig te drijven tussen de Forumleden waarvan we vermoedden dat een aantal de *structuur*hervormingen geenszins genegen waren. We zijn daar ook in geslaagd. Dit blijkt o.a. uit het feit dat de Metaforumcoördinator, *prof. Bart Pattyn*, op 23 juni in de krant *'De Morgen'* een vurig pleidooi hield tegen de hervormingsplannen. We merkten ook dat andere Forumleden zich gedeisd hielden. *Onderwijskrant* 161 werd breed verspreid – ook via e-mail en via www.o-zon.be – en weerlegde nog eens uitvoerig

zowel de foute uitgangspunten waarop de hervorming gebaseerd was, als de nefaste (structuur)hervormingen, als de fabeltjes over de paradisijselijke Scandinavische onderwijslanden. We volgden tijdens de eerste maanden van het jaar ook de discussie binnen het VVKSO op de voet.

2 Petitie tegen de hervorming kent succes

We wisten dat de beleidsmensen en de koepelorganisaties een brede peiling naar de visie van de praktijkmensen kost wat kost wilden voorkomen en zochten naar mogelijkheden om dat toch gedaan te krijgen. We dachten even aan een enquête zoals die over de niveaudaling in de krant *Het Nieuwsblad* in augustus 2011. Maar omdat de persmensen en media zich de voorbije jaren vooral achter het hervormingsplan schaalden, was er weinig kans op zo'n peiling. We hadden het liefst een beroep gedaan op een onafhankelijke instantie voor een grootschalige peiling, maar hiervoor beschikken we niet over de nodige centen.

Na een oproep voor suggesties en medewerking aan een peiling (o.m. via *Onderwijskrant* 161) ontvingen we enkele reacties, maar al vlug bleek dat velen het op dat tijdstip te delicaat vonden om als mede-initiatiefnemer op te treden. We concludeerden begin maart dat we best zelf en zo vlug mogelijk een actie hieromtrent op gang brachten met de *onafhankelijke en netoverschrijdende Onderwijskrant* als initiatiefnemer. Na wat zoekwerk vonden we een Nederlandse firma die voor een haalbare prijs de petitie op het Internet zou helpen plaatsen; dat gebeurde op 6 mei.

Naar verluidt moet een petitietekst eerder kort zijn en ten hoogste 1 pagina bedragen. We besloten om de tekst vooral te concentreren op de invoering van een gemeenschappelijke eerste graad of middenschool, de meest in het oog springende hervorming. Als er geen gemeenschappelijke graad kwam en de opties in de eerste graad behouden bleven, dan zou men ook moeilijk de onderwijsvormen in de tweede en eerste graad kunnen afschaffen. We wilden tegelijk ook duidelijk maken dat de hervorming gebaseerd was op foutieve uitgangspunten i.v.m. sociale discriminatie, bruuske

overgang, tekort aan algemene vorming voor leerlingen die voor 4 à 5 uur technische opties kozen in het eerste jaar ... We wilden ook voldoende opkomen voor de belangen van het tso en bso.

Zo restte er geen ruimte meer om in te gaan op de verregaande gevolgen van het afschaffen van de onderwijsvormen in de tweede en derde graad en op het alternatief van de 5 studiedomeinen. In elk land bestaan er algemene (aso)studierichtingen die een breed inhoudelijk vormingsspectrum bieden en tegelijk ook brede perspectieven voor het hoger/universitair onderwijs. Straks zouden we de enige regio zijn die zo'n waardevolle studierichtingen zou ontberen. Achteraf gezien hadden we daar toch wat aandacht moeten aan besteden. We merken immers dat het debat tijdens de maanden mei en juni en ook het debat in het parlement te eenzijdig focuste op de eerste graad en niet op gevolgen van de ontwrichting van onze tweede en derde graad. Het is precies ook door de hervorming van de tweede en derde graad dat de hervorming veel ingrijpender is dan het VSO van weleer, een soort VSO tot de derde macht.

We vermoedden dat de maanden mei en juni cruciale maanden zouden worden. We hadden het geluk dat in de context van de VVKSO-visienota 2 kranten – *Het Nieuwsblad* en *De Morgen* – op 10 mei tegelijk wezen op kritiek vanwege praktijkmensen en op de Onderwijskrantpetitie. In *'Leraren in opstand tegen afschaffen aso, tso en bso'* schreef Christine De Herdt (Nieuwsblad): *"De hervorming van het secundair onderwijs stoot op verzet. Al 135 leerkrachten, directeurs, opvoeders en professoren ondertekenden een onlinepetitie. Inzet: het behoud van de structuren van middelbare scholen: aso, tso en bso. 'Waarom iets veranderen dat goed is? Onze Vlaamse leerlingen scoren bij de besten in Europa.' ... Raf Feys, hoofdredacteur van de Onderwijskrant, lanceerde een onlinepetitie tegen de hervormingen. Die telt intussen 135 handtekeningen. In de petitie lezen we o.a.: 'Vlaanderen beschikt voor tso, bso en kso-leerlingen over een uniek systeem, waarbij algemene vakken gecombineerd worden met meer beroepsgerichte technische vakken. En het werkt. Onze 15-jarige tso'ers zijn bij de beste leerlingen van Europa en scoren op wiskunde 531 punten. Veel meer dan de gemiddelde leerling in de Scandinavische landen, waar wij zo naar opkijken. Waarom iets veranderen dat goed werkt?' Ook Ronnie Belmans, professor Elektrotechniek aan de KU Leuven, 'huivert': 'Wij hebben dringend nood aan technici. Het tekort is dramatisch, terwijl het onderwijs er nu alles aan doet om*

het knelpuntberoep nog minder aantrekkelijk te maken. Laat die kids toch gewoon doen waar ze goed in zijn. En laat hen zeker geen drie tot vier jaar algemene cursussen blokken. Het is niet alleen tijdverlies, het zal er ook voor zorgen dat sommigen sneller schoolmoe worden'."

Na een 12-tal dagen hadden al een 7000 personen de petitie ondertekend. Voor de verpreiding rekenden we erop dat de ondertekenaars de petitie zouden doorsturen naar kennissen en sympathisanten en ook de link naar de petitie. We vernamen dat velen nog moeite hebben om de petitie te vinden. Jammer genoeg werd de petitie al na 2 weken door hackers geboycot. We lieten de website blokkeren en vroegen een aantal kranten om dit te melden aan de lezers. Na 14 dagen konden we de petitie terug open stellen en extra beveiligen – maar dit kreeg geen vermelding in de kranten. Velen denken nog steeds dat de website niet veilig of bereikbaar is. Inmiddels ondertekenden al 12.000 personen de petitie. Via de petitie slaagden we er ook in om informatie te verspreiden en de lezers te verwijzen naar onze uitgebreide analyses in de *Onderwijskranten* en op de website www.onderwijskrant.be.

3 Inzet tijdens hectische maanden mei-juni

Tijdens de maanden mei en juni participeerde *Onderwijskrant* heel intens aan het onderwijsdebat. We waren begaan met de verspreiding van de petitie en met het terug beschikbaar stellen na de boycot. We verstuurden vroegere en nieuwe analyses naar een groot aantal personen, informatie die hen vaak stimuleerde om een standpunt in te nemen en/of zelf een opiniebijdrage te schrijven.

We stuurden zelf veel analyses en opinies naar kranten, maar kregen die niet gepubliceerd. We vonden wel toevlucht op de websites van *Knack*, *deredactie.be*, *De Wereld Morgen*, in korte lezersbrieven, in korte reacties op standpunten in kranten, op blogs, enz. Op het Internet vindt men er een groot aantal. We zijn uiterst tevreden over het breed maatschappelijk debat dat we op gang brachten en stoffeerden. We hebben de indruk dat het tij aan het keren is. We verheugen ons ook over de alternatieve en prioritaire hervormingsvoorstellen die door critici en door politieke partijen in de context van het debat voorgesteld werden. Zonder *'Onderwijskrant'* was dit alles niet mogelijk geweest. We kunnen straks meer aandacht besteden aan de echte problemen. Onze inzet van de voorbije jaren bleek de moeite waard.

Petitie tegen hervormingsplan s.o. en invoering van middenschool (6 mei)

1. Uit de landenvergelijkende studies (TIMSS & PISA) blijkt sinds 1995 dat de Vlaamse 14- en 15-jarigen op alle vlakken beter presteren dan in landen met een comprehensieve middenschool – ook de zwakkere leerlingen en deze uit lagere milieus. Betreurenswaardig is wel dat er op de meer recente PISA-proeven minder leerlingen de hoogste scores behaalden dan vroeger het geval was.

De invloed van de familiale achtergrond (aanleg + culturele invloed thuismilieu) is in alle landen hoog, maar is zowel volgens TIMSS als PISA het kleinst in landen als Vlaanderen & Nederland, niet-comprehensieve landen. Ook IALS (geletterdheid van jongvolwassenen 16-25 jaar) toonde aan dat Vlaanderen het goed doet zowel met betrekking tot de gemiddelde prestaties als met betrekking tot sociale gelijkheid. Als we zoals de meeste onderzoekers abstractie maken van de allochtone leerlingen dan steekt Vlaanderen ook inzake sociale gelijkheid zelfs topleid Finland voorbij. In Finland stromen ook proportioneel minder arbeiderskinderen door naar de universiteit.

Het aantal zittenblijvers in onze eerste graad is – buiten de grootsteden - opvallend laag; onze hoge PISA-score is mede hieraan te danken. Ook de doorstroming naar het hoger onderwijs en de gekwalificeerde uitstroom is groter dan in de middenschoollanden. *De stelling dat ons secundair onderwijs radicaal hervormd moet worden omdat onze lagere cyclus s.o. zwakker presteert inzake sociale gelijkheid, kansarme & zwakke leerlingen, zittenblijvers en ongekwalificeerde uitstroom berust op kwakkels.*

2. Onze internationale topscores en ons beperkt aantal afhakers in de lagere cyclus hebben alles te maken met *het feit dat we een grote mate van gemeenschappelijkheid combineren met een dosis differentiatie die soepele (her)oriëntering en passend onderwijs toelaat, onderpresteren bij (sub)toppers én schoolmoeheid en gedragsproblemen bij minder theoriegerichte leerlingen beperkt. De overgang naar het secundair onderwijs verloopt dus niet bruusk, maar vrij soepel – dankzij differentiatie en soepele (her)oriëntering binnen een grote gemeenschappelijke stam (27 uren in 1ste jaar), de gulden middenweg tussen comprehensief en categoriaal onderwijs (b.v. Duitsland).*

Onze (sub)toppers die in het vierde leerjaar lager onderwijs volgens PIRLS nog onderpresteren, kunnen zich dankzij de differentiatie in de lagere cyclus herpakken en presteren als 15-jarigen voor PISA weer als echte toppers.

3. Vlaanderen beschikt voor tso/bsso/kso-leerlingen over een uniek en geïntegreerd systeem, een combinatie van veel algemene vorming met een dosis beroepsgerichte

activiteiten. In PISA-2003 behaalden onze 15-jarige tso-leerlingen een wiskundescore van 531 punten, veel meer dan de gemiddelde leerling in de zo geprezen comprehensieve landen Zweden, Noorwegen en Denemarken. Veel tso-leerlingen stromen ook door naar het hoger onderwijs. Onze unieke lagere cyclus en ons uniek tso/bsso/kso zijn nog steeds exportproducten.

4. Middenscholen zijn steeds een soort aso-scholen – praktisch uitsluitend theoriegericht; de technische en beroepsgerichte vorming start pas na de middenschool. Comprehensieve landen werken inzake beroepsgerichte vorming niet geïntegreerd, maar consecutief. In Scandinavische landen b.v. is het omwille van de geringe bevolkingsdichtheid en de kleine scholen ook quasi onmogelijk om in de lagere cyclus tso/bsso-opties te voorzien.

De Leuvense professor-Elektrotechniek *Ronnie Belmans* poneert in dit verband: *“Op een ogenblik dat er nood is aan een betere overeenstemming tussen scholing en economische realiteit wordt gepleit voor nog meer uitstel, nog meer vervlakkings, nog meer afstand. Iedereen drie (of vier) jaar algemene dingen laten doen is onzin, is tijdverlies en geeft schoolmoeheid. Het tso en bso zijn volwaardige opleidingen, die hun waarde voor de maatschappij meer dan bewijzen elke dag.”*

5. Door de invoering van een nivellerende middenschool zou Vlaanderen zijn topositie verliezen, zouden zowel de zwakkere als de betere leerlingen uit alle milieus zwakker presteren, zou het aantal afhakers toenemen, zouden we straks nog een groter tekort aan vaklui, techniekers en exacte wetenschappers hebben en zou de maatschappelijke integratie van kansarmen op de arbeidsmarkt moeilijker worden.

Door de eenheidskost zouden ook hooggetalenteerde arbeiderskinderen hun milieuhandicaps moeilijker kunnen wegwerken; hun sociale mobiliteit zou worden afgeremd.

Een lange tijd openlaten van de onderwijswegen levert ook volgens de beleidsmakers in Nederland, Frankrijk & Duitsland meer nadelen dan voordelen op - ook voor de verdere schoolloopbaan van de meeste leerlingen.

We stellen overigens vast dat er bij de hervormingsgezinden en bij de commissie onderwijs geen consensus bestaat over de concrete invulling, omvang en timing van de hervormingen. We betreuren dat beleidsverantwoordelijken allerhande een brede peiling bij leerkrachten, directies en schoolbesturen blijven afwijzen.

<http://www.petitietegenhervormingsplano.be/> via Google: **Petitie Tegen Hervormingsplan S.O. Deze petitie staat ook op www.onderwijskrant.be.**

Onnodige, ongevraagde en dure onderwijshervorming van Pascal Smet **Opinie van ex-rector André Oosterlinck, voorzitter van de Associatie KU Leuven** **en van Luc Van den Bossche, voorzitter Associatie UGent**

1 Opiniestuk van ex-rector André Oosterlinck

in DM van 21 juni 2012 verscheen een opiniebijdrage van ex-rector André Oosterlinck met als titel: 'De onnodige, ongevraagde en dure onderwijshervorming van Pascal Smet'. Voor ons was zijn standpunt allesbehalve een verrassing. Oosterlinck had ook al een aantal maanden geleden op Kanaal Z openlijk zijn bezorgdheid over de hervorming uitgedrukt. Ook binnenskamers deed hij dit al een aantal keren. Nu het VVKSO (katholiek onderwijs) op 8 mei zijn hervormingsplan openbaar maakte en minister Smet op 20 juni te kennen gaf dat de hervorming nabij was, voelde Oosterlinck zich blijkbaar moreel verplicht om openlijk een standpunt in te nemen.

De inleiding op de opiniebijdrage luidde: *"De plannen van de onderwijsminister verdienen geen ironie, maar grote, zeer grote bezorgdheid, stelt professor André Oosterlinck, voorzitter van de Associatie KU Leuven."*

"We hebben goede scholen. Geen wonder dat ouders die het beste voor hun kinderen willen er zelfs een paar nachtjes kamperen voor overhebben om hun kroost daar een plaatsje te bezorgen. Dat hoeft niet meer. Minister Smet (SP.A) heeft plannen op stapel staan die deze folklore voorgoed naar het verleden verwijzen. Als zijn plannen zich daartoe zouden beperken, zouden we ze toejuichen. Nu niet. Zijn plannen gaan veel en veel verder. Alle scholen worden voortaan zó goed dat we ze met recht elitescholen zullen noemen. Allemaal. En alle leerlingen zullen slagen, na een onvoorstelbaar brede opleiding. Ik wil niet ironiseren. De hervormingen die minister Smet in het secundair onderwijs wenst door te voeren, verdienen geen ironie. Wel bezorgdheid, grote, zeer grote bezorgdheid.

Topsysteem niet uithollen

De minister wil problemen oplossen. Dat is zijn taak. En problemen zijn er - taalachterstand, te vroege uitstroom, sociale uitsluiting, kansarmoede, om er maar enkele te noemen. *Alleen vinden die niet hun oorsprong in het onderwijs, en kunnen ze ook niet*

door het onderwijs, zéker niet het secundair onderwijs, weggewerkt worden. Het is een gevaarlijke illusie deze onmogelijke taak van onze leraren te verwachten. Dat zou een wonder zijn. Een structuurhervorming is blijkbaar zo'n wonder. De vierdeling aso, tso, kso en bso wordt afgeschaft. De basisgraad wordt 'algemeen vormend'. De fasering wordt gewijzigd, met een determinerende keuze op een later moment. In de krant van gisteren kwamen er nog meer mirakelmiddelen, in de vorm van een reeks buzzwords: databundels, managers met onderwijsfeeling, met andere woorden: het onderwijs waarop we zitten te wachten. Dat was tenminste de vraag van de journalist: staan de scholen daar echt voor te springen? Toen kwam het meest verontrustende antwoord van het hele gesprek: 'Natuurlijk...'

Verontrustend, omdat dit woord impliceert dat een ernstige discussie niet nodig is. Misschien wat windowdressing om de gemoederen te sussen, een studiedagje, een nota, dat kan nog wel, maar een ernstige discussie hoeft niet meer. Wie zou zich immers verzetten tegen iets 'natuurlijks'? Het spijt me, maar ik zie of hoor die 'natuurlijkheid' niet.

Wat ik wel hoor, is boosheid over de aard van de plannen en, bij degenen die durven doordenken, ronduit angst. Angst om een goed en internationaal tot de top horend systeem uit te hollen door middel van een onnodige, ongevraagde, onzalige 'structuurhervorming'. Ik heb enige ervaring met dat fenomeen. In het hoger onderwijs bevinden we ons midden in een al jaren durende en nog jaren durende structuurhervorming. De belangrijkste les die ik daaruit geleerd heb, is dat je een dergelijke ingreep alleen kunt laten slagen als hij grondig en langdurig voorbereid wordt. Alleen op die manier wordt een hervorming energiek gevraagd en enthousiast gedragen. Een structuurhervorming beslis je niet. Je laat ze groeien.

Wie vraagt om de afschaffing van de klassieke vierdeling? Wie vraagt om een niveauperlagening in de basisgraad? Wat dat laatste betreft: de minister ontkent dat de verbreding van de basisgraad een verlaging of vervlakking zou zijn. Met de beste wil: ik begrijp dat niet. De intellectueel 'meest begaafden'

zullen in de nieuwe structuur hoe dan ook met minder uitdagingen geconfronteerd worden. Het gevaar voor frustratie en schoolmoeheid dreigt. De 'minder begaafden' zullen naar het midden gemanoeuvreerd worden, met dezelfde gevolgen. *In sommige buitenlandse landen is geëxperimenteerd met middenscholen, met ruim voldoende negatieve gevolgen om de zaak snel weer af te bouwen. Waarom zouden wij dit onzalige spoor volgen?*

Gelijke kansen & selectie

Gelijke kansen nastreven is een nobele doelstelling, maar dan wel voor iedereen, voor de zogezegd minderbegaafden evengoed als voor de zogezegd meerbegaafden. Gelijke bij decreet willen opleggen getuigt van naïviteit. Selecteren, en dus het aanvaarden van verschillen, is geen vieze term. Om internationaal mee te tellen, toch ook de bezorgdheid van de minister, is selectiviteit de regel. Dat aanvaarden we toch ook voor onze sportief en artistiek aangelegde scholieren? De voor hen aangevoerde scholen selecteren toch ook? Waarom zou dat dan zo verkeerd zijn voor onze intellectueel begaafden? Onze samenleving is gebaat bij gelijkheid, wanneer die bijdraagt tot minder uitsluiting. Zij is er echter compleet niet bij gebaat wanneer zij onze meestbelovende jongeren in een harnas van grijsheid en vervlakking zou duwen. Daar zijn in meer exotische landen al weinig fraaie ervaringen mee opgebouwd. Laten we dat niet doen, natuurlijk. Laten we ook niet te veel meten, zolang we niet weten wat we meten. Het toeval wil dat ik niet alleen wat ervaring heb met onderwijshervormingen, maar ook met meten. Je moet een degelijk ijsstelsel hebben, betrouwbare cijfers, en wijsheid om met die cijfers om te gaan. Zo had de statisticus berekend dat de rivier gemiddeld 30 centimeter diep was. Zijn databundel was correct, maar de statisticus verdronk.

Ons secundair onderwijs wordt bevolkt door leerkrachten die alle dagen het beste van zichzelf geven, in omstandigheden die niet altijd even gemakkelijk zijn, om onze (klein-)kinderen een gedegen vorming mee te geven. Laten we van hen niet het onmogelijke vragen en laten we hun energie en hun inzet niet onderuithalen met dure, complexe, ongevraagde, onvoldragen en daardoor tot mislukken gedoemde hervormingen.

Luisteren naar visie onderwijsmensen lager, secundair én hoger onderwijs

Grootschalige hervormingen willen realiseren lukt alleen wanneer de echte belanghebbenden daarbij betrokken zijn. Dat zijn niet het ministerie, niet de onderwijskoepels, niet de schoolbesturen - zelfs niet als die bevolkt zouden worden door 'managers met onderwijsfeeling'. De echte belanghebbenden zijn de leerlingen, de ouders en de leraren. *En het hoger onderwijs.* Als de minister van hen te horen krijgt dat zij zijn plannen vragen en dragen, steun ik die van ganser harte. Ik vraag hem met die echte belanghebbenden een eerlijke en grondige discussie aan te gaan, met een open oor voor hun door jarenlange ervaring en doorleefde bezorgdheid gevoede bedenkingen. Mijnheer de minister, maak van deze hervorming geen onzalig experiment. Het gaat om ons onderwijs. Dus onze toekomst. Daar experimenteren we niet mee. Hervorm wat moet en gevraagd wordt, maar vervorm niet wat goed is."

2 Interview met André Oosterlinck en Luc Van den Bossche

Op zaterdag 23 juni verscheen een uitgebreid interview met André Oosterlinck en Luc Van den Bossche in de krant 'De Morgen' met als titel: *'Smet speelt met de toekomst van onze kinderen'* (Kim Herbots en Remy Amkreutz). De dag ervoor had Ides Nicaise al gereageerd op de opiniebijdrage van Oosterlinck van 21 juni, maar Oosterlinck vond het blijkbaar niet nodig om te reageren op Nicaise die heel sterk op de man speelde. Oosterlinck verkoos – mede als antwoord op Nicaise - voor een interview samen met de voorzitter van de associatie UGent, Luc Van den Bossche.

Het interview werd als volgt ingeleid door Kim Herbots en Remy Amkreutz: : *"Toen de twee voorzitters deze week lazen dat minister Smet openlijk pleit voor een afschaffing van B-attesten in de eerste graad, waardoor de facto scholen hun leerlingen niet meer officieel zouden kunnen oriënteren, was de maat vol. Oosterlinck kroop in de pen met een vlamvend 'opiniestuk' in deze krant: 'Gelijkheid bij decreet opleggen getuigt van naïviteit', zo schreef hij. Samen met Van den Bossche heeft hij het hervormingsplan gefileerd. En de conclusie is niet gunstig. Beide zijn heel bezorgd."*

De interviewers vragen vooreerst waarom de voorzitters pas nu openlijk kritiek formuleren. Oosterlinck: *"Nu men meer en meer begint te beseffen wat de hervorming inhoudt, komen de zorgen. Gaan wij nog studenten bij ons krijgen die goed zijn voorbereid op de taak om innovatief te studeren? Gaan we mensen kunnen afleveren die out of the box kunnen denken? Die bereid zijn risico's te nemen en te blijven bijleren? .. Ik denk dat we op zijn minst een breed maatschappelijk debat op gang moeten durven brengen en duidelijk zeggen wat onze mening is."* Van den Bossche: *"We hebben eerst binnenskamers ongezouten onze meing gezegd. Dat vind ik ook maar fair. Maar op een bepaald moment zie je dat de wegen gesplitst blijven en dan denk ik dat we op z'n minst een breed maatschappelijk debat op gang moeten brengen en duidelijk zeggen wat onze mening is."*

De minister wil niet naar u luisteren? Van den Bossche: *"Tja, dat zie je in de werkelijkheid. Pascal heeft het recht om bij zijn mening te blijven als hij denkt dat hij juist is. ... Alleen moet hij weten dat hij op een bepaald moment de politieke toets tegemoet zal gaan."* En u vermoedt dat hij die niet zal weerstaan? *"Ik heb daar grote twijfels over."*

Oosterlinck: *"Smet wil de minder goede leerlingen naar het midden proberen te krijgen en de goede studenten ook. Dat is twee keer verkeerd. Als goede studenten het in een brede eerste graad twee jaar gemakkelijk hebben gehad, dan zijn ze het niet meer gewoon om uitgedaagd te worden. We moeten inter-nationaal in competitie gaan. Dat is de reden waar-om wij zo hard reageren. Smet speelt met de toekomst van onze kinderen en met onze eigen toekomst. Dat kan niet."*

Van den Bossche: *"Uitstel van studiekeuze is nergens voor nodig. Op het einde van het basis-onderwijs weet een goede onderwijzer toch welk kind hij voor zich heeft? ... Het heeft geen zin om een kind met een wiskunde-knobbel te zeggen dat hij de volgende twee jaar nog altijd niet te veel moet leren."*

Oosterlinck: *"De eerste vraag is of er eigenlijk een probleem is met het aso? Moet het hervormd worden? De knelpunten zitten in het beroeps- en technisch onderwijs, niet in het aso. Dan zeg ik: tracht dat op te waarderen, verschiet daar uw kruik. Zo'n 15 procent van de leerlingen verlaat de school zonder diploma. Pak dat aan, maar laat de structuur van het aso met rust. Je moet het huis niet volledig*

afbreken. Als je dat doet, zit je eerst wel een hele tijd in de regen. " VdB: "Het probleem van de ongekwalificeerde uitstroom is heel eenvoudig op te lossen: geef deeldiploma's in het bso. De Duitsers doen dat. En dan wordt Duitsland geroemd omdat daar veel minder leerlingen afstuderen zonder attestering."

De volgende vraag luidt: "In het aso zijn er toch ook al kwaliteitsproblemen?" Van den Bossche: *"Zelfs leerlingen die van goede secundaire scholen komen, hebben al moeite om zich de wijze van studeren aan de universiteit eigen te maken."* Oosterlinck: *"Veel professoren vinden inderdaad nu al dat de kwaliteit er op achteruit gaat. Daar moet ook iets aan gedaan worden. Maar de structuur van ons secundair onderwijs is wel goed. Nogmaals: de echte problemen zitten in het technisch en het beroepsonderwijs."*

Oosterlinck: *"Het probleem met veel van die hervormingsplannen is dat ze door ASO'ers worden gemaakt terwijl wij het hier over tso/bsso hebben. We gaan vanuit de associaties een specialistengroep aansturen. We willen aan ingenieurs, scheikundigen, handelswetenschappers enzovoort met een technische achtergrond vragen wat er schort en wat er gedaan moet worden."* ...

Ludger Woessmann: *"De twee landen die voor TIMSS de meest gelijke resultaten behalen voor leerlingen met een verschillende familiale achtergrond zijn Vlaanderen en Frankrijk: "Flemish Belgium and France achieve the most equitable performance for students from different backgrounds"*.

Ook de Finse PISA-verantwoordelijken concludeerden op basis van de PISA-databank: als we abstractie maken van de allochtone leerlingen dan wordt Finland duidelijk voorbijgestoken door Vlaanderen: *"One of the most important background variables is the language spoken at home. Excluding first and second generation immigrant students from the national averages considerably alters the country league tables: On top of the list in the 2003 major domain, mathematics, Finland is replaced by Belgium (Flemish)"* (Finland and PISA – Explanations and reasons, 2011).

De 'Vlaamse' leerlingen scoren ook volgens de studie van Hofman e.a. *"very high on both the quality as well as on the SES-equity ranking"*.

Te weinig ‘politiek’ weerwerk tegen hervorming verontrust (10 mei)

Kritiek en oproep tot verzet van Ivan Van de Cloot (Itinera)

Inleiding

Ivan Van de Cloot, hoofdeconoom van Itinera Institute nam al in 2010 afstand van de invoering van een gemeenschappelijke eerste graad in een VOLT-uitzending. Van de Cloot en Carl Van Keirsbilck van Itinera publiceerden ook uitgebreide analyses waarin zij de uitgangspunten van de hervorming en het gesjoemel met PISA in vraag stelden. Zij vreesden vooral dat de hervorming zou leiden tot een nog grotere niveaudaling en beklemtoonden dat onze (sub)toppers nu al te weinig worden uitgedaagd en onderpresteren. Nadat het Verbond van het Katholiek Secundair Onderwijs (VVKSO) op 8 mei de grote structuurhervormingen onderschreef, maakte Van de Cloot zich grote zorgen over het tekort aan politiek verzet tegen de hervorming. Hij schreef hierover op 10 mei een opiniebijdrage in de krant ‘De Tijd’.

Capitulatie VVKSO-onderwijskoepel

De hervorming van het secundair onderwijs die het katholieke onderwijsnet op stapel heeft staan, valt niet toe te juichen. Goed onderwijs is een van de belangrijkste steunpilaren van onze maatschappij. Daarom is bezorgheid over hervormingen aangewezen. Met de capitulatie van de katholieke onderwijskoepel VVKSO voor het afschaffen van het onderscheid tussen ASO (algemeen secundair), TSO (technisch) en BSO (beroeps) is de grootste revolutie in het Vlaams onderwijs sinds het grote VSO-experiment weer een stap dichterbij. Het Vernieuwd Secundair Onderwijs staat geboekstaafd als het op ideologische gronden gelijkschakelen van de leerlingen bij het begin van het secundair. Velen hebben er een kater aan overgehouden. Omwille van immense weerstand heeft men de klok moeten terugdraaien.

Gesjoemel met PISA en Finland

Waar komt de opflakkerende vernieuwingsdrang nu vandaan? Sinds 2000 wordt om de drie jaar in een groot aantal landen de PISA-steekproef gehouden bij scholieren in het onderwijs. Ze worden getest op hun kennis op het gebied van taal, wiskunde, en natuurwetenschappen. Er valt wel wat af te dingen

op de manier waarop zonder veel nuance de kwaliteit van het onderwijs wordt gereduceerd tot een plaats in de OESO-rangschikking, maar in Vlaanderen was men vooral blij dat ons onderwijs steevast zo hoog scoorde. Sinds enige tijd wordt er voor Vlaanderen vooral ingezoomd op de hoge samenhang die men vaststelt tussen de schoolresultaten van leerlingen en de sociaaleconomische achtergrond van de ouders. Meer en meer is de focus verlegd naar het voorbeeld van Finland. Daar worden wel hoge PISA-scores gecombineerd met een kleinere prestatiekloof tussen zwakkeren en sterkeren. Die kloof mag in Vlaanderen echter zeker niet gelijkgeschakeld worden met slechte resultaten voor zwakkeren in vergelijking met andere landen, integendeel.

Ongetwijfeld kan Vlaanderen veel leren uit de Finse praktijk. Maar de goede Finse resultaten gelijk-schakelen met het uitstellen van de studiekeuze tot op latere leeftijd gebeurt ondertussen te vaak met te weinige kritische zin. We moeten ons de vraag stellen in hoeverre dat zomaar kan getransplanteerd worden naar de Vlaamse context. In Finland is de studentenpopulatie bijvoorbeeld veel homogener dan in Vlaanderen. *We lopen het risico om van een verkeerde diagnose te vertrekken indien blijkt dat onze hogere sociaaleconomische segregatie voor een belangrijk stuk hieraan toe te wijzen zou zijn.* In elk geval wordt de achterstand van bepaalde groepen al in het kleuter- en basisonderwijs gecreëerd, en dan moet dat probleem ook daar al aangepakt worden. Bijvoorbeeld door maatregelen te nemen op het vlak van de taalbeheersing.

Nivellerende hervorming

Het zou veel meer vruchten afwerpen mocht meer aandacht gaan naar de ongelijkheid die in het basisonderwijs al begint. In het secundair onderwijs zou men vooral leerwinsten moeten meten in plaats van enkel te focussen op minimumvereisten in de vorm van eindtermen, opdat excellentie centraal zou blijven staan in ons onderwijs. De echte vraag die we ons moeten stellen is of de voorgestelde onderwijshervorming de juiste remedie is en of we niet te veel het gevaar lopen van nivellering. Meer heterogene klassen brengen in elk geval het risico

met zich mee dat zowel zwakkere als sterkere leerlingen een minder voor hen aangepast onderwijs zullen krijgen. De roep dat de leerkracht dat maar moet oplossen met meer differentiatie klinkt echt te simplistisch voor iedereen die vertrouwd is met de onderwijspraktijk. Dat sommigen zich weinig verwant voelen met de uitspraak van de Amerikaanse president Jefferson, *'There is nothing more unequal than the equal treatment of unequal people'*, valt te begrijpen.

Te weinig weerwerk in Vlaams Parlement

Wat vooral verontrust, is hoe weinig weerwerk geleverd wordt in het Vlaams Parlement tegen een dergelijke radicale hervorming van het secundair onderwijs. Ideologische tegenstellingen hebben doorgaans tenminste de verdienste dat ze iedereen dwingen om de eigen positie zo goed mogelijk te onderbouwen met feiten en kennis. Daar hebben we tot nu toe veel te weinig van gezien.

Slechte voorbeeld van Wallonië niet volgen

Het zou bij menigeen toch een alarmbel moeten doen afgaan dat men liefst van al het vak Latijn volledig zou zien verdwijnen, omdat anders ouders dit alsnog zouden benutten om hun kind zich te laten onderscheiden. Hopelijk zijn er nog mensen die zich ongemakkelijk voelen met dergelijk ingrijpende beperking van de vrijheid van keuze. Ik heb al enkele keren in *De Tijd* geschreven dat deze onderwijshervorming me meer zorgen baart dan vele andere dossiers. Waarom? Omdat goed onderwijs een van de belangrijkste steunpilaren is van onze maatschappij. Vaak verwijt Brussel de leerkrachten dat ze conservatief zijn en te afkerig staan tegenover vernieuwingen. Dat een regio zoals Wallonië open zou staan voor een radicale hervorming van haar onderwijs lijkt me veel evidentier, want het onderwijsniveau is daar veel zwakker.

Verzet vanuit onderwijsveld is nu belangrijk

De bezorgdheid van onze onderwijsbasis over wat in Vlaanderen op het punt staat te gebeuren, lijkt me dan ook heel terecht, gezien het hoge niveau van ons onderwijs waar we altijd met veel trots konden naar verwijzen. Misschien is de huidige periode zowat de laatste mogelijkheid die het onderwijsveld nog kan benutten om zijn reserves ertegen te uiten.

Daarna zal er enkel nog gediscussieerd worden over de praktische implementatie. In elk geval zal dan ook blijken dat veel theorie in de praktijk minder evident is. Omdat er bijvoorbeeld voor veel technische richtingen een dure infrastructuur nodig is, zullen ouders bepaalde scholen blijven identificeren met TSO en BSO. Dit wijst erop dat zelfs na de hervorming het echte probleem pas zal opgelost zijn als we erin slagen technische richtingen maatschappelijk de waardering te geven die ze verdienen.

Bijlage: ASO, BSO en TSO afschaffen?

Ja- neen Knack, 16 mei 2012

Ivan Van de Cloot: "Neen! Afschaffen van aso, bso en tso geeft net weer de indruk dat er iets mis is met technisch onderwijs. Dit zal bovendien tot zeer heterogene klassen leiden, en dan loop je het risico dat noch de zwakke, noch de sterke leerlingen het aangepaste onderwijs krijgen dat ze nodig hebben. Veel leerkrachten geven aan dat dit nu al moeilijk is. En voor technisch onderwijs heb je bovendien ook de juiste infrastructuur nodig, wat niet in elke school kan. Zodat in sommige scholen die technische opleiding vrij algemeen zal blijven.

Ik geloof niet dat leerlingen uit een zwak sociaal-economisch milieu zo slecht scoren in ons onderwijs. Als je hun prestaties vergelijkt met die van leerlingen met een sterke achtergrond natuurlijk wel, maar niet als je ze vergelijkt met sociaal zwakkere leerlingen in andere landen. Professor Bieke De Fraine van de KU Leuven heeft dat onderzocht, en zij stelt dat het een misvatting is dat het Vlaams onderwijs niet efficiënt is voor sociaal zwakkeren. Bovendien zijn er studies die aantonen dat vooral de allochtone leerlingen zorgen voor de verschillen in resultaten. En bij hen is taalbeheersing het grootste probleem. Dan moet men daarin investeren, vanaf het kleuteronderwijs.

De beeldvorming rond het technisch onderwijs corrigeren, is zeker belangrijk. Men moet het structureel opwaarderen, door leerlingen duidelijk te maken dat je ook vanuit die richting hoogopgeleid kunt worden. In Duitsland is technisch onderwijs een van de belangrijkste troeven van de economie."

83 % van de 1260 respondenten op de Knack-poll van 16 mei was tegenstander van het afschaffen van aso, tso en bso!

Prof. Bart Pattyn: ontwrichting secundair onderwijs & nefaste gevolgen van VVKSO-voorstel voor afschaffen van algemene (aso)richtingen

1 Inleiding

*Prof. Bart Pattyn, ethicus aan de KU Leuven, formuleerde al een aantal jaren geleden kritische bedenkingen bij de propaganda voor competentiegericht onderwijs in het tijdschrift *Ethische Perspectieven* (dec. 2007): *Competententies en ideologie. Het dictaat van een expanderend concept*. Die kritiek vonden we ook terug in de visienota van het Leuven Metaforum (20 januari) als kritiek op het pedagogisch-didactisch luik in het hervormingsplan van minister Smet waarin de invoering van competentiegericht onderwijs centraal staat*

Op 23 juni verscheen een opiniebijdrage van Pattyn in 'De Morgen' over de hervorming van het secundair onderwijs onder de titel '*Oorlog verklaren is één zaak, hem winnen een andere*'. Dit was mede een reactie ook op het VVKSO-hervormingsplan van 8 mei en vermoedelijk ook op de opiniebijdrage van *Idees Nicaise* van de dag ervoor in DM - die op zijn beurt reageerde op de opiniebijdrage van zijn ex-rector André Oosterlinck van 21 juni. In de bijdrage van 23 juni verkiest Pattyn de zekerheid van het huidige onderwijs boven de onzekere uitkomst van een nieuw systeem.

2 Opiniebijdrage van Bart Pattyn

Als de geplande hervorming enkel aanleiding zal geven tot het wijzigen van etiketten, heeft ze weinig zin. Het secundair onderwijs vormt een complex en subtiel systeem. De kwaliteit ervan is voor het ogenblik, in vergelijking met andere landen, erg goed, wat impliceert dat men in andere landen ons onderwijssysteem benijdt. Als we een hervorming doorvoeren, zullen we dat systeem moeten inruilen voor een ander systeem waarvan we de prestaties niet kennen. Tenzij we bereid zijn te gokken, zullen de motieven om een hervorming door te voeren ijzersterk moeten zijn.

Kansenongelijkheid & achterstanden aanpakken in basisonderwijs

De hoofdreden waarom men de hervorming van het secundair onderwijs nodig acht, is dat men de ongelijkheid die door het 'watervalstelsel' in de

hand wordt gewerkt wil terugdringen. 'Ongelijkheid' wordt hier op twee verschillende manieren opgevat. Men heeft het over kansongelijkheid en over waarderingsongelijkheid. Wat de kansongelijkheid betreft: uit onderzoek blijkt dat een lage sociaaleconomische status van de ouders de slaagkansen van hun kinderen negatief beïnvloedt. Men wil dat effect afbouwen. Of een breed opgezette hervorming van het secundair onderwijs daar het meest geschikte middel voor is, is bediscussieerbaar. *Vanuit wetenschappelijk oogpunt blijkt het efficiënter te interveniëren op prille leeftijd. Begeleiding van kansarme ouders en het interveniëren op kleuterleeftijd en tijdens de eerste jaren van de lagere school is doeltreffender.*

Hervorming vergroot waarderingsongelijkheid!

Ook al worden beide aspecten door elkaar gebruikt, waarderingsongelijkheid ligt niet in het verlengde van kansongelijkheid. Als je aanstuurt op gelijkheid van kansen (bijvoorbeeld als je er voor zorgt dat de kansen van je vier kinderen om een bioscoopticket door loting te bekomen, perfect gelijk is) hef je het verschil van de uitkomst (in ons voorbeeld: het al dan niet beschikken over een ticket) niet op, integendeel. *Hoe meer je het belang van gelijke kansen op het verwerven van een hoger diploma benadrukt, hoe erger het is dat diploma niet te verwerven.*

Nefaste gevolgen afschaffing van aso ...

Om de waarderingsongelijkheid terug te dringen, wil men de bestaande opdeling tussen aso, kso, tso en bso opheffen. Die klassieke opdeling wordt immers als te hiërarchisch ervaren. Het VSKO stelt in dit verband voor om richtingen te creëren zoals 'taal en cultuur', 'techniek en wetenschappen', 'economie en maatschappij', 'welzijn en maatschappij' of 'kunst en creatie'. Als deze operatie enkel aanleiding zal geven tot het wijzigen van etiketten, heeft ze weinig zin. Iedereen beseft immers dat als je als gemeenschap besluit de categorieën 'mooi' en 'lelijk' nooit meer te gebruiken, niemand morgen de indruk zal hebben dat iedereen er even goed uitziet.

Het lijkt de bedoeling het aso open te breken door aspecten van algemene vorming uit elkaar te halen en uit te bouwen tot zwaartepunten van richtingen die tot een specifiek soort doorstroming aanleiding moeten geven. Maar mensen kan je niet gemakkelijk voor de gek houden. In geen tijd zal geweten zijn welke richtingen de meeste slaagkansen bieden voor studies die tot gewaardeerde diploma's leiden, en onmiddellijk zal het onderwijssysteem opnieuw een hiërarchisch karakter krijgen. Je zult bij die hervorming ook niet kunnen verhinderen dat de geschiedenis van particuliere scholen zal doorwerken in de manier waarop het aanbod van die school zal worden gepercipieerd. Het zal dus een titanenwerk vergen om het onderwijs naadloos te herprofilen, terwijl je niet weet of je inzet zal lonen.

Andere prioritaire hervormingen

Er is eigenlijk geen breed opgezette hervorming nodig om meer zuurstof te geven aan het secundair onderwijs. Je kunt stapsgewijs en van onderuit goed definieerbare problemen aanpakken. Je kunt bijvoorbeeld de bureaucratische regeldruk terugschroeven, snoeien in het overaanbod aan richtingen, leerkrachten de ondersteuning bieden die ze vragen, maatregelen nemen om het idealisme en de zorg op de werkvloer niet te laten wegsijpelen, investeren in praktische begeleiding e.d.

Onderwijs niet verleuken

Tegelijk kan men een aantal irrealistische verwachtingen afbouwen. *Zo is het idioot te geloven dat we studeren aantrekkelijk kunnen maken door het te verleuken.* Ongeacht in welke richting men zich wil bekwamen, niets gaat vanzelf. Belangrijke vakken veronderstellen veel doorzettingsvermogen.

Oorzaak waarderingsongelijkheid wegnemen

Tegelijk moeten we sleutelen aan de officiële onderwijsvisie. Als we laten blijken dat de hoofd-reden om in onderwijs te investeren economisch van aard is en dat we moeten inspelen op de ambities van leerlingen om hun individuele nutsbetrachting te maximaliseren, dan moeten we niet verwonderd zijn dat de waarderingsongelijkheid toeneemt. Om respect voor verschillende engagementen en vaardigheden te laten toenemen, zullen we in de school moeten laten blijken dat in alles wat mensen ondernemen, om het even of dat nu is in het kader van stielkennis of business, fundamenteel onderzoek of technisch onderhoud, de basis van iemands

respectabiliteit wordt gevormd door loyauteit, inzet, nauwgezetheid en eerlijkheid. Als onze samenleving andere waarderingsprioriteiten stelt, moeten we ons durven realiseren dat geen enkele onderwijshervorming waarderingsgelijkheid kan bewerkstelligen.

Onverantwoorde risico's en leren uit mislukte hervormingen in buitenland

Een onderwijshervorming vertoont overeenkomsten met oorlog voeren. Net als een hervorming is een oorlog gemakkelijker verklaard dan succesvol beëindigd. Net zoals een hervorming mag alleen tot oorlog besloten worden als alle andere alternatieven zijn uitgeput. Net als een hervorming kun je een oorlog enkel rechtvaardigen als je motieven ijzsterk zijn en als je weet dat je strategie deugdelijk en je middelen afdoende zijn. Het punt is dat een oorlog net zoals een hervorming niet een beetje kan worden gewonnen en dat alle ellende van een half doorgevoerde of mislukte oorlog nooit aan de top maar aan de basis wordt ervaren.

Mislukte hervormingen zijn geen fictie. Er zijn veel voorbeelden van hervormingen die in buurlanden de onderwijskwaliteit hebben doen dalen. De objectieven van die hervormingen bleken utopisch en onvoldoende onderbouwd. Wat men uit het oog verloor, was dat het uiteindelijk de leerkrachten zijn die het moeten waarmaken. Zij zijn het kapitaal waarin met gezond verstand en op basis van betrouwbaar onderzoek moet worden geïnvesteerd. Het onderwijsveld is in ieder geval geen evenementenhal of goktent.

Lessenrooster eerste graad; L. Heyerick (Gent)

Klassiek lessenrooster eerste leerjaar A-stroom, met module 'Latijn'		Alternatief lessenrooster eerste leerjaar A-stroom	
	Aantal uren		Aantal uren
Latijn	5	Engels	2
Nederlands	5	Nederlands	2
Frans	4	Frans	2
Wiskunde	4	Wiskunde	2
Aardrijkskunde	2	Wereldoriëntatie	4
Geschiedenis	1	Bewegingsopvoeding	4
Natuurwetenschappen	2	Technologische opvoeding	2
Lichamelijke opvoeding	2	Zelfstandig werk	8
Techniek	2	Ateliers	6
Plastische opvoeding	2	Levensbeschouwing	2
Muzikale opvoeding	1		
Godsdienst	2		
Totaal	32	Totaal	34

Kleurloos S.O. van VVKSO: ontwrichting secundair onderwijs, VSO³ én nefaste gevolgen voor hoger/universitair onderwijs Vlucht vooruit van katholiek onderwijs stimuleert maatschappelijk debat

Raf Feys, Noël Gybels, Marc Hullebus & Pieter Van Biervliet

1 VVKSO kiest voor kleurloos s.o.

1.1 VVKSO-voorstel: veel kritiek, breed maatschappelijk debat

In de maand mei kwam het publieke debat over de hervormingsplannen voor het s.o. pas echt op gang. Dit debat werd op gang getrokken door de *'Petitie tegen hervormingsplan s.o.'* die we op 6 mei op het Internet plaatsten én evenzeer door het publiek maken op 8 mei van het visieplan van het *Vlaams Verbond Katholiek Secundair Onderwijs: 'Toekomst SO in kleuren'*. Op het VVKSO-congres van 8 mei wekten de VVKSO-kopstukken nog de indruk dat er een breed draagvlak bestond voor de hervorming en voor de eigen hervormingsplannen. Minister Smet en andere hervormers waren best tevreden met de 'vlucht vooruit' van het VVKSO.

Critici reageerden teleurgesteld. *Wouter Duyck*, professor Cognitieve Psychologie UGent, betreurde dat het "VVKSO-voorstel zich schaarde achter de oriëntatienota van minister Pascal Smet" (DM, 10 mei). *Ivan Van de Cloot*, hoofdeconoom van Itinera Institute, maakte zich grote zorgen over "de capitulatie van de katholieke onderwijskoepel VVKSO voor het afschaffen van het onderscheid tussen aso, tso en bso". Hij vreesde dat hiermee "de grootste revolutie in het Vlaams onderwijs sinds het grote VSO-experiment weer een stap dichterbij kwam". (Weinig weerwerk tegen de hervorming, *De Tijd*, 10 mei). Een verontwaardigde *Guido Smulders* schreef: "Klaarblijkelijk wil het VVKSO de minister naar de mond praten in een poging de contramine te mijden. Dat ze daarmee de kwaliteit van het onderwijs andermaal op de tocht zetten, mag niet deren. Het 'veld' heeft niet alleen te strijden tegen het ministerie en de zichzelf instandhoudende moderne 'ivoren-toren-pedagogen', maar evenzeer met de eigen belangenvereniging die duidelijk de pedalen verloren heeft." (website DS, 16 mei). Wijzelf en vele anderen begrepen ook niet waarom *Mieke Van Hecke*, de baas van de katholieke koepel, die zich vanaf 2004 vrij kritisch uitliet over de hervormingsplannen, een bocht nam van 180 graden. Haar poging om de kritiek op de VVKSO-visie

en op uitspraken van VVKSO-baas *Chris Smits* te weerleggen in *De Standaard* van 16 mei, lokte veel verontwaardigde reacties uit.

Zolang er geen breed en publiek debat werd gevoerd en het debat de kranten niet haalde, kon ook de VVKSO-koepel de schijn van een breed draagvlak hoog houden en de kritische analyses gewoon doodzwijgen. Met zijn 'vlucht vooruit' wou het VVKSO de critici de mond snoeren en de schijn van consensus wekken, maar hiermee veroorzaakte het VVKSO precies wat het niet wou, een boemerang-effect, een open debat waarin de kritiek niet langer verdoezeld werd. *Leraar Benjamin Steegmans* schreef: "Steeds meer blijkt er van het door (een groot deel van de) media en sinds kort ook door het VVKSO verkondigde 'brede draagvlak' geen sprake meer te zijn." (Lezersbrief in *Knack*, 16 juni). Het stimuleren van het publieke debat is een onbedoelde, maar belangrijke verdienste van het VVKSO-rapport.

1.2 Visierapport lokt ontgoocheling & storm van kritiek uit

We noteerden vanaf 9 mei heel veel kritische commentaren van praktijkmensen, directies, docenten en professoren, cultuurbetrokken personen, Itinera ... en honderden korte reacties op de websites van kranten, *Knack*, *dereactie.be* ... In het mei-juni-debat bleek dat er absoluut geen draagvlak voor de hervorming bestaat bij onderwijzers, burgers, politici en meerderheidspartijen. Na het enthousiaste onthaal door minister Smet, *De Standaard*, *Kathleen Helsen* (CD&V) op 9 mei, bleek al vlug dat het VVKSO-rapport vooral ontgoocheling en kritiek uitlokte. *Carl Vankeirsbilck* (Itinera) en *Geert Noels* bekriftigden de VVKSO-voorstellen al op 11 mei in de opiniebijdrage 'Als de middelmaat de norm wordt. Hervormingen secundair onderwijs zijn niet de juiste' (DS, 11 mei). Zij stelden dat de sterke leerlingen nog meer zouden afgeremd worden dan nu al het geval is, dat de (taal)problemen van allochtone leerlingen in het basisonderwijs aangepakt moeten worden, enz. ...

In de eerste bijdrage in dit nummer beschreven we ook al de kritische receptie van het VVKSO-rapport. De kritiek op de 'vlucht vooruit' van het VVKSO klonk ook opvallend luid vanuit de katholieke zuil – met inbegrip van de KU.Leuven en ere-rector André Oosterlinck. Veel professoren tilden ook zwaar aan de nefaste gevolgen van de afschaffing van de algemene (aso)studierichtingen voor de kwaliteit van de universiteitsstudenten. Prof. Bart Pattyn (KU.Leuven) drukte zijn grote bezorgdheid uit omtrent 'de VVKSO-plannen voor een tabula rasa voor het secundair onderwijs'. De CD&V-er en prof. Rik Torfs maakte brandhout van de idee van een bredere eerste graad zonder diepgang: "Wat brede vorming heet te zijn, is enkel een gebrek aan diepgang", aldus Torfs (*Brede vorming of diepgang, DS, 28 juni*). Ook vanuit het Christelijk opinieweekblad *Tertio* weerklonken verontwaardigde reacties. In bijvoorbeeld 'Katholiek Onderwijs vlucht vooruit' betreunde redacteur Miel Swillens (ex-leraar) het verdwijnen van de opdeling in aso, tso en bso en de uitspraken van de VVKSO-kopstukken over elitair en stigmatiserend onderwijs e.d. Dat het katholiek onderwijs die hervormingen goedkeurt, is hem een doorn in het oog. Swillens: "Geen 'waterval' meer, voorbij het elite gedoe met Latijn en Grieks. Voortaan speelt iedereen in eerste klasse. Problemen opgelost. ... De stigmatiserende opdeling in sterke en zwakke richtingen moet verdwijnen zodat iedereen kan schitteren, zo luidt het. In feite worden de begaafde kinderen van onbemiddelde ouders opgeofferd op het altaar van de utopie" (*Tertio, 4 juli*).

1.3 Ontwrichting totale s.o. én studiekeuze/niveau hoger onderwijs

De meeste VVKSO-voorstellen waren ons al een tijdje bekend, maar we bleven hopen dat de katholieke koepel vooralsnog zou luisteren naar de kritieken van directies en naar Mieke Van Hecke, directeur-generaal VSKO, die zich in de periode 2004-2010 herhaaldelijk tegen een structuurhervorming uitsprak en voor andere prioriteiten.

In deze bijdrage bekijken we de belangrijkste kritieken op het VVKSO-hervormingsplan. Vooraf overlopen we even de grote kritiekpunten. Het VVKSO belooft wel de sterke kanten en prestaties van ons onderwijs te zullen waarborgen, maar (h)erkent volgens de critici niet eens de vele sterke kanten. Het *Verbond* pakt uit met radicale en egaliserende hervormingen die de belangrijkste pijlers afbreken en leiden tot kleurloos en egaal

secundair onderwijs i.p.v. het beloofde 'secundair onderwijs in kleuren'. Het gaat voor de eerste graad om de invoering van de middenschool die de voorbije 50 jaar elders - en in ons VSO van weleer - veelvuldig uitgetest werd, maar geenszins de beloofde zegeningen opleverde. Ex-rector André Oosterlinck drukt zijn kritiek zo uit: "De oplossing ligt niet in het uitstellen van de studiekeuze, maar in het op tijd detecteren van de capaciteiten en vaardigheden van elke leerling in het basisonderwijs, en die in de juiste richting te oriënteren met flexibele mogelijkheden tot overstap en heroriëntering. Daarbij moeten tso en bso eindelijk als volwaardige keuzes worden beschouwd." Het gaat in het VVKSO-voorstel tevens om 'geunstelde' voorstellen inzake differentiatie via beheersingsniveaus en 'inkleuringen' die o.i. niet realiseerbaar zijn in de praktijk en nergens worden toegepast. Philip Brinckman stelt ook terecht dat het Guimardstraatplan een stap achteruit betekent voor het bso (zie punt 2.2).

Voor de 2de en 3de graad doet het VVKSO - met de invoering van 5 studiedomeinen en een *studiegebiedgebonden aanbod* - radicaal afstand van de opdeling in enerzijds algemene & brede studierichtingen (aso, gymnasium ...) en anderzijds meer specifieke/beroepsgerichte - een indeling die wereldwijd gehanteerd wordt. Velen wijzen er vooreerst op dat er tussen de studiedomeinen evenzeer een hiërarchie zal ontstaan. Wilfried Van Rompaey, secretaris-generaal Vlaams Verbond Katholiek Hoger Onderwijs, stelde al in 2009: "Het naïeve geloof in de remediërende kracht van het puur afschaffen van de termen aso, tso, bso en kso stoort mij al langer. Ziet men dan niet dat studierichtingen altijd een naam zullen hebben en dat die naam altijd bepaalde kenmerken van 'moeilijker' of 'gemakkelijker' zal hebben, van 'eerder theoretisch georiënteerd, dan wel 'eerder praktisch' (of een of andere combinatie van de beide oriëntaties). Hiermee is trouwens niets mis" (*'Enkele reflecties' bij het plan Monard, H'ogelijn, september 2009*). Ook Mieke Van Hecke sprak zich in de periode 2004-2010 herhaaldelijk uit tegen de afschaffing van de onderwijsvormen.

Door de afschaffing van de 'algemene' studierichtingen zou het s.o. minder excellente leerlingen afleveren en zou de studiekeuze universitair onderwijs van de typische aso-leerlingen ook veel beperkter zijn. De ontwrichtende gevolgen hiervan zijn nog ingrijpender dan deze van de invoering van een gemeenschappelijke eerste graad. Toch wekt het VVKSO de indruk dat de vele zegeningen van zo'n revolutionaire ingreep evident zijn en dat het

alternatief van de 5 studiedomeinen makkelijk realiseerbaar is. Niets is minder waar. Dit verklaart mede waarom zoveel docenten/professoren/rectoren zich zoveel zorgen maken over die hervorming. Ook Vera Celis (N-VA) formuleerde al op 9 mei in het parlement volgende bedenking: *“Ik lees vandaag in de tekst over het VVKSO-plan dat de beschotten tussen aso, tso en bso weggenomen moeten worden. De vraag is natuurlijk nog maar of indien men dat doet, de maatschappelijke waarderingen voor de specifieke richtingen aso, tso en bso ook weg zijn. Ik denk dat er maatschappelijk nog wel wat meer aan de hand is. Geert Noels heeft al gereageerd. Hij zegt: ‘Onderwijs is een van de belangrijkste hoekstenen van onze toekomstige welvaart, maar er is de afgelopen twintig jaar te veel gemorrelt. Hervormingen zijn nuttig en nodig, maar eenheidsworst en middelmatigheid is geen toekomstvisie.’ Ik denk dat we hier eens ernstig over mogen nadenken.”*

Het VVKSO-voorstel vernielt precies de sterke kanten van onze onderwijsstructuur – die mede aan de basis liggen van het feit dat Vlaanderen nog steeds een Europese topscore behaalt voor TIMSS & PISA, en van het feit dat veel leerlingen – ook arbeiderskinderen – doorstromen naar het hoger en universitair onderwijs. *‘Toekomst SO in kleuren’* opteert voor kleurloos onderwijs in de middenschool en in de studiedomeinen en brengt de toekomst van het secundair in gevaar. Uit de vele kritische reacties & uit de honderden korte getuigenissen op de websites van de kranten, blijkt dat heel veel leerkrachten, directies, docenten, professoren, ouders ... zich grote zorgen maken over het gemak waarmee het VVKSO de belangrijkste hefboomen en fundamenten van ons secundair op de helling zet; en indirect ook de studiekeuze voor – en het niveau van – ons hoger/universitair onderwijs.

1.4 Stemmingmakerij tegen onderwijs & kwakkels over welbevinden, waterval...

Prof. Wim Verbaal schreef terecht dat het VVKSO in zijn visierapport geen oog heeft voor de vele sterke kanten van het Vlaams onderwijs en afbreekt wat goed gaat (*Richt uw pijlen niet op Latijn*, DS,15 mei). Het VVKSO-rapport besteedt geen aandacht aan de vele sterke punten van ons onderwijs en aan hun samenhang met de bestaande structuur. *Mieke Van Hecke* repliceerde op 16 mei dat er expliciet in de tekst staat dat het VVKSO *‘de sterke kanten wil borgen’*. Het gaat hier echter om een tussendoorzinnetje dat totaal gratuit klinkt en haaks

staat op de rest van het VVKSO-verhaal waarin precies de sterke kanten van onze sterke eerste graad, van ons uniek tso en bso en van ons breed algemeen vormend aso ... worden afgebroken en allesbehalve *gewaarborgd*.

We betreuren dat het VVKSO in zijn rapport en door het onderschrijven van het VLOR-advies zich blind staart op grotendeels vermeende knelpunten, punten die in elk geval in onze onderwijsstructuur veel minder knellen dan in gepropageerde middenschoolstructuur: overgang naar s.o. en studiekeuze, overstapjes en B-attesten, (on)gekwalificeerde uitstroom, sociale (on)gelijkheid, welbevinden ... Het VVKSO schrijft bijvoorbeeld de toename van het aantal leerlingen zonder volledig diploma - dat vooral een gevolg is van de toenemende maatschappelijke kansarmoede en de migratiepolitiek - op naam van de ‘nefaste’ structuur van ons onderwijs en verzwijgt dat er in Vlaanderen minder ongekwalificeerde uitstromers zijn dan in de zo geprezen comprehensieve landen.

Volgens het VVKSO is ook het laag welbevinden van de leerlingen een typisch Vlaams knelpunt, omfloerst geformuleerd in termen van *“Het welbevinden op school is niet altijd even hoog.”* Uit de vier door de Vlaamse overheid gesponsorde studies blijkt telkens dat het welbevinden vrij hoog is. *Prof. Nicole Vettenburg* concludeerde op basis van het meest recente onderzoek: *“Inzake tevredenheid over inhoud en eigen school stellen wij algemeen vast dat deze vrij positief is: de meeste leerlingen zijn tevreden tot zeer tevreden. In verband met de tweede dimensie, de relatie met de leerkrachten stellen wij vast dat de meeste leerlingen een goed tot zeer goede relatie hebben met hun leerkrachten.”* (*Jongeren in cijfers en letters. Bevindingen uit de Jop-monitor 2*, Acco 2010). p. 315, 316).

Naast de kwakkels over welbevinden en ongekwalificeerde uitstroom, pakt het VVKSO uit met de beladen termen afzakken en watervalstelsel, misleidende termen die precies ook een depreciatie voor tso en bso uitdrukken. Het VVKSO heeft overigens de voorbije 20 jaar zelden of nooit afstand genomen van de vele stemmingmakerij tegen het s.o. en van de vele kwakkels over sociale discriminatie, welbevinden, overzitten, afzakken en waterval, B-attesten ..., en doet dat ook niet in zijn visieplan. Minister Smet, de onderwijssociologen Nicaise, Van Houtte, Jacobs, Elchardus, Verdyck (GO!), ... hadden in mei-juni weer de mond vol over de discriminatie

van de zwakke leerlingen en van deze uit 'lagere' milieus. Het VVKSO zweeg. Cathy Berx, *gouverneur van de provincie Antwerpen & ex CD&V-politica*, kon het niet meer aanhoren en kroop in de pen om het onrecht aan te klagen dat ons onderwijs met een beroep op PISA wordt aangedaan. Zij toonde in het opiniestuk *'De waarheid over PISA en Finland'* (Knackwebsite 25 juni, De Tijd 26 juni) aan dat ook volgens PISA Vlaanderen een topscore behaalt inzake sociale gelijkheid en prestaties van de zwakkere leerlingen. Zij toonde tevens aan dat de vergelijkingen met Finland mank lopen. Het is de taak van het VVKSO *als vertegenwoordiger van de scholen* om het onrecht dat onze scholen en leerkrachten wordt aangedaan aan te klagen; zwijgen betekent instemmen.

Het VVKSO staart zich blind op grotendeels vermeende knelpunten en is anderzijds blind voor echte knelpunten als de gestage niveaudaling, de taal- en leerproblemen die zo vroeg mogelijk *in het basisonderwijs* aangepakt moeten worden, de *echte* problemen & herwaardering van tso/bsc, de echte noden van bsc-leerlingen, de uitholling van de taalleerplannen, de nefaste gevolgen van zijn eenheidsleerplan wiskunde, de bureaucratisering ... De fixatie op een comprehensieve structuurhervorming leidt al jaren de aandacht af van de reflectie op de echte problemen, op effectieve en prioritaire hervormingen - ook op andere onderwijsniveaus.

1.5 Vage principes en sussende woorden: misleidend! Hervorming is (VSO)³!

De werkgroep WIVO wees al een tijdje geleden op het relatief belang en de gevaren van algemene principes: *"Het is pas wanneer men deze principes in lessenroosters voor een brede gemeenschappelijke eerste graad en voor de stromen van de tweede en derde graad zal concretiseren dat zal blijken hoe moeilijk het is om de theorie in de praktijk om te zetten."* Ook de VVKSO-hervormers slagen er niet in hun mooi klinkende principes te vertalen in praktijktermen i.v.m. de minimale omvang van een brede eerste graad, i.v.m. de concrete inhoud en organisatie van het leeraanbod, de vakken- en lessentabel, ... Het feit dat men na al 10 jaar debat nog geen concreet plan kan voorleggen, wijst op het problematisch karakter van die algemene principes. Met het niet concretiseren wou men ook kritiek vermijden vanwege kleinere eerste graden die opgedoekt zouden worden, vanwege klassieke vakdisciplines die zouden moeten inleveren of zouden opgenomen worden binnen brede clusters, ...

Dit alles maakt een analyse en beoordeling van het plan uiterst moeilijk. Toch wou het VVKSO met zijn visiecongres een globale goedkeuring voor zijn 'algemene visie' verkrijgen en de congresgangers overtuigen van de haalbaarheid. Het VVKSO probeerde *de katholieke scholen* ook te overtuigen met de gedachte dat het zelf geen nieuwe structuren zou opleggen en pleitte voor veel vrijheid voor de scholen en leerkrachten - ook inzake het al dan niet werken met heterogene klassen. Dit lijkt ons een misleidende belofte. Het VVKSO streeft er duidelijk naar dat minister Smet de VVKSO-hervormingsplannen overneemt en oplegt aan alle scholen. Kathleen Helsens (CD&V) drong er op 9 mei meteen bij minister Smet op aan om het VVKSO-plan over te nemen.

Het VVKSO wekte ook de indruk dat als we zijn 'gematigd' voorstel niet steunen, we dan geconfronteerd zouden worden met hervormingen die radicaler en nadeliger zijn voor het katholiek onderwijsnet. Op vergaderingen werd ook de indruk gewekt dat de hervorming minder radicaal was dan het VSO van weleer; de VVKSO-kopstukken waren allergisch voor verwijzingen naar het VSO. Straks zal duidelijk worden dat de VVKSO-voorstellen - een soort VSO³ - veel meer het totale s.o. zouden ontwrichten dan het VSO van weleer. Het VSO behield in de 2de en 3de graad het onderscheid tussen aso, tso en bsc; minister Herman De Croo voerde in 1975 in het tweede jaar VSO opnieuw volwaardige & uitgebreide opties in.

Na de congresdag van 8 mei ontmoetten we directeurs die zich meer zorgen maakten dan ooit, maar ook congresgangers die de indruk gekregen hadden dat het VVKSO zijn oorspronkelijke voorstellen sterk had afgezwakt en dat er dus veel minder zou veranderen dan gedacht. Wie de VVKSO-visienota grondig doorneemt en de vele scherpe kritieken beluistert, merkt dat de voorstellen nog steeds even ontwrichtend zijn en moeilijk uitvoerbaar. De Guimardstraat houdt ook al te weinig rekening met het feit dat zijn hervormingsplannen een enorme investering zouden vergen in gebouwen en technische infrastructuur, in personeel, in overgangsmaatregelen allerhande en dat zo'n investering grote gevolgen zou hebben voor de financiering van de andere onderwijsniveaus. Het VVKSO vindt het verder ook niet nodig dat dergelijke radicale hervormingen vooraf worden uitgetest en dat men ook nagaat of de praktijkmensen de hervorming wenselijk en realiseerbaar vinden.

2 Ontwrichting eerste graad, zwakste leerlingen het meest de dupe

2.1 Ontwrichting eerste graad

Het VVKSO en andere hervormers beschouwen onze sterke en unieke eerste graad ten onrechte als dé probleemcyclus; daarom wordt de basisstructuur van de eerste graad, het fundament van ons s.o., totaal ontwricht. Onze vroegere lagere cyclus was destijds bijzonder succesvol, maar ook de huidige eerste graad blijft nog steeds een exportproduct en het stevige fundament voor de 2de en 3de graad. De grote gemeenschappelijke basisvorming (27 lesuren in eerste jaar!) gecombineerd met een dosis differentiatie via opties biedt passend onderwijs dat aansluit bij de uiteenlopende capaciteiten en interesses en biedt mogelijkheden tot tijdige (her-) oriëntatie die afhaken, overzitten en gedragsproblemen heel beperkt houdt.

Het VVKSO pleit resoluut voor een gemeenschappelijke eerste graad en voor uitstel van studiekeuze. De praktijkmensen zijn altijd tegenstander geweest; bij de politieke partijen was dat lange tijd minder duidelijk. Vanuit de vaststelling dat er geen draagvlak voor de hervorming was, konden ook NV-A en Open-VLD eind juni met een gerust gemoed hier duidelijker afstand van nemen. Tijdens dit debat bleek dat enkel nog de Sp.a en Groen openlijk pleitten voor gemeenschappelijke eerste graad. De meeste partijen namen nu ook afstand van beladen termen als afzakken en watervalstelsel.

De kritiek op de invoering van een gemeenschappelijke eerste graad wordt ook gesteund door tal van studies en door ervaring met de middenschool in het buitenland. Zo poneerde de parlementaire commissie-Dijsselbloem *“dat het verkrampst gelijkheidsideaal van de jaren zeventig leidde tot de waanidee dat alle kinderen zo lang mogelijk hetzelfde onderwijsaanbod moesten krijgen. Dat leidde tot de invoering van de nefaste gemeenschappelijke en brede basisvorming (1993-2003) in de lagere cyclus voortgezet onderwijs.”* Het VVKSO legt al die studies naast zich neer en heeft ze de voorbije 10 jaar steeds doodgezwegen – net zoals de zes themanummers van Onderwijskrant & O-ZON over de hervorming. Het VVKSO beschouwde zelfs de visie van Mieke Van Hecke als quantité négligeable en hinderlijk. Van Hecke poneerde in 2007 dat ze geenszins akkoord ging met het uitstellen van de studiekeuze tot minstens 14 jaar,

dat men eigenlijk alle sociale omgevingsfactoren die de ongelijkheid in de hand werken tijdens de basisschool moet kunnen aanpakken, *“zodanig dat je kunt zeggen: aan 12 jaar kunnen we bijna perfect detecteren wat eigenlijk de eigenheid van elk kind is”*. (Debat met Ides Nicaise, Klara, 17.09.07).

De Europese topscores voor TIMSS en PISA sinds 1995 - ook voor tso-leerlingen – wijzen tevens uit dat de leerresultaten beter zijn dan in landen die de door de hervormers gepropageerde middenschool toepassen. Waarom overigens stelt het VVKSO onze topscores voor PISA en TIMSS minimaliserend voor als gewoon ‘sterke prestaties’? Waarom vraagt het VVKSO zich nergens en nooit af hoe het komt dat middenschoollanden zwakker presteren en ook minder topleerlingen opleveren? En als we zoals veel onderzoekers abstractie maken van de allochtone leerlingen dan steekt Vlaanderen ook inzake sociale gelijkheid Finland en de andere Scandinavische landen voorbij (zie Onderwijskrant 161). Het VVKSO deed de voorbije 10 jaar ook nooit de moeite om de kwakkel te weerleggen dat onze eerste graad wereldkampioen sociale discriminatie, zittenblijven, traumatisch afzakken ... is.

2.2 Zwakke leerlingen, bso, deeltijds bso het meest de dupe

Het *Verbond* tilt zwaar aan het aantal ‘ongekwalificeerde’ uitstromers en brengt ook de toename van de voorbije jaren in verband met onze opgeplitste onderwijsstructuur, zonder te melden dat dit aantal in andere landen een stuk hoger is, zonder de stijging van de voorbije jaren in verband te brengen met het stijgend aantal migrantenleerlingen, de toename van de kansarmoede e.d. De Guimardstraat fantaseert tegelijk dat de voorgestelde hervorming het aantal ongekwalificeerde uitstromers en de bso-problemen flink zou doen dalen. De meeste leerkrachten vrezen echter dat precies de ‘zwakste’ leerlingen en deze uit het bso het meest de dupe van de hervorming zullen zijn. Het VVKSO-plan orakelt over gelijke kansen, maar verwaarloost de noden van die leerlingen.

Philip Brinckman, lid van het directieteam van het Sint-Jozefcollege in Turnhout, schreef in *De Tijd* van 27 juni (en elders) een bijdrage waarin hij de hervorming bekritiseert vanuit de noden van de zwakste leerlingen en het VVKSO-hervormingsplan als een stap achteruit voor het bso bestempelt. *Brinckman* schrijft: *“Een brede eerste graad lost de problemen niet op, houdt er geen rekening mee dat*

leerlingen onderling (soms heel sterk) verschillen. Die verschillen negeren leidt ertoe dat uitgerekend een leerling met een lager abstractieniveau onvoldoende krijgt wat hij nodig heeft. Daarom: speel in op het niveau van de leerling, liefst zo vlug mogelijk." (Daarna formuleert Brinckman een aantal concrete voorstellen voor de verbetering van het bso. Op pagina 45 in dit nummer gaan we hier verder op in.) Brinckman schrijft verder: "Bij een aantal jongeren ligt het abstractieniveau zelfs zó laag dat ze amper iets leren in een schoolse leeromgeving. Herzie specifiek voor hen de leerplicht tot 18 en zet extra in op een versterking van leercontracten en deeltijds leren/deeltijds werken." Dit is ook een stelling die de meeste politieke partijen tijdens het actualiteitsdebat van 27 juni onderschreven.

De hervorming zou de zwakste leerlingen nog zwakker maken en leiden tot meer afhakers en tot meer ongekwalificeerde uitstroom. Zelfs de Leuvense VSO-propagandist prof. Cyriel De Keyser schreef in 1969 dat volgens hem 25 à 30 % van de leerlingen niet thuishoorden binnen een gemeenschappelijke eerste graad VSO (De Gids op Maatschappelijk Gebied, 1969). Dat zijn ongeveer de leerlingen die nu in de eerste graad voor de optie 'Techniek' kiezen. In het rapport besteedt het VVKSO niet expliciet aandacht aan het toekomstige lot van die leerlingen en van de leerlingen die momenteel deeltijds beroepssecundair onderwijs volgen of een 'leercontract' (b.v. Syntra).

Het Nederlands Expertisecentrum stelt in dit verband dat ook in het OESO-beleid te weinig rekening wordt gehouden met de arbeidsmarktperspectieven van de 'lager' geschoolden en met het belang van stielkennis: "De nadruk op een steeds hoger opleidingsniveau voor iedereen leidt tot veronachtzaming van het feit dat er werk voor lagere geschoolden zal blijven bestaan en dat jongeren daarvan profiteren" en ook daarop voorbereid moeten worden." Er is volgens het Expertisecentrum ook al te weinig aandacht en waardering voor stielkennis (De rafelrand van het beroepsonderwijs: afhechten', zie Internet). Het VVKSO houdt geen rekening met het feit dat voor veel leerlingen het niet tijdig volgen van tso/bso ook nadelig is voor hun verdere studies en beroepsperspectieven.

Enkele critici merken ook op dat het VVKSO wel lamenteert over de toename van het aantal onvoldedig gekwalificeerde uitstromers, maar dat "in de toekomstplannen binnen de studiedomeinen

nergens sprake is van het DBSO (het deeltijds beroepssecundair onderwijs). Nergens wordt ook toegelicht met welke maatregelen men de toenevende niet-gekwalificeerde uitstroom wil tegen gaan" (Directeur Walter Roggeman, St. Niklaas).

3 ASO opgedoekt & vervangen door studiedomeingebonden aanbod

3.1 Studiedomeinen verschillen sterk van algemene richtingen

Het VVKSO en de hervormers breken niet enkel de structuur van onze sterke eerste graad af, maar tegelijk ook deze van de 2de en 3de graad. Dit aspect stond jammer genoeg iets te weinig centraal binnen het mei-juni debat. Overal ter wereld werkt men ook met algemene studierichtingen genre aso (gymnasium, vwo ...), met een heel ruim vakkenaanbod. Ook het VVKSO wil nu echter komaf maken met de traditie van brede aso-studierichtingen. Het wil het aso, tso en bso afschaffen en werken met 5 studiedomeinen en een studiegebiedgebonden aanbod: wetenschappen & techniek, welzijn & maatschappij, economie & maatschappij, kunst & creatie, taal & cultuur; idealiter zelfs met studiedomeinscholen.

Zo'n studiedomeingebonden aanbod vertrekt van de indeling in het hoger/universitair onderwijs en van de arbeidsmarktsectoren. Die studiedomeinen zijn specifiek dan de huidige 'algemene studierichtingen' die een ruime en diepgaande vorming én een heel brede inzetbaarheid in het hoger/universitair onderwijs en op de arbeidsmarkt garanderen.

Aso-richtingen zijn breed vormende algemene richtingen die in alle landen voorkomen en uiterst belangrijk. Het VVKSO wil leerlingen met sterk uiteenlopende profielen samen brengen in bijvoorbeeld het studiedomein 'wetenschappen-techniek'. Er zijn nochtans grote verschillen tussen de leerlingen- en toekomstperspectieven van leerlingen die momenteel wetenschappen-(sterke) wiskunde volgen, resp. industriële wetenschappen, techniek-wetenschappen, ... Het VVKSO verduidelijkt niet wat er zoal zal veranderen voor bijvoorbeeld leerlingen wetenschappen-wiskunde die straks zouden thuis horen binnen het studiedomein wetenschappen-techniek. Uit het 'Voorbeeld: basiscompetenties 'wetenschappen-techniek' op pagina 24 blijkt wel dat hun vorming veel minder breed en algemeen zou zijn dan de huidige. En wat zou het lot zijn van leerlingen die momenteel kiezen voor Latijn-wiskunde? Binnen welk studiedomein en/of studiedomein-

school zouden ze ressorteren? Verhuizen leerlingen met het huidige wetenschappen-(sterke)wiskunde-profiel straks naar een tso-school gezien de technische uitrusting in die scholen voorhanden is – zoals een tso-directeetoor onlangs claimde. Door de combinatie ‘wetenschappen-technologie’ zouden minder leerlingen voor wetenschappen - wiskunde kiezen, en zouden we straks nog minder studenten exacte wetenschappen hebben aan de universiteit. We zouden een analoge analyse kunnen maken voor de andere vier studiedomeinen.

Prof. Bart Pattyn, ethicus en coördinator Leuven Metaforum, verzet zich tegen het VVKSO-voornemen om de algemene richtingen te vervangen door meer specifieke studiedomeinen die *“het aso open breken door aspecten van de algemene vorming uit elkaar te halen en uit te bouwen tot zwaartepunten van richtingen die tot een specifiek soort doorstroming aanleiding moeten geven”* (De oorlog verklaren is één zaak, hem winnen een andere, De Morgen, 23 juni). Het gevaar dreigt ook dat typische aso-leerlingen binnen specifieke studiedomeinen als b.v. ‘Techniek en wetenschappen’ minder taalonderwijs krijgen en ook minder *cultuuronderwijs*.

Prof. Johan Albrecht vreest in een recent essay dat het afschaffen van sterke en breed vormende aso-richtingen en het uitpakken met studiedomeinen als ‘Techniek-wetenschappen’ zouden leiden tot minder en minder breed *cultuuronderwijs*. Volgens Albrecht is sterk *cultuuronderwijs* echter de beste investering voor economie en democratie. Albrecht schrijft: *“Technologie en vakken met een direct ‘marktnut’ dreigen de cultuurvakken en cultuurrichtingen in het onderwijs te verdringen. Deze evolutie kan onze economie schaden. De economische return van een sterk cultuuronderwijs wordt schromelijk onderschat. Studenten uit een sterk cultuuronderwijs zijn immers sterk vertegenwoordigd in leidinggevende topposities. Een goed cultuuronderwijs scherpt immers het inlevingsvermogen aan, maar ook het analytisch en strategisch denken. Dit zijn basisvoorwaarden voor zelforganisatie, leidinggevende functies en de gezondheid van ons democratisch systeem. Innovatie is bovendien vooral een sociaal proces dat geleid wordt door mensen met een sterk inlevingsvermogen. Een sterk cultuuronderwijs is dan ook een ideale voedingsbodem voor ons innovatiepotentieel”* (Technologie of toch filosofie, literatuur en geschiedenis? Een sterk cultuuronderwijs als beste investering voor economie en democratie, Website Itinera).

Het VVKSO wekt verder ook de valse indruk dat het gemakkelijk is om de abstractiegraad, toepassingsgerichtheid en transferabiliteit van studierichtingen te omschrijven en ze zo op een continuüm te plaatsen. Het VSO van weleer liet de structuur van de 2de en 3de graad grotendeels ongemoeid en dat is zelfs zo in landen met comprehensief onderwijs en in Finland. De voorgestelde hervorming is dus veel ingrijpender dan de VSO-hervorming van weleer.

3.2 Algemene/brede richtingen:voedingsbodem universiteit & uitstel studiekeuze

Die algemene of brede (aso)richtingen zijn tevens de belangrijkste voedingsbodem voor het universitair onderwijs. Mede daarom maken *André Oosterlinck* en *Luc Van den Bossche*, resp. voorzitters van de Associatie KULeuven en UGent, zich ook grote zorgen over de gevolgen voor het universitair onderwijs (*Smet* speelt met de toekomst van onze kinderen, DM, 23 juni 2012). Ze wijzen erop dat aso-leerlingen nu al vaak te weinig voorbereid zijn op het universitair onderwijs – als gevolg van een niveaudaling – en vrezen dat de hervorming tot een nog grotere nivellering en niveaudaling zou leiden. Het is ook vanuit die vrees dat veel professoren de Onderwijskrantpetitie ondertekend hebben.

De meeste aso-richtingen - met een breed spectrum - laten ook toe de studiekeuze in het hoger onderwijs grotendeels uit te stellen tot 18 jaar. Studiedomeinen vervroegen voor veel leerlingen de latere studiekeuze. Momenteel combineert b.v. een grote groep leerlingen een grondige talenopleiding, een intensieve wetenschapsopleiding en een diepgaande wiskundestudie; een deel ervan ook nog met Latijn. Men treft die leerlingen later aan de universiteit in de meest diverse richtingen aan. Voor de leerlingen die exacte wetenschappen studeren komen hun talenkennis en algemene cultuur tijdens hun hogere studies en in het later beroepsleven goed van pas – en eveneens hun maatschappelijke vorming geschiedenis e.d.

In een reactie op de website van De Standaard lezen we: *“14 jarigen zouden moeten voortaan kiezen tussen b.v.. ‘taal en cultuur’ of ‘techniek wetenschappen’. Het gevolg zou zijn dat de leerling die op zijn 14de kiest voor taal en cultuur er op zijn 18de niet meer zal moeten aan denken om in het hoger onderwijs een wetenschappelijke richting te kiezen. Zelf studeerde ik ooit af in de afdeling Latijn-*

wetenschappen. Van mijn 18-jarige medeleerlingen studeerden sommigen nadien geneeskunde, anderen bio-ingenieur, nog anderen rechten, psychologie of filologie. We hadden onze studiekeuze kunnen uistellen tot ons 18de. Met de hervorming zou dit niet meer kunnen "... Wie het 'breed secundair onderwijs' ontwricht, raakt ook aan de fundamenten van ons hoger/universitair onderwijs.

3.3 Kritiek van directies op afschaffing aso

In een kritisch standpunt van vier grote West-Vlaamse scholengemeenschappen (vrij onderwijs) van december 2010 werd expliciet gesteld dat "doorstromingsgerichte studierichtingen componenten uit alle belangstellingsgebieden/studiedomeinen samen moeten houden, waardoor een voldoende breedheid gegarandeerd wordt." De typische aso-leerlingen hebben belangstelling voor componenten uit meerdere studiedomeinen. Ook de huidige inspecteur-generaal ondertekende in 2010 dit standpunt als toenmalig coördinerend directeur.

Aso-directeur *Walter Roggeman* schrijft in zijn gestoffeerde analyse van het VVKSO-hervormingsplan dat het invoeren van studiedomeinen afbraak doet aan de essentiële kenmerken van de typische 'algemene' opleidingen: "Uit de zeer grondige en nuttige analyses van de huidige (aso)studierichtingen moeten wij concluderen dat voor een groot aantal leerlingen met een zeer brede belangstelling en een zeer veelzijdige aanleg een echte behoefte bestaat aan een 'niet-studiedomein gebonden' aanbod: een ruime basisvorming, al dan niet met één (of twee) klassieke ta(a)l(en) en met uitgesproken accenten in de derde graad. Met die accenten bedoelen we een uitdieping van een of twee vakken van de basisvorming zonder de andere in het gedrang te brengen. Een grote groep leerlingen moeten toch – zoals nu – een zeer grondige talenopleiding, een intensieve wetenschapopleiding en een diepgaande wiskundestudie kunnen blijven combineren met een sterke, abstracte algemene vorming. ... Voor een grote groep leerlingen moet zo'n Breed Secundair Onderwijs niet louter gericht zijn op de studierichtingen van het Hoger Onderwijs of op de behoeften van de arbeidsmarkt!" (St. Niklaas, schoolblad 'ic hou', februari 2012)

Ook directeur *Pierre Vinck* van het St. Barbara-college Gent formuleerde analoge kritiek in een interview in het dagblad 'De Tijd' (*Pleidooi voor elitisme*, Ine Renson, 26 mei). Directeur *Koen*

Seynaeve van Brugse scholengroep St. Lodewijk schreef: "Bij het indelen van de studierichtingen in studiedomeinen vergeet men die groep leerlingen die interesse hebben voor veel belangstellingsgebieden en pas kiezen na het secundair onderwijs." *Johan Verschuere*n, directeur Xaverius-college Borgerhout: "Zoals het er nu uitziet, dreigt men het hele systeem te gaan downgraden. De cruciale vraag is: hoe kun je scheefgegroeide situaties recht trekken zonder de sterke groep te verliezen?" Hij wijst er verder op dat de toename van de jongeren zonder diploma vooral een gevolg is van de toename van het aantal allochtone jongeren en van de migratiepolitiek. (*Tertio*, 27 juni).

4 Meer gemeenschappelijke basisvorming en eenheidsworst

4.1 VVKSO-compromis: 'weggemoffelde eenheidsworst'

Het VVKSO legt het accent in de eerste graad volledig op de *gemeenschappelijke* vorming en daarom worden de differentiële opties principieel afgeschaft. De basiskritiek op de invoering van een gemeenschappelijke eerste graad gecombineerd met wat differentiatie in de marge werd raak geformuleerd in reacties op een verdedigende uitspraak van Mieke Van Hecke (DS, 16 mei). Van Hecke beweerde: "Gelijke basisvorming sluit niet uit dat er gedifferentieerd kan worden. De basisvorming wordt dus gelijk, maar blijft tegelijkertijd verschillend!" Prof. *Matthias Storme* repliceerde: "De eenheidsworst voor iedereen gedurende 2 jaren, wordt in het VVKSO-voorstel weggemoffeld door te stellen dat er nog een heel klein beetje marge aan differentiatie zal zijn." Anka C., Ganshoren: "Dit zijn wanhopige pogingen om de feiten (de nivellering naar beneden) te camoufleren met orwelliaanse newspeak (genre: 'ignorance is strength')."

De differentiatie via opties wordt dus opgedoekt en de critici stellen dan ook terecht dat ook het VVKSO kiest voor *eenheidsworst*. Het VVKSO sust de tegenstanders van een gemeenschappelijke eerste graad met de idee dat men binnen de vakken kan werken met verschillende abstractie-of beheersingsniveaus naargelang van de capaciteiten van de leerlingen en dat de school zelf mag bepalen of ze werkt met homogene of heterogene klassen. Daarnaast is er ook sprake van een beperkte inkleuring/verdieping van componenten van de basisvorming als vorm van (opgelegde) differentiatie. De kritiek dat een gemeenschappelijk middel-

maat-programma te moeilijk is voor de ene leerling en te gemakkelijk voor de andere omzeilt het VVKSO-voorstel als volgt: *“Leerlingen die nood hebben aan een hoog abstractieniveau hoeven dat niet enkel te vinden in klassieke talen, maar ook in het verder uitdiepen van aspecten van de basisvorming zoals techniek, natuurwetenschappen, wiskunde, moderne talen, e.a. Ons inziens kan dat steeds, met uitzondering van Latijn, vanuit de basisvorming gebeuren”* (zie verder punt 5).

Het VVKSO-voorstel probeert de voor- en tegenstanders van de klassieke opties, van meer gemeenschappelijkheid, van heterogene klassen ... te verzoenen. Ook op de bijeenkomsten van Codis (VVKSO-top + vertegenwoordigers directies) kwamen die tegenstellingen sterk tot uiting. In het Codisverslag van oktober 2010 klinkt het VVKSO-verzoeningsvoorstel als volgt: *“Over het cruciale punt van de eerste graad was er op de Codisvergadering van september geen consensus. Op 30 september heeft het Bureau VVKSO dan maar beslist het volgende compromis te aanvaarden: “De eerste graad moet uitdagend zijn voor elke jongere. Vertrekkend van een gemeenschappelijke algemene vorming moet er ruimte zijn om te remediëren in functie van een gerichte keuze voor een studiedomein in de tweede graad of om een vormingsdomein van de gemeenschappelijke vorming specifiek in te kleuren of te verdiepen. Dat laatste kan een school door inkleuring of verdieping van één of meer componenten van de algemene vorming, zoals wiskunde, natuurwetenschappen, techniek, taal (m.i.v. Klassieke talen). Dit betekent dat de focus niet op Latijn of Grieks wordt gelegd, en dat de inkleuring of verdieping ook in andere vormingsdomeinen mogelijk is.”*

Het VVKSO toont ook niet de minste waardering voor de huidige specifieke opties ‘Techniek’. We lezen in de visietekst dat die opties (nauwelijks 5 uur in het eerste jaar) de aandacht afleiden van de algemene vorming. In punt 4.1 toonden we al aan dat met een toename van de algemene vorming er absoluut geen ruimte meer is voor techniek en technische vaardigheden. De technische, praktijkgerichte en kunstzinnige interesses en talenten van leerlingen die normaal tso/bsso/kso-opties zouden volgen, zullen nu gedurende de eerste graad wegdeemsteren en ook niet meer gevoed en gestimuleerd worden. Precies de leerlingen die meer abstracte vakken als bijvoorbeeld wiskunde al in het lager onderwijs minder aankunnen, zouden straks nog meer uren abstractere wiskunde en taal krijgen

– met alle demotivatie vandien. Het VVKSO moet volgens de praktijkmensen dringend weer zijn eenheidsleerplan wiskunde opdoeken en opnieuw een B-versie invoeren.

Van de leerlingen die kiezen voor de optie Latijn stelt het VVKSO dat dit meestal omwille van prestige gebeurt en dat al te veel leerlingen – ook niet-bekwame - die optie volgen. Die stelling oogstte terecht veel kritiek. Een groot deel van de leerlingen/ouders kiezen Latijn omwille van de vormende waarde; anderen omdat binnen de heterogene groep ‘Moderne wetenschappers’ de (sub-)toppers te weinig worden uitgedaagd. Critici wijzen er ook op dat overstappen na 2 jaar Latijn niet betekent dat die vorming niet zinvol was.

De optie ‘moderne wetenschappen’ zou volgens het VVKSO de leerlingen dan weer te weinig in aanraking brengen met techniek. Het VVKSO wil ze meer in de richting sturen van ‘techniek’; in punt 5.3 zullen we aantonen dat het *Verbond* die leerlingen meer in de richting van Latijn zal duwen. We willen hier nog even opmerken dat ook in de meeste middenschoollanden gewerkt wordt met een soort opties en dat er minder gemeenschappelijke uren zijn dan nu in Vlaanderen het geval is.

4.2 Kritiek op eenheidskost & nivellering

In tal van opiniebijdragen en in duizenden reacties op het Internet wordt de invoering van een gemeenschappelijke eerste graad afgewezen. Enkele reacties. *Professor en psycholoog Wim Van den Broeck* (Vrije Universiteit Brussel) poneerde: *“Het lijkt alsof het VVKSO en minister Smet het basisonderwijs willen laten doorlopen. Ik vrees voor de kwaliteit van ons onderwijs. Onze resultaten lopen nu al achteruit. Door de studiekeuze nog verder uit te stellen, lopen jongeren vertraging op bij het verwerven van kennis. Het doel moet zijn dat zij vaardigheden krijgen geleerd, en daar is geen grondige hervorming voor nodig.”* Het draagvlak voor de plannen zou volgens Van den Broeck eveneens betwistbaar zijn. *“Zo zullen ouders en elitescholen forse weerstand kunnen gaan bieden. Ouders willen het beste voor hun kind. Voor sommige van hen is het beste nog niet goed en elitair genoeg. Als de hervorming er komt, gaan we het ontstaan zien van privéscholen.”* (Kim Herbots, *Onderwijsexperts zijn kritisch voor het plan van minister Pascal Smet en onderwijskoepel VVKSO*; DM 10.05).

Wouter Duyck, professor Cognitieve Psychologie UGent, poneerde: *"De geplande homogenisering van het middelbaar onderwijs zal onze leerlingen niet vooruithelpen"* (DM, 09.05). Hij betreurt ook dat het *"VVKSO-voorstel zich schaart achter de oriëntatie-nota van minister Pascal Smet, die eerder al aankondigde de verschillende onderwijstypes te willen afschaffen. Hiermee lijkt de bal definitief een bepaalde kant uit te rollen."* Ook prof. em. en socioloog Guido Dierickx (UA) bekritiseerde in een opiniebijdrage in *Tertio (4 juli)* de invoering van een gemeenschappelijke eerste graad. Tal van onderwijsexperts ondertekenden de petitie van *Onderwijskrant* tegen de invoering van een middenschool.

Je kan niet op een zinvolle manier een vak als wiskunde, Frans ... onderwijzen aan 12-14-jarigen met heel verschillende cognitieve competenties. Zo'n eenheidsprogramma speelt onvoldoende in op de verschillende voorkennis, talenten én toekomstperspectieven. Als die iets meer liggen in de richting van technische of praktische competenties, ligt voor deze leerlingen de klemtoon op datgene wat ze iets minder kunnen of nodig hebben voor hun verdere toekomst. Ze krijgen *geen passende en volwaardige leerroutes*; ze zijn het meest de dupe van een middenschool. Ze verwerven tegelijk te weinig technische competenties en manuele vaardigheden waarop ze in de hogere jaren verder kunnen bouwen; dit is één van de grote problemen na het beëindigen van de Finse middenschool.

Anderzijds worden leerlingen met meer theoretische talenten en een meer theoriegerichte toekomst, al te weinig uitgedaagd. In de derde graad lager onderwijs kan het al bij al verantwoord zijn dat dergelijke leerlingen wat afgeremd worden, maar we kunnen die leerlingen niet nog 2 (of 4) jaar opsluiten binnen een gemeenschappelijke stam en in heterogene klassen. Volgens 75% van de leerkrachten is er nu al sprake van niveaudaling in het s.o. (cf. Peiling *Het Nieuwsblad*, 26 augustus 2011). Chris Smits (VVKSO) deed vorig jaar zijn uiterste best om de kritiek op de aantasting van het onderwijspeil in sterke mate te relativiseren (*'Kritisch kind van zijn tijd'*; DS, 1 september 2011). Toen we met O-ZON in 2007 wezen op de niveaudaling en het gebrek aan niveaubewaking publiceerde het VVKSO prompt een septemberthemanummer van *'Nova et Vetera'* waarin de niveaudaling werd ontkend.

De hervormers hebben te weinig oog voor het lot en de ondervoeding van de meer getalenteerde leerlingen en evenmin voor de zwakkere leerlingen

die boven hun niveau worden aangesproken. Nochtans is het onderscheid tussen theoretisch meer en minder begaafde leerlingen in de basisschool allang duidelijk en zijn leerlingen opgelucht dat ze in de middelbare school eindelijk in een homogener groep terecht komen waar ze beter aan hun trekken komen. We mogen een aantal 12-jarigen die al een specifieke interesse vertonen, niet te lang op hun honger laten en moeten het onderwijs afstemmen op het niveau en de maat van de leerlingen die al in de eerste graad voor tso/bso kiezen en die vaak al de abstracte wiskunde uit het lagere onderwijs beu zijn. Hooggeschoolde ouders die hun 12- à 13 jarige zoon/dochter naar tso/bso stuurden, getuigen vaak dat dit voor dit kind de beste optie was en dat dit kind daar openbloeit.

Binnen de lagere cyclus s.o. worden momenteel ook specifieke technische en artistieke talenten, handvaardigheden en erbij horende interesses extra gevoed en geoefend. Leerlingen voor wie later in het beroepsleven de handvaardigheid heel belangrijk zal zijn, mag men niet langer op hun honger laten; ook hiervoor en voor het wekken en laten uittesten van een specifieke 'technische belangstelling' is het vroeg starten belangrijk. Het VVKSO wil ook voor die leerlingen zoveel mogelijk onderwijsperspectieven open houden, maar beseft te weinig dat het hiermee vooral de latere toekomstperspectieven hypothekeert en schoolmoeheid in de hand werkt.

In een bijdrage in DS van 27 juni lezen we: *'Leve het B-attest. Raak niet aan de eerste graad, die is al breed genoeg. Het is duidelijk, steun voor de hervormingsplannen van minister Pascal Smet moet je niet zoeken in Don Bosco in Groot-Bijgaarden', een aso-tso-bso-school.* In dit gesprek met de coördinator eerste graad en twee leerkrachten lezen we o.a.: *"Hier zul je geen leerkracht vinden die er zich positief over uitlaat. Bij de term 'brede eerste graad' gaan ze al steigeren. Waar is die voor nodig? Onze eerste graad is al breed genoeg. Je kunt niet alle kinderen samen zetten. Dan moet je aan de ene de tafels uitleggen en de wiskundeknobbel van de klas op zijn honger laten zitten. Dat is slecht voor alle twee. Hoe sneller een kind op zijn plaats zit, hoe beter."*

Ook uit 50 jaar ervaring met middenschole in het buitenland blijkt overduidelijk dat de eenheidskost er leidt tot schoolmoeheid en gedragsproblemen bij de zwakkere leerlingen en onderpresteren bij de

sterkere. En aangezien men in de uniforme eerste graad geen B-attesten meer kan toepassen, rijst tevens de vraag wat men moet doen met leerlingen die niet kunnen volgen? Onze Noorderburen hebben bij de invoering van de gemeenschappelijke basisvorming (1993-2003) ervaren *dat uitstel van studiekeuze veel meer nadelen dan voordelen oplevert*. Dit is ook het officiële standpunt van de Nederlandse beleidsmensen en Onderwijsraad die lering getrokken hebben uit ervaring met de gemeenschappelijke basisvorming en uit een groot aantal studies – met inbegrip van PISA & TIMSS. Het VVKSO verzwijgt dat de visie van de Nederlandse beleidsverantwoordelijken en van de parlementaire onderzoekscommissie Dijsselbloem (2008) haaks staat op zijn visie en verzwijgt tevens de toenemende kritiek op de middenschool in de comprehensieve landen.

4.3 Meer algemene vorming is niet mogelijk & geen concrete invulling

Voor de (zwakkere) leerlingen die een optie techiek volgen, krijgen volgens het VVKSO momenteel te weinig algemene vorming voor wiskunde, talen ... We lezen in de visietekst dat er momenteel *“voor de 30 % leerlingen die nu kiezen voor de optie ‘Technische’ die bevolkt wordt ‘door cognitief minder sterke leerlingen te weinig aandacht besteed wordt aan extra ondersteuning voor de vakken algemene (basis)vorming (wiskunde, Frans, Nederlands ...).”* Momenteel worden 27/28 lesuren in het eerste jaar al besteed aan die basisvorming. Met nog meer (remedieer)uren voor die vakken en uren voor de 2 nieuwe vakken (economie- & Engels) zullen zelfs de 32 lesuren absoluut niet volstaan en rest er niet de minste ruimte meer voor techniek en technische vaardigheden. Met meer uren voor brede algemene vorming, schiet er ook niets meer over voor keuzevakken/verbredingen/inkleuringen die het VVKSO tegelijk wil invoeren (zie punt 5). Het VVKSO helpt dus bewust de kwakkel verspreiden dat er momenteel al te weinig gemeenschappelijke vorming is in de eerste graad. Niets is minder waar. Het VVKSO voerde zelfs in 2009 een eenheidsleerplan wiskunde in (zie 4.5).

Onderwijskrant stelt al 3 jaar dat er momenteel al een uiterst brede graad bestaat. Deze stelling klonk ook door tijdens het actualiteitsdebat van 27 juni. *Boudewijn Bouckaert (LDD)* stelde : *“Soms krijgen we de indruk dat onze leerlingen vanaf de leeftijd van 12 jaar in drie totaal verschillende werelden terecht-komen. Dat is niet juist. Sinds de invoering*

van het eenheidstype onder minister Coens in 1989 is de gemeenschappelijke vorming vrij belangrijk. Het gaat om 27 of 28 lesuren, aangevuld met keuzevakken.” *Marleen Vanderpoorten (Open VLD)* vroeg zich af *“wat het verschil kan zijn tussen de huidige eerste graad, waar al 28 van de 32 uren uit hetzelfde lessenspakket bestaan, en dat wat in het nieuwe systeem gaat worden uitgewerkt.”*

De leerinhoudelijke invulling van de bredere eerste graad is in het VVKSO-voorstel nog een stuk vager dan in de oriëntatienota van minister Smet. Omtrent de leerinhoud lezen we enkel: *“de basisvorming van de eerste graad is gelinkt aan de studiedomeinen Wetenschappen en techniek, Kunst en creatie, Taal en cultuur, Economie en maatschappij.”* Het VVKSO durft niet concretiseren om welke vakken/vakkenclusters het gaat en om hoeveel uren en hoeveel uren het voorziet voor de zgn. inkleuringen/verbredingen. Ook tijdens het parlementair debat van 27 juni wou/kon minister Smet niet expliciteren hoe die ‘bredere’ eerste graad er precies zou uitzien. Na 3 jaar durven de hervormers dit nog steeds niet concretiseren. Bij concretisatie zou onmiddellijk blijken dat de hervormingsvoorstellen niet eens roostertechnisch realiseerbaar zijn.

4.4 Dubieuze vakkenclusters

Precies ook omdat al die vakken niet ingepast kunnen worden binnen een lesweek van 32 lesuren, pakken Monard, Smet, de VLOR, ... uit met *brede vakkenclusters*. We betreuren dat ook het VVKSO binnen het VLOR-advies het werken met *vakkenclusters* i.p.v. vakgerichte aanpak onderschreef en hierbij zelfs afstand nam van het standpunt van de lerarenbonden. Praktijkmensen weten dat brede vakkenclusters nefast en moeilijk organiseerbaar zijn.

Vakkenclusters en vakkenoverschrijdend onderwijs in de eerste graad zouden leiden tot een inhoudelijke structuurloosheid en tot een grote niveaudaling. Vakkenclusters zijn ook moeilijk haalbaar vanuit de vakspecifieke bevoegdheid en opleiding van de leerkrachten. Het zou leiden tot een afbraak van de belangrijkste kwaliteitshefbomen: de gestructureerde vakdisciplines, de ermee verbonden leerplannen en leerboeken, de gerichte evaluatie, het belang van de vakspecifieke competenties van de leerkrachten en de eraan gekoppelde lerarenopleiding. Zelfs de bekende Engelse onderwijssocioloog *Michael Young* die in de jaren zeventig zo sterk de vakinhouden relativerde, is nu één van de grote voorvechters van de vakgerichte aanpak geworden.

4.5 Beheersingsniveaus & al dan niet niveaукlassen

De idee van uiteenlopende beheersingsniveaus en van vrijlaten van de groeperingswijze gaat in tegen de egalitaire filosofie van minister Smet, van de meeste hervormers en van het VLOR-advies. Volgens Filip Watteuw (Groen) betekenen de beheersingsniveaus dat de hiërarchische onderwijsvormen quasi behouden worden; anderen gewagen van nieuwe vormen van segregatie op basis van beheersingsniveaus en/of niveaукlassen. Het VVKSO antwoordt hierop dat men de wijze waarop de school differentiatie organiseert, aan de school moet overlaten. Dit belet niet dat het VVKSO via zijn systeem van inkleuren/verdiepen/verbreden ... toch een eigengereide vorm van differentiatie wil opleggen.

Een directeur merkte tijdens een Codisvergadering op dat het werken met verschillende beheersingsniveaus & niveaукlassen, toch ook neerkwam op segregatie en werken met verschillende basisopties. Het antwoord van de VVKSO-top luidde: *“Ook in andere overlegorganen werd de vraag gesteld naar de organisatievorm van de differentiëring, met name of die zal gebeuren binnen homogene dan wel binnen heterogene klassen. Het is echter niet de taak van de koepel om dit centraal vast te leggen: mits de garantie dat de differentiëring wordt gerealiseerd, moeten we de vrijheid laten aan het lokale niveau. Het is enkel de taak van de koepel om leerplannen uit te werken die basis- en verdiepings-doelstellingen aanreiken, zoals nu reeds voor wiskunde gebeurt. Ook voor talen, wetenschappen en techniek is differentiëring naar abstractieniveau noodzakelijk.”*

4.6 Negatieve ervaring met VVKSO- eenheidsleerplan wiskunde

Het *Verbond* verwijst inzake het werken met beheersingsniveaus binnen eenheidsleerplannen naar zijn in 2009 ingevoerde eenheidsleerplan wiskunde. Uit het verslag van de recente studiedag over de eindtermtoets wiskunde blijkt echter dat de leerkrachten eenheidsleerplannen afwijzen: *“Veel deelnemers aan de studiedag pleiten voor een grotere opsplitsing van de eerste graad voor wiskunde. De gemeenschappelijke eerste graad houdt volgens hen te weinig rekening met de verschillende noden en talenten van de leerlingen en wordt daardoor utopisch bevonden. Zowel de zwakste als de sterkste leerlingen vallen nu teveel uit de boot. Men ziet voordelen in verschillende eindtermen voor ver-*

schillende optiegroepen. De eisen voor leerlingen uit de technische basisopties zouden daarbij minder hoog moeten zijn. “Dirk Janssens, inspecteur, stelde: “Differentiatie wordt nog te vaak gezien als een middel om de verschillen te verkleinen en niet als een middel om effectief in te spelen op die verschillen. Hierdoor worden leerlingen die sterker zijn in wiskunde te weinig uitgedaagd.” De meeste leerkrachten geloven niet in de gemeenschappelijke basisvorming en in eenheidsleerplannen die de leerkrachten op verschillende beheersingsniveaus moeten presenteren. De negatieve ervaring met het leerplan wiskunde wijst uit dat de vooropgestelde differentiatie en beheersingsniveaus niet werken, dat het eenheidsleerplan voor een groot deel van de tso-optie-leerlingen te moeilijk is en te gemakkelijk/nivellerend voor andere leerlingen. Vroeger bestond er voor die tso-leerlingen een aangepast B-leerplan.

4.7 Geen overzitten en geen B-attesten

In een gemeenschappelijke eerste graad zonder differentiële opties is er ook volgens het VVKSO geen plaats meer voor B-attesten en is een jaar overzitten om een B-attest te ontwijken eigenlijk ook niet langer zinvol: *“Aangezien we de eerste graad als een geheel zien, is de logica dat er geen attesting is na het 1ste leerjaar ervan”, aldus het VVKSO.* Het willen afschaffen van het zgn. watervalsysteem impliceert ook dat de B-attesten worden afgeschaft. Als er geen richtingen/opties zijn, dan zijn B-attesten uiteraard niet eens mogelijk. Zeker niet tijdens en na het eerste jaar of tijdens het tweede jaar, maar eigenlijk ook moeilijk na het tweede jaar. Volgens het VVKSO leiden B-attesten tot afzakken en tot de fameuze waterval en tot stigmatiserende effecten. Vroeger stelde Mieke Van Hecke terecht dat hervormers ten onrechte spraken over afzakken en waterval en zo depreciatie voor tso/bso uitdrukten. Nu onderschrijft ook Van Hecke het VVKSO-standpunt: *“Het stigma dat sommige opleidingsvormen dragen, drukt op de juiste oriëntering van kinderen en jongeren. Alleen al in het woordgebruik: ‘af dalen’ van ASO naar TSO (laat staan BSO), het ‘watervaleffect’ ...“(Stigma's wegwerken staat niet gelijk aan nivelleren, DS, 16 mei).* Nu gebruikt ze de stigmatiserende gevolgen van het fout woordgebruik als een argument om de B-attesten, opties en onderwijsvormen op te doeken.

Goedele Vermeiren (N-VA) stelde in dit verband tijdens het actualiteitsdebat van 27 juni: *“Mevrouw Meuleman, u spreekt over de waterval, het B-attest en afzakken. Dat getuigt van weinig respect voor*

het onderwijs-veld. Een B-attest betekent niet afzakken, een B-attest is een signaal van de leerkrachten en van de klassenraad die denken dat die leerling in een andere richting meer op zijn plaats zit. Dat betekent niet dat zij die leerling daar weg willen of degraderen. De term waterval zult u zelden horen in een lerarenkamer. Dat woord impliceert dat de ene richting minder waard zou zijn dan de andere richting. Dat willen wij absoluut vermijden.”

Het VVKSO wijst ook niet op de nefaste gevolgen van het zomaar schrappen van de B- en C-attesten. De leerlingen worden minder onder druk gezet om te slagen in het eerste jaar, ze gaan toch automatisch over en ook de inzet en druk bij de leerkrachten is dan kleiner. Leerlingen die de theoretische eenheidskost niet lusten, kunnen niet overstappen naar een minder abstracte of meer praktijkgerichte richting. De eenheidskost zal ook het werken met B-attesten op het einde van de eerste graad quasi onmogelijk maken. Zo'n ingreep (1995: école de la réussite) leidde ook in Franstalig België tot een sterke toename van het aantal afhakers en zitten-blijvers en tot veel meer gedragsproblemen. Na een aantal jaren werd deze hervorming teruggedroefd.

Dit alles verklaart ook waarom voorstellen om zomaar de B-attesten af te schaffen zoveel kritiek vanwege de praktijkmensen uitlokte. *“Het afschaffen van het B-attest zou dramatisch zijn”,* zegt Gerda De Gryze, directrice middenschool van het Gentse Sint-Bavo. *‘B-attesten zijn er juist gekomen om te vermijden dat leerlingen hun jaar opnieuw moeten doen in een richting die niet bij hen past. Zo krijgen ze toch nog de kans om door te stromen naar een volgend jaar.’* Ook Jan Van Den Wouwer, van Sint-Angela in Tildonk, vreest dat de leerling de dupe zal zijn. *‘Heel wat leerlingen “proberen” een richting die niet aansluit bij hun talenten en interesses, vaak onder druk van de ouders. Als we na het eerste jaar niet kunnen bijsturen met een B-attest, gaan ze gewoon een jaar langer vastzitten in de verkeerde richting. Met nog meer frustraties en schoolmoeheid tot gevolg.’* ... Ook Anne-Marie Windey van het Koninklijk Lyceum Antwerpen vreest net een toename van het aantal C-attesten door zo'n maatregel. *Moet iedereen dan maar zonder meer een A-attest krijgen?”* (Joachim Heyvaert, *Afschaffen B-attest zou dramatisch zijn, scholen willen leerlingen kunnen bijsturen*, DS, 21 juni).

5 Inkleuring, verbreding vakdomein

5.1 Geen belangstellingsgebieden, maar toch uitstel studiekeuze!

Volgens minister Smet, Georges Monard, GO!-koepel, de meeste hervormers ... is uitstel van studiekeuze nodig omdat de leerlingen naast de klassieke vakken eerst met zoveel mogelijk belangstellingsgebieden geconfronteerd moeten worden om te kunnen uitmaken waar hun interesse naar uitgaat en na 2 jaar beter te kunnen kiezen.

Niemand wist/weet echter wat het werken met belangstellingsgebieden precies inhoudt en hoe men dat binnen een vakkenpakket en lessenrooster zou organiseren. Bij verbreding bereik je geen diepgang meer, aldus ook prof. Rik Torfs. De voorbije jaren gingen de invullingen hiervan alle mogelijke richtingen uit, maar het werd nooit concreet.

Het VVKSO pleit in zijn recent visierapport niet meer voor die confrontatie met belangstellingsgebieden, maar voor iets anders: het beperkt inkleuren/uitdiepen/ verbreden van bepaalde *vormingscomponenten van de algemene vorming*. Dit betekent dat er vanaf het eerste jaar keuzes gemaakt moeten worden inzake 'verbredingen' e.d., bijvoorbeeld een keuze voor al dan niet verbreding met Latijn, techniek ... Geen confrontatie meer met allerlei belangstellingsgebieden, maar een keuze voor verdiepingen (optievakken?). Toch blijft het VVKSO uitstel van studiekeuze uiterst belangrijk vinden.

5.2 VVKSO: inkleuring, verdieping, verbreding, maar niet vooruitlopen op 2de graad

In *'Toekomst SO in kleuren'* lezen we: *“Het is de bedoeling dat de leerlingen via een brede algemene vorming verder op ontdekking gaan naar die domeinen waarin zij specifiek begaafd zijn. Er moet ook ruimte zijn om één of meer componenten van de algemene vorming in te kleuren of te verdiepen in functie van de keuze in een tweede graad en in functie van een keuze voor een niveau van abstractie, specificiteit en toepasbaarheid van een verdere opleiding.”*

We lezen enerzijds: *De (12-jarige) leerlingen verschillen van elkaar doordat zij verschillende interesses hebben.* Maar anderzijds: *“Het is niet aangewezen om te differentiëren op basis van interesses. Pas na de eerste graad moet een keuze voor een domein gemaakt worden.”* Vanuit eenzelfde soort geschipper lezen we: *“Strikt genomen zouden*

we volgens onze principes pas met Latijn moeten starten in het derde jaar voor leerlingen in het domein 'taal en cultuur'. Anderzijds willen we ook in die brede eerste graad rekening houden met de verschillende profielen van leerlingen. Er zijn leerlingen die extra lessen Frans nodig hebben terwijl anderen uitgedaagd worden door Latijn."

De 12-jarigen verschillen niet enkel van elkaar inzake interesses, maar nog meer inzake capaciteiten, maar een beperkte differentiatie via opties (slechts 4/5uur in het eerste jaar) is volgens de VVKSO-top uit den boze; enkel een beperkte inkleuring/verdieping van bepaalde vakken/componenten zijn toelaatbaar. Men maakt wel een uitzondering voor de optie Latijn die als aparte inkleuring/keuzevak nog aan bod zou kunnen komen, maar waarvan niet duidelijk is waar dit kan ingepast worden. De meest ingrijpende verandering is uiteraard dat voor leerlingen die nu een specifieke optie techniek volgen er straks praktisch geen aandacht meer zou zijn voor wat nu binnen die opties aan specifieke techniek en technische vaardigheden aangeboden wordt.

De voorgestelde verdieping/inkleuring staat enerzijds in functie van de keuze voor een studiedomein in de tweede graad – net als de klassieke opties dus, maar moet anderzijds heel beperkt blijven om alle mogelijke keuzes in de 2de graad open te laten. Een leerling die bepaalde verdiepingen/verbredingen niet heeft gevolgd, moet toch na de eerste graad 'om het even welke studierichting in om het even welk studiedomein kunnen aanvaarten' (p. 33). Het gaat dus om verdiepingen/verbredingen die tegelijk oppervlakkig moeten blijven en geenszins mogen vooruitlopen op de 2de graad.

Dat is uiteraard tegenstrijdig en dergelijke oppervlakkige inkleuringen hebben ook weinig zin. Volgens het VVKSO moet de studiekeuze absoluut uitgesteld worden tot na de eerste graad, maar tegelijk moet al bij de start van het s.o. uitgemaakt worden op welk beheersingsniveau een leerling wiskunde, taal ... aangeboden krijgt, en wie al dan niet inkleuring/verdieping krijgt en voor welke componenten. Het VVKSO vindt de huidige opties in de eerste graad nefast en stigmatiserend, maar ook in zijn voorstel worden de leerlingen vanaf de start van het s.o. met allerhande hiërarchische opdelingen (beheersingsniveaus + inkleuringen) geconfronteerd. De zwakkere leerlingen zullen op die manier overigens nog meer met hun zwaktes geconfronteerd worden.

5.3 Meer i.p.v. minder leerlingen in verbreding Latijn

Het VVKSO spreekt zich wel denigrerend uit over het 'prestigevak' Latijn, maar wil toch Latijn behouden/dulden als een soort keuzevak, verbreding binnen de taalvakken. Het *Verbond* stelt verder dat er voor de 50 % leerlingen die momenteel voor de optie 'Moderne wetenschappen' kiezen te weinig aandacht is voor techniek en wil die leerlingen meer in de richting/verbreding techniek sturen. Dit zal echter niet lukken. Het VVKSO zou met zijn hervorming nog meer leerlingen uit de huidige optie 'Moderne wetenschappen' in de richting duwen van Latijn, precies het omgekeerde van wat het naar eigen zeggen beoogt. Een directeur drukte het tijdens een Codis-vergadering zo uit: *"Men kan vermoeden dat de leerlingen die een grotere uitdaging aankunnen straks nog meer dan vandaag Latijn zullen volgen."* Het VVKSO formuleert voor dit bezwaar weer een toveroplossing: *"Een alternatief voor techniek en wetenschappen dat een abstractiegraad bereikt die gelijk kan gesteld worden aan die van klassieke talen"* (*Breedbeeld*, februari 2012). Waarom mag de specifieke optie *Latijn* (in verwaterde vorm) blijven bestaan, maar moeten de specifieke technische opties (bouw, mechanica ...) absoluut verdwijnen? – Getuigt dit niet van een onderwaardering van alles wat te maken heeft met techniek en technische vaardigheid? Of zoals een directeur het op een Codis-vergadering uitdrukte: *"Het VVKSO-voorstel gaat uit van de veronderstelling dat een twaalfjarige wel in staat is om al dan niet Latijn te kiezen, maar die keuzerijpheid niet heeft voor andere vakken. ... Het is niet eerlijk dat we een voorafname doen voor Latijn, maar niet voor de andere vakken."*

5.4 Fantasierijke & oppervlakkige inkleuring/uitdieping

Het VVKSO concretiseert het inkleuren/uitdiepen van componenten verder als volgt: *"Zonder daarvoor extra vakken aan het curriculum toe te voegen, kan een leerlingengroep extra inkleuring van bijvoorbeeld het vak techniek krijgen vanuit een bepaald toepassingsgebied waarbij men meer de focus legt op de professional i.p.v. op de techniekgebruiker. In het domein biochemie kunnen bv. aspecten van de voedingsindustrie aan bod komen of in het domein constructie aspecten van hout- bouwindustrie. Een stap uit het technisch proces kan zo behandeld worden dat men bv. het accent legt op de ontwerpfase (creativiteit) of de*

maakfase (handvaardigheid). In de ontwerpfase kan de rol van de ingenieur belicht worden. In de maakfase kan dan weer de rol van een waaier aan uitvoerende jobs meer in beeld komen. Een ander voorbeeld is een extra inkleuring vanuit natuurwetenschappen. Daar kan het onderzoekende aspect binnen natuurwetenschappen aan bod komen, ofwel de levende natuur met bv. aspecten van de agrarische sector. De keuze van contexten bepaalt de inkleuring of verdieping" (VVKSO-minderheidsstandpunt bij VLOR-advies). In het visierapport van 8 mei lezen we dat verdieping/inkleuring voor het aspect 'communicatie in vreemde talen' zou kunnen betekenen dat de leerlingen naast Frans en Engels een verbreding zouden kunnen volgen als een extra taal, inclusief Latijn/en/of Grieks, verdiepende doelen voor talen ..." (p. 35).

Wat moeten we ons concreet voorstellen bij een verdieping/ inkleuring/ verbreding van de vakken Frans/Engels met *Latijn én Grieks*? Binnen bijvoorbeeld de 2 lessen voor het brede domein 'natuurwetenschappen' zouden de sterkste leerlingen een meer theoretische en onderzoeksgerichte invulling moeten krijgen en de zwakste meer praktijkgerichte zaken die nu in de afdeling land- en tuinbouw of in de afdeling voeding gegeven worden. De gemeenschappelijkheid is binnen zo'n gedifferentieerde aanpak ook ver te zoeken. En hoe kunnen bijvoorbeeld toekomstige tso/bsc-leerlingen "hun talenten verkennen met het oog op observatie en oriëntatie naar een geschikte richting in de tweede graad" als er in de eerste graad praktisch geen aandacht meer is voor alles wat te maken heeft met de technisch/technologische componenten en met de praktijk?

In de beperkte ruimte die voorzien is voor 'technologie' (2 uur?) zou men dan ook nog naast het gemeenschappelijk programma de leerlingen met een totaal uiteenlopende invulling moeten confronteren: een aantal leerlingen bv. een muurtje leren metselen, landbouwtechnieken aanleren ... terwijl de andere iets creatiefs mogen ontwerpen.

Zo'n inkleuringen komen dus onvoldoende tegemoet aan de nood aan differentiatie en ze klinken tegelijk fantasierijk, zijn niet te realiseren en hebben weinig zin. De 'inkleuring' zal dus oppervlakkig moeten blijven en dan is het de vraag of 1 of 2 uurtjes inkleuring/verdieping techniek, Latijn/wiskunde... wel zinvol zijn. Hoeveel specifieke soorten inkleuringen/verdiepingen voor b.v. techniek, vreemde talen ... zal men kunnen inrichten? Zullen er ook leerplannen zijn voor die inkleuringen?

5.5 Grotere eerste graad vereist!

Tussendoor lezen we in het visiedocument dat in elke eerste graad "meerdere contexten (inkleuringen, verbredingen) aan bod moeten komen" en dat "de realisatie daarvan een zekere schaalgrootte vereist". Voor kleinere eerste graden in tso/bsc- of aso -scholen is er dus geen toekomst meer. Dit werd op de visiedag niet zo expliciet verwoord; Chris Smits en het VVKSO proberen de directies te sussen met de idee dat er al bij al niet zoveel zal veranderen in de eerste graad en dat de inkleuring techniek ook voor aso-scholen geen materiële probleem zal stellen.

6 Geen (her)waardering, maar ontwrichting uniek tso/bsc

6.1 Te weinig algemene vorming

In punt 4 en 5 bleek dat de 30 % leerlingen die nu kiezen voor de optie 'techniek' in de eerste graad nog nauwelijks met techniek & technische vaardigheden geconfronteerd zouden worden en nog minder met specifieke invullingen. In een minderheidsstandpunt bij het VLOR-advies drukt het VVKSO dit nog explicieter uit dan in de visietekst van 8 mei: "Op dit ogenblik wordt bij een groep leerlingen de aandacht weggehaald van de basisvorming om al specifieke (technische of praktische) vaardigheden aan te leren, terwijl precies die leerlingen soms met een smalle basis voor taal en rekenen het lager onderwijs verlaten hebben."

Roger Standaert, prof. comparatieve pedagogiek, betreurde op de hoorzitting van 5 oktober dat de OESO-kopstukken en veel hervormers een comprehensieve middenschool willen opdringen met bijna uitsluitend algemene en theoretische vorming. Standaert: "De meeste landen (de echt comprehensieve) hebben een consecutief systeem: ze bieden algemene vorming tot de leeftijd van 15 jaar, pas nadien wordt opgesplitst in doorstromings- en beroepsgericht. De sterke samenhang tussen het algemene en het beroepsgericht onderwijs is typerend voor Vlaanderen'." We beschikken inderdaad over een beroepsgericht onderwijs dat stukken beter functioneert dan in comprehensieve landen waarde beroepsgerichte opleiding pas na de middenschool start en waar men er veel minder in slaagt gekwalificeerde technici af te leveren. De invoering van de gemeenschappelijke vorming bij de Noorderburen had dan ook als gevolg dat veel leerlingen ons tso/bsc kwamen volgen.

6.2 Depreciatie van technisch-technologische vorming

In een uitzending van Peeters en Pichal (2 februari) stelden drie tso-directeurs dat de invoering van een gemeenschappelijke eerste graad e.d. een *“depreciatie inhoudt van scholen waar de technisch-technologische vormingscomponent een centrale plaats inneemt”*. Ze vrezen anderzijds een kunstmatige toeloop naar - en *overwaardering* voor - de zogenoemde intellectuele vormingstypen - net zoals destijds het geval was bij de invoering van het VSO. De gemeenschappelijke VSO-start nam de drempel voor het aso weg en loodste veel meer jongeren naar aso-richtingen, ook als ze er niet thuis hoorden.

In het Radio 1-programma ‘Vandaag’ van 10 mei j.l. besluisterden we een analoge kritische reactie op het VVKSO-standpunt vanwege *Jos Loridan, directeur VTI-Brugge*. Het heeft volgens de VTI-directeur geen zin om de leerlingen van aso, tso en bso allemaal door hetzelfde bad te halen. De 12-jarigen die kiezen voor een ‘technische’ optie maken meestal een bewuste keuze. Veel leerlingen die overstappen naar tso/bso-optie slagen erin om zich opnieuw op te laden en weer meer gemotiveerd te worden. In een gemeenschappelijke eerste graad zouden ze meer schoolmoe worden - omdat ze b.v. veel dingen moeten leren waarvoor ze niet gemotiveerd zijn.

Er zijn volgens *Loridan* ook heel wat leerlingen die technisch sterk aangelegd zijn en zich ontwikkelen tot prima houtbewerkers - als ze maar tijdig hiermee kunnen starten. De hervorming zou er volgens *Loridan* toe leiden dat we straks minder techniekers hebben en dat het aantal knelpuntenberoepen nog zou toenemen. De hervorming zal haar doel voorbijschieten en omgekeerde effecten opleveren.

De schotten tussen aso, tso en bso zijn volgens directeur *Loridan* niet het echte probleem, maar wel de perceptie van de beroepen en het sterke onderscheid tussen arbeiders en bedienden. *Loridan* deelde ook nog mee dat bij de voorstelling van de VVKSO-visie in de Brugse regio (19 maart j.l.) de tso/bso-scholen afstand namen van de VVKSO-visie. Eén van ons participeerde actief aan deze bijeenkomst en kan dit bevestigen.

6.3 Scherpe kritiek vanuit tso/bso-sector

Een aantal professoren exacte wetenschappen en een associatie-voorzitter schreven ons dat we naast de ontwrichting van het typisch aso-onderwijs (zie punt 7) ook voldoende moesten wijzen op de ontwrichting van ons tso/bso. De Leuvense professor-Elektrotechniek *Ronnie Belmans* poneerde in dit verband: *“Op een ogenblik dat er nood is aan een betere overeenstemming tussen scholing en economische realiteit wordt gepleit voor nog meer uitstel, nog meer vervlakking, nog meer afstand. Iedereen drie (of vier) jaar algemene dingen laten doen is onzin, is tijdverlies en geeft schoolmoeheid. Het tso en bso zijn volwaardige opleidingen, die hun waarde voor de maatschappij meer dan bewijzen elke dag.”*

Chris Smits en andere hervormers stellen ten onrechte dat de kritiek op de hervormingsplannen enkel afkomstig is uit elitaire aso-scholen of van mensen die elitair denken. Niets is minder waar. Bij een voorstelling van het VVKSO-standpunt in de Brugse Regio op 19 maart j.l. werd overduidelijk dat de directies uit tso/bso manifest afstand namen van het standpunt van de VVKSO-koepel. In de tijd van het VSO kwam de scherpste kritiek eveneens uit de sector tso/bso - ook vanwege het *verbond van het katholiek technisch onderwijs* o.l.v. *André Vannecke* en vanwege *inspecteur-generaal Robert Smet*. Het VSO betekende een ware ontwrichting voor ons tso/bso; gelukkig voerde minister Herman De Croo in 1975 weer volwaardige technische opties in. De vrijgestelden van de Nelectra - Federatie voor de Elektrosector - gingen ervan uit dat door de invoering van een gemeenschappelijke eerste graad de leerlingen vlotter zouden kiezen voor een technische opleiding. Uit een recente poll van Nelectra bleek echter dat veel Nelectraleden precies het omgekeerde vreesden. In gesprekken/correspondentie met mensen van VOKA of VDAB merken we dat ze niet weten dat precies in comprehensieve landen het beroepsgericht onderwijs het minst gewaardeerd wordt.

Het VVKSO belooft de sterke kanten te borgen, maar spreekt in zijn rapport van 80 pagina's geen woord waardering uit voor ons uniek tso/bso, voor de opties 'techniek' en voor onze VTI's die schitterend werk leveren en hierbij op al te weinig financiële steun kunnen rekenen. We begrijpen ook niet dat het VVKSO vindt dat leerlingen die in het eerste jaar naast de 27 lessen basisvorming slechts voor 5 lessen een technische optie volgen, te weinig algemene vorming krijgen. En waarom

vermeldt het VVKSO niet dat onze 15-jarige tso-leerlingen voor PISA-wiskunde een topscore van 531 punten behaalden, veel meer dan de gemiddelde leerling in een Zweedse, Deense en Noorse middenschool. De VVKSO-hervorming zou niet leiden tot de beloofde opwaardering voor tso/ bso, maar tot een ware ontwrichting. Dit zou uiteraard het meest het geval zijn voor nijverheids-technische richtingen waar technische handvaardigheid een centrale rol speelt. Het aantal techniciers zou ook nog afnemen. We weten dat er ook VTI-scholen zijn die hopen dat de hervorming zou zorgen voor een toename van het aantal leerlingen. Bepaalde directies wensen/claimen zelfs dat de sterke studenten van het studiedomein 'Techniek-wetenschappen' dan op hun VTI-school zouden terechtkomen. We denken dat ze zich vergissen. Zoals we ook menen dat directeurs van multilaterale scholen die pragmatisch denken dat de hervorming op het lijf van hun specifieke school geschreven is, al te kortzichtig denken.

Het VVKSO vraagt zich ook niet af hoe het komt dat de sterke waardering van weleer voor tso/bso sinds de invoering van het VSO in 1970 is afgenomen, welke nefaste hervormingen en welke internationale tendensen hiervoor verantwoordelijk zijn. We betreuren verder dat de sector van het tso/bso veel minder vertegenwoordigd is binnen de katholieke koepel dan in 1970 het geval was bij de invoering van het VSO - toen er ook nog een afzonderlijk verbond voor het technisch onderwijs bestond. Jammer is ook dat de kopstukken van de katholieke koepel veelal geen ervaring hebben met de praktijk van het onderwijs – net als de verantwoordelijken binnen het ministerie en binnen andere koepels.

7 Hervorming bemoeilijkt vlotte en tijdige studiekeuze in s.o. & beperkt studiekeuze in universitair onderwijs

Prof. Jan Van Damme poneerde op de hoorzitting van 16 november j.l. *“Er is een sterk verband tussen de richting waarin de leerlingen afstuderen in het secundair onderwijs en hun interesses, niet alleen de interesses gemeten in het laatste jaar van het secundair onderwijs, maar ook de interesses gemeten in het eerste leerjaar. Ook binnen de huidige structuur slagen de leerlingen er dus over het algemeen in om een studierichting te kiezen waarvoor ze echt belangstelling hebben”*. De Duitse onderwijssocioloog Helmut Fend stelde in zijn onderzoek over de Gesamtschule (middenschool) vast dat het bewust een lange tijd openlaten van de

onderwijswegen en de eenheidskost van de middenschool, een negatieve invloed hebben voor de verdere schoolcarrière van de meeste leerlingen. Ze vinden moeilijker een passende richting. Door de afschaffing van de 'algemene' studierichtingen zou de studiekeuze van de typische aso-leerlingen die een specifiek studiedomein gevolgd hebben ook veel beperkter zijn.

Volgens het VVKSO & de andere hervormers belanden sommige leerlingen momenteel niet of niet vlug genoeg in een passende richting en zou uitstel van studiekeuze dit euvel kunnen verhelpen. De voorgestelde hervorming zou o.i. echter veel meer keuzeproblemen opleveren. Voor de meeste 12-jarigen die kiezen voor een technische optie, blijkt dit ook een juiste keuze te zijn; andere krijgen de kans om tijdig hun keuze bij te stellen. Er zijn ook nog heel wat andere keuze-bekwame leerlingen die al na het lager onderwijs hun voorkeur duidelijk laten blijken en op basis van hun talenten en specifieke sterkte kiezen voor een bepaalde optie (richting). We zouden voor leerlingen die in de eerste graad of in het 3de jaar 'te laag' gestart zijn of voor laatbloeiers, wel kunnen werken met een soort A+-attesten waarbij die leerlingen aangeraden worden over te stappen op een meer aangepaste richting. Van richting veranderen is ook geen echt probleem als het maar tijdig gebeurt. Aan uitstel van studiekeuze zijn ook wel voordelen voor bepaalde leerlingen verbonden, maar in het algemeen wegen die niet op tegen de nadelen voor de meeste leerlingen.

Wat het VVKSO als waterval, afzakken en gedumpt worden bestempelt, betekent voor veel leerlingen een zegen, een meevallende overstap naar een meer passende studierichting zonder jaarverlies & met perspectief, en niet zozeer een ervaring van afzakken, gedumpt en gestigmatiseerd worden. Ook prof. Jan Van Damme en Mieke Van Hecke namen destijds expliciet afstand van termen als 'waterval' en 'afzakken'. Chris Smits en het VVKSO stellen ook ten onrechte dat leerlingen die slechts 2 jaar Latijn volgen ontmoedigd afzakken naar een andere richting. Na 2 jaar Latijn overstappen naar een 'moderne' richting betekent niet dat 2 jaar Latijn als een slechte keuze en verloren tijd ervaren wordt.

Na het volgen van de eenheidskost in de eerste graad zouden de leerlingen niet beter, maar minder goed weten wat ze aankunnen en zouden velen te laat in een passende studierichting terechtkomen. In

comprehensieve landen weten de leerlingen na de middenschool veel minder hoe ze verder moeten en zijn er nogal wat leerlingen die een bijkomend inhaaljaar volgen (b.v. extra 10de jaar in Finland). De leerlingen weten minder goed welke aso- of beroepsgerichte studierichting ze in de hogere cyclus het best volgen. In Finland stelt men ook vast dat te veel leerlingen blijven plakken in een aso-richting die voor hen uiteindelijk weinig toekomstperspectieven biedt. Dit was ook het geval destijds binnen het VSO en deels ook nu nog binnen de VSO-structuur van het huidige eenheidstype dat de valse indruk wekt dat de leerlingen ook nog na 4 jaar aso zonder problemen kunnen overschakelen naar alle vormen van tso. In dit opzicht was de klassieke 2x3-structuur – die overigens wereldwijd wordt toegepast – een betere structuur. Jammer genoeg is het VSO hier in 1970 van afgestapt – met alle problemen vandien voor de lerarenopleidingen van de regenten en licentiaten die nu opgeleid moeten worden voor 4 i.p.v. 3 leerjaren en waarbij er een overlapping is voor de tweede graad. We blijven voorstander van het terug invoeren van de 2x3-structuur waarbij meer na 3 jaar aso zou overgestapt worden naar een sterke tso-richting. De VSO-structuur remt de tijdige overgang naar tso af.

In punt 3 maakten we ook al duidelijk dat door het afschaffen van de algemene richtingen in het s.o. de typische aso-leerlingen beperkt zouden worden in hun keuze voor een studierichting in het universitair onderwijs. Met tal van algemene studierichtingen s.o. kan men momenteel in het universitair onderwijs nog bijna overal terecht. De keuzes zouden veel beperkter worden voor leerlingen die in het secundair in een specifiek studiedomein terechtkomen.

8 Besluit: nefast hervormingsplan lokte onrust en maatschappelijk debat uit

De vertwijfelde onderwijzer *Jef Boden* schreef in een opiniebijdrage: “*De hervormingen die in de duistere cenakels van het kabinet Smet gisten, willen de leerlingen nog twee jaar langer laten verdermoderen in de niveauverlagende en leergierigheidsvernietigende algemeenheden. De voornaamste, wezenlijke en consequente tegenwind komt van de ‘Onderwijskrant’. Meerdere themanummers stonden vol kritische bedenkingen. Minister Smet en zijn theoretici lijken echter Oost-Indisch doof.*”(Oef! Eindelijk vakantie!, deredactie.be, 8 juni). In deze bijdrage is gebleken dat er in de maanden mei en

juni ook veel tegenwind kwam van veel onderwijzers, politici, schrijvers, ouders... en dat *Onderwijskrant* niet alleen staat met zijn kritiek op het VVKSO-hervormingsplan.

Door het afschaffen van aso, tso en bso en door de invoering van een nivellerende middenschool zou ons tso/bso ontwricht worden, zouden zowel de zwakkere als de betere leerlingen zwakker presteren, zou het aantal afhakers toenemen, zouden we straks nog een groter tekort aan vaklui, techniekers en exacte wetenschappers hebben en zou de maatschappelijke integratie van kansarmen op de arbeidsmarkt moeilijker worden.

De zwakste leerlingen zouden het meest de dupe zijn van het hervormingsplan en de hervorming zou eerder een stap achteruit voor ons bso betekenen. Het VVKSO-plan lamenteert wel over de ongekwalificeerde uitstroom, maar bekommert zich niet over het lot van het bso en van het deeltijds beroepssecundair onderwijs. Er wordt ook niets gezegd over het belang van het werkplekleren en het contractonderwijs (zie ook volgende pagina hierover).

Het werken met 5 studiedomeinen als ‘techniek-wetenschappen’ leidt tot de afschaffing van de ‘algemene’ & ‘ruime’ (aso)studierichtingen in 2de en 3de graad, van *breed secundair onderwijs*. Hierdoor zou ons s.o. minder excellente leerlingen afleveren en zou de universitaire studiekeuze voor de typische aso-leerlingen ook veel beperkter zijn. De hervormingen staan ook haaks op de doelstellingen van het STEM-actieplan voor het stimuleren van loopbanen in wiskunde, exacte wetenschappen en techniek. Ze zouden leiden tot minder masters in de wiskunde en exacte wetenschappen, tot de ontwrichting van de nijverheidstechnische scholen, tot minder techniekers en echte stielmensen.

Het VVKSO staart zich blind op grotendeels vermeende problemen en ondeugdelijke alternatieven, maar is tegelijk bind voor de echte problemen en hun effectieve aanpak. Tijdens het actualiteitsdebat van 27 juni stelden de meeste politieke partijen b.v. dat de (taal)achterstandsproblemen in het basisonderwijs aangepakt moeten worden en dat dit prioriteit verdient. Waarom zwijgt het VVKSO hierover?

Het VVKSO-visieplan heeft wel de verdienste dat het mede het maatschappelijk debat, de onrust en de kritiek stimuleerde - ook al probeert het VVKSO die verdiensten weg te moffelen (zie pagina 15).

Philip Brinckman: (VVKSO-)hervormingsplan s.o. = stap achteruit voor bso

Philip Brinckman, lid van het directieteam van het Sint-Jozefscollege in Turnhout, schreef in *De Tijd* van 27 juni een bijdrage waarin hij de hervorming bekritiseert vanuit de noden van de zwakste leerlingen en het VVKSO-hervormingsplan eerder als een stap achteruit voor het bso bestempelt. Hij schreef hier nog uitvoeriger over op de website van de ouderraad van het St. Jozefscollege, Turnhout. We citeren even uit die 2de publicatie.

1 VVKSO-hervormingsplan = stap achteruit voor bso & (h)erkent echte problemen niet

“Het lijkt erop dat de beleidsmakers van de Guimardstraat gebruik maken van de verwarring en onrust omtrent de hervorming van het s.o. om zelf een schijnbaar coherent verhaal te brengen. Jammer genoeg krijgen de kwetsbare leerlingen, vaak leerlingen met een lager abstractieniveau, met een negatief zelfbeeld of een attitudeprobleem niet wat ze nodig hebben. De voorgestelde hervorming zal op een sisser uitdraaien. Gewoon omdat de Guimardstraat het probleem niet in de diepte aanpakt. De voorgestelde hervorming gaat niet verder dan een opsmukoperatie. Meer nog: de aangekondigde hervorming is voor de beroepsleerling een stap achteruit. Denken we echt dat alle problemen opgelost kunnen worden door aan de oppervlakte het label bso uit te gommen en door de invoering van een gemeenschappelijke eerste graad? Het systeem op zich heeft niets met een waterval te maken, maar wel de manier waarop er door veel participanten naar gekeken en mee omgegaan wordt.

(NvdR: Brinckman betreurt vooral dat de gemeenschappelijke eerste graad geen rekening houdt met het grote verschil in abstractievermogen).

2 Voorstellen voor echte hervorming & herwaardering bso

Brinckman formuleert vervolgens voorstellen voor een effectieve verbetering van het bso - mede gebaseerd op een studie van John Hattie, *Visible Learning, a synthesis of over 800 meta-analyses relating to achievement*, 2009, New York. Routledge.

-Je moet inspelen op het specifieke abstractieniveau van de leerling en liefst zo vroeg mogelijk. Dit geldt vooral voor lezen en rekenen. Doe je dit niet dan veroordeel je de jongere tot levenslang worstelen met een vreemde, onbegrijpelijke (abstracte) taal.

-Je moet het taalbeleid voor leerlingen met een bso-profiel uitbreiden en versterken door bv. meer taallessen te geven. Wellicht zijn er ook meer lessen nodig. (B. verwijst ook naar het belang van de taalaanpak vanaf het basisonderwijs.)

-Leerlingen met een lager abstractieniveau moeten meer herhalen om het geleerde te verwerven. Ze doen dat minder uit vrije wil dan leerlingen die dit moeiteloos doen. Daarom moet er een zekere coaching of een uitnodigende druk zijn. Dit betekent ook dat deze kinderen op school moeten blijven om de leerstof in te oefenen, want thuis gebeurt dit vaak te weinig.

- Het abstractieniveau bij een aantal jongeren ligt zo laag dat een schoolse leeromgeving alleen niet in staat is om deze jongeren iets te leren. De leerplicht van 18 jaar moet herzien worden, het leercontract en het deeltijds onderwijs moet voor deze jongeren versterkt worden.

-Naar school gaan, is voor deze jongeren zo wereldvreemd dat het heel wat frustraties oproept. Je zal deze jongeren moeten proberen te bereiken met meer attitudestraining, want ook op de werkvloer zal dit belangrijk zijn.

- Je moet meer mannelijke en in het bijzonder ook allochtone rolmodellen aantrekken die ook pedagogisch bekwaam zijn. Wellicht zul je deze superleerkrachten ook een hogere verloning moeten geven. Ze zullen zich vooral moeten bijscholen in het leren aangaan van een respectvolle band met de jongere.

- Je moet de BSO scholen een ruimere omkadering geven. Tuchtproblemen, verslavingsproblemen, attitudeproblemen, schoolmoeheid, communicatie met ouders ... vraagt een extra omkadering met welgevormde pedagogen die voldoende de veerkracht van de jongere prikkelen.

- Je zal manieren moeten vinden om sommige ouders van BSO-leerlingen of leerlingen uit de Bstroom te begeleiden. Je zal die ouders warm moeten maken om deel te nemen aan allerlei schoolse activiteiten.

Kritiek van cognitief psycholoog Wouter Duyck op hervormingsplannen, differentiatievoorstellen en egalitaire redeneringen van sociologen

1 Inleiding

Wouter Duyck, professor cognitieve psychologie UGent, publiceerde in mei-juni drie kritische bijdragen over de hervormingsplannen – vooral bekeken vanuit zijn vakdiscipline, de cognitieve psychologie. In dit artikel komen 2 van zijn bijdragen aan bod. In de bijdrage *'Bontere klassen zijn geen slimmere klassen'* (DM, 17 juni) weerlegt Duyck de stelling dat uitstel van studiekeuze en heterogene klassen voordelig zijn voor alle leerlingen – zowel voor de zwakkere als de beste. De onderzoeksresultaten tonen volgens Duyck aan dat vroeg groeperen van leerlingen leidt tot betere leerprestaties en hogere scores op taal- en wiskundetests voor PISA, TIMSS ... Duyck verwacht veel meer heil van betere studieoriëntering en van een mentaliteitswijziging.

De tweede bijdrage over *'Wetenschap en politiek in het onderwijsdebat'* verscheen als opinie op de website dredactie.be op 6 juli. Ze was mede bedoeld als een antwoord op bijdragen van Jacobs, Van Houtte, Nicaise, Elchardus ... waarin deze de indruk wekten dat zij de waarheid over de hervorming, over ongelijkheid en erfelijkheid, uitstel studiekeuze, heterogene klassen ... in pacht hadden. 'Baron Oosterlinck' mocht volgens Jacobs en co enkel uitspraken doen over zijn vak *'elektro-werktuigkunde'* en de psycholoog Duyck enkel over *'het meten van constructen als IQ'* (Onderwijs niet hervormen, schuldig verzuim!, DM, 29 juni – zie pagina 7 en 8 in dit nummer).

2 Bontere klassen zijn geen slimmere klassen

"De media werden de voorbije dagen gebombardeerd met opinies omtrent de geplande onderwijs-hervorming die voorstelt om voortaan studierichtingen later te onderscheiden. Terechte aandacht, want dit debat zal de opleiding van honderdduizenden leerlingen bepalen en zo de toekomstige welvaart van onze maatschappij.

Sociologen benadrukken in dit debat dat kinderen uit kwetsbare sociale klassen minder vaak in het aso terecht komen en vaker via de waterval uiteindelijk in het tso of bso belanden. Vooral deze

onrechtvaardigheid lijkt de voorstanders van de hervorming te drijven, vanuit een nobele ideologische bekommernis. *Men mag hierbij echter niet uit het oog verliezen dat sociale effecten op studiekeuze wel reëel, maar toch eerder beperkt zijn. De studiekeuze wordt nog steeds vele malen sterker bepaald door cognitieve vaardigheden, zoals het hoort.* Bovendien is er geen bewijs dat de sociale effecten voortvloeien uit de vroege differentiatie in het secundair onderwijs en al helemaal niet in hoeverre de studiekeuze uitstellen dit beperkte effect kan verkleinen. (NvdR: die correlatie tussen de leerprestaties en de familiale achtergrond is er ook al bij de start van het secundair onderwijs - en dit is overal zo.)

Er wordt in dit verband ook vaak verwezen naar Finland, dat een late differentiatie én verondersteld kleinere sociale ongelijkheid kent. Het verband tussen beide blijft echter onduidelijk, omdat Finland sociaal veel homogener is en een betere onderwijsomkadering kent.

Luide stem van sociologen

De stem van sociologen klinkt in dit debat veel luider dan die van onderwijskundigen en cognitief psychologen. Daarom lijkt het debat vooral over deze sociale overwegingen te gaan. Er wordt onvoldoende een onderscheid gemaakt met de cognitieve of leereffecten van de hervorming. Bovendien lijken sociologen buiten hun domein ook heel wat minder unaniem. *Mieke Van Houtte* geeft nog toe dat *"ons huidig systeem, met strikte onderwijsvormen, positief is voor zeer goede leerlingen"*. Maar *Ides Nicaise* (DM 22/6) stelt: *"De onderwijs-hervorming zal niet ten koste gaan van het niveau: niet voor de sterke en niet voor de gemiddelde leerling"*. Hij noemt deze stelling evidence-based, maar dan wel zonder te verwijzen naar wetenschappelijke evidentie. Als dan ook de minister in Terzake verwijst naar onderzoek met een dik pak papier naast zich, maar zondere verdere specificatie, dan zijn we het tenminste over één ding eens: er is nood aan ondersteuning met zo volledig mogelijke onderzoeksresultaten. (NvdR: in *Onderwijskrant 161* verwezen we naar een groot aantal studies - zie www.o-zon.be).

Gelukkig brengt de wetenschap raad

In een indrukwekkende studie in het wetenschappelijke toptijdschrift *Perspectives on Psychological Science* onderzochten *Rindermann en Ceci* precies deze vraag. In plaats van te focussen op een enkel land zoals Finland, vergeleken ze de leerprestaties van 78 (!) landen, gebaseerd op honderdduizenden leerlingen, aan de hand van scores op PISA, the Programme of International Student Assessment (PISA), the Third International Mathematics and Science Study (TIMSS) en the Progress in International Reading Literacy Study (PIRLS). Ze onderzochten hierbij het effect van talloze variabelen, zoals schoolbudgetten, kleuteronderwijs, etnische diversiteit, leermethodes en de kwaliteit van de leerkrachten.

De resultaten tonen eenduidig aan dat leerlingen vroeg groeperen op basis van cognitive capaciteiten leidt tot betere leerprestaties en hogere scores op taal- en wiskundetests. Ook vroeger beginnen met kleuteronderwijs, centrale uitstroomexamens en betere leerkrachten leiden tot een betere cognitieve ontwikkeling. In landen met grotere klassen en in landen met meer zittenblijvers werden slechtere leerprestaties geboekt (*NvdR: Onze 15-jarigen konden voor PISA een hoge score behalen omdat er in Vlaanderen minder leervertraagden zijn.*)

Studies bevestigen aanvoelen van leerkrachten

Vanuit cognitief perspectief (leren) zijn klassen met leerlingen van een vergelijkbaar niveau dus wel degelijk een goed idee en niet alleen voor de sterkste leerlingen. Wetenschappelijke data ontkrachten hier de overtuiging van een paar sociologen, maar bevestigen het aanvoelen van veel leerkrachten in het veld. Waarschijnlijk zelfs van leerkrachten in het geroemde Finland: een studie van de universiteit van Helsinki bij 3.500 leerlingen gaf 10 procent lagere scores in 2010 dan in 2004 op tests in wiskunde, taalbegrip, logisch denken en geschiedenis.

Betere studieoriëntering & mentaliteitswijziging

De bevordering van sociale mobiliteit lijkt meer gebaat met een mentaliteitswijziging en een sociaal rechtvaardigere en betere studieoriëntering, bijvoorbeeld door de Centra voor Leerlingenbegeleiding. Zo zal het slimme arbeiderskind dat een sterke richting durft te kiezen, niet moeten vast stellen dat die verdwenen zijn. Uiteindelijk moet ook in het nieuwe voorstel (beter) georiënteerd worden.

(Taal)achterstand in basisonderwijs aanpakken

Sommige opiniemakers waarschuwen voor een mattheuseffect (de sterken worden sterker) in het onderwijs. Daarom lijkt het verstandig om eens terug te denken aan de oorspronkelijke context waarin Keith Stanovich dit effect in de psychologie beschrijft: taalverwerving in het onderwijs. *Laat ons een mattheuseffect vermijden door de (taal) achterstand 6 jaar eerder te voorkomen, bij de start van het lager onderwijs.*

De taalnota Smet meldt immers zelf dat de onderwijsachterstand van sociaal kwetsbare groepen taalgerelateerd is, maar ook dat de achterstand aan het einde van het lagere onderwijs onveranderd is. Een striktere naleving van de taaltoets en een vroegere leerplicht lijken veel efficiënter dan remediëring als het kalf reeds half verdrongen is. Onderwijs vormt de basis voor onze toekomstige welvaart. Kinderen verschillen. Laat ons dan ook John Rawls' difference principle toepassen en onderwijsverschillen aanvaarden, omdat dat de hele maatschappij ten goede komt en niet kiezen voor een systeem dat deze verschillen miskent.

Noot. In een opinie bijdrage van 10 mei (DM) met als titel: *Gelijke kansen, gelijke klassen, gelijke kinderen?* formuleerde Wouter Duyck ook nog volgend aanvullend argument om zijn betoog te staven. *“Een recent overzicht van de literatuur hieromtrent (Reis & Renzulli, 2010, Learning and Individual Differences) toont meer dan twintig wetenschappelijke studies waarin het groeperen van leerlingen naar gelang leerniveau en interesse een beter leerresultaat oplevert dan uniforme systemen.”* (*NvdR: ook in Onderwijskrant 161 verwezen we naar tal van studies hieromtrent.*)

3 Wetenschap en politiek in onderwijsdebat

Er zijn zo van die domeinen waar hervormingsplannen steevast tot grote commotie leiden. Het is niet anders met het onderwijs. Terecht. Iedereen komt ermee in aanraking, en de opleiding van onze jeugd vormt de basis voor onze economische en sociale welvaart. Elke hervorming van het systeem moet dan ook uitgebreid getoetst worden aan de mogelijke effecten ervan, en dat debat mag best ook op straat gevoerd worden, en niet enkel in het pluche van de Kamer, zoals een minister-president vond.

Wat is ongelijkheid?

Doordat dit debat te vroeg in gang gezet werd door de regering, zonder dat een concrete uitwerking beschikbaar was, blinkt het echter momenteel niet uit in transparantie. De term ongelijkheid krijgt verschillende invullingen, sociale effecten van de hervorming worden verward met leereffecten, en wetenschappelijke keuzes worden verward met politiek.

Sociale effecten in het onderwijs

Doordat het onderwijsdebat gedomineerd wordt door sociologen is het vaakst opduikende argument voor de onderwijshervorming dat een latere studiekeuze de ongelijkheid in het onderwijs zou verkleinen. Hierbij worden echter vaak ongelijke (leer)prestaties voorgesteld als sociale ongelijkheid. Er zijn inderdaad sociologische studies die aantonen dat de verschillen in leerprestaties toenemen als men vroeger een studiekeuze maakt. Dat betekent echter niet dat studieresultaten ook méér door afkomst, en dus sociaal, bepaald zouden zijn. Een grotere spreiding in leerprestaties kan immers ook impliceren dat sommige leerlingen beter presteren in een bepaald systeem, en anderen even goed. De samenleving moet zich afvragen of ze daar een probleem mee heeft? Er is een belangrijk verschil tussen cognitieve ongelijkheid en sociale ongelijkheid.

Echte sociale ongelijkheid krijg je als studiekeuze beïnvloed wordt door het inkomen van de vader, of de opleiding van de moeder, onafhankelijk van de cognitieve capaciteiten van het kind. Dit vereist dat de afzonderlijke invloed van deze factoren op studiekeuze nagegaan wordt. De beste Vlaamse studie die deze aanpak hanteerde is Boone & Van Houtte (in druk). Zij toonden aan dat afkomst inderdaad voor een deel studiekeuze bepaalt (maar nooit meer dan 20%). Sociale discriminatie bestaat dus in Vlaanderen. Echter, deze studie toont tevens aan dat studiekeuze gelukkig maar, nog steeds vele malen sterker beïnvloed wordt door cognitieve vaardigheden. Sociologen hameren typisch op die eerste vaststelling, cognitief psychologen op de tweede. Wat wél duidelijk is, is dat er een sociaal effect in het onderwijs aanwezig is dat weggewerkt moet worden. Het blijft echter onduidelijk of, en in hoeverre studiekeuze twee jaar uitstellen, dit sociale effect kan verkleinen. In elk geval weet men wel al zeker dat de zes jaar gemeenschappelijk lager onderwijs niet voldoende zijn om sociale discriminatie te voorkomen.

Cognitieve effecten van onderwijshervorming

Door hun historisch gewicht in het onderwijsdebat zijn sociologen steevast zeer verbaasd als iemand oppert dat de primaire doelstelling van onderwijs misschien niet sociaal maar cognitief is, namelijk om te leren. Het is dan ook verbazingwekkend dat belangrijke psychologische studies die focussen op cognitieve effecten van onderwijsorganisatie compleet genegeerd werden in de op stapel staande plannen.

Rindermann en Ceci publiceerden in *Perspectives on Psychological Science* waarschijnlijk de meest omvangrijke studie (78 landen, talloze indicatoren, honderdduizenden leerlingen) naar de effecten van onderwijsorganisatie op internationaal erkende taal- en wiskundetests (PISA, TIMSS, PIRLS, ...). Ze stelden vast dat een vroege studiekeuze wel degelijk een positief effect heeft op de leerprestaties (net zoals vroeger kleuteronderwijs, centrale uitstroomexamens en leerkrachtkwaliteit). Op de gemiddelde prestaties welteverstaan, dus niet enkel voor een select groepje 'sterkere' leerlingen. Uiteraard moet men oog hebben voor sociale effecten in het onderwijs, maar laat ons als het om onderwijs gaat die effecten toch duidelijk onderscheiden van cognitieve en leereffecten, en geen van beide onder de mat vegen. Voor zo'n belangrijke hervorming volstaan opinies en ideologie niet, maar baseert men zich best op cijfers.

Aangeboren of maakbaar?

Een andere bron van verwarring in het onderwijsdebat is de interpretatie van sommigen, die menen dat dit gaat over de erfelijkheid van cognitieve vaardigheden. Mark Elchardus liet in dit verband in *De Morgen* het volgende optekenen, toen hij een opinie-stuk over de onderwijshervorming introduceerde: *"maar niemand kan zeggen welk deel van de gemeten cognitieve vaardigheden van een twaalfjarige het gevolg zijn van genen en welk deel van milieu. Wie beweert dat wel te kunnen of alleen al maar laat vermoeden dat hij het kan, is een charlatan die van een ernstig debat zou moeten worden uitgesloten"*.

Dit citaat verwacht cognitieve invloeden op studiekeuze met de vraag naar de erfelijkheid van intelligentie. Hier gaat het echter niet over. Elk pleidooi voor een bepaald schoolsysteem (of men nu voor of tegen een late studiekeuze is) impliceert immers per definitie dat men aanneemt dat cognitieve vaardig-

heden, of tenminste de ontwikkeling ervan, gedeeltelijk maakbaar zijn. Indien dat niet zo zou zijn, doet het schoolsysteem er namelijk niet toe. Niemand in het debat is die mening toegedaan.

Los daarvan illustreert dit citaat wél hoe diep het water is tussen de verschillende wetenschapsgebieden die elkaar in het onderwijs ontmoeten. Terwijl de wetenschappelijke literatuur in de psychologie in quasi elk domein de vraag stelt naar het relatieve belang van aanleg versus omgevingsinvloeden, wordt dit in onderwijssociologie met de felste bewoordingen als no-go zone verklaard. Vreemd, want meten is weten. Ik vind iemand die poogt om de relatieve impact van twee variabelen te scheiden dan ook geen charlatan. Niet als zij/hij een socioloog is, en de impact van afkomst op studiekeuze statistisch probeert te schatten, maar ook niet als zij/hij een psycholoog is. Lees er deze vakantie Steven Pinker's *The blank slate* maar eens op na, beste Mark (en u beste lezer!), voor een excellent stukje wetenschap.

Zijn er alternatieven?

Mijns inziens bestaat dé grote uitdaging erin om een betere individuele oriëntering te kunnen doen op basis van een inschatting van cognitieve vaardigheden die niet besmet wordt door sociale discriminatie. De psychologie reikt daar nuttige tools aan in de vorm van een volledige wetenschappelijke literatuur die nauwkeurig analyseert wat we kunnen meten/voorspellen en ook wat niet. Omdat uiteraard ook andere factoren spelen, zal dezelfde inspanning moeten gebeuren voor motivaties en interesses. Laat ons hiervoor wetenschappelijke evidentie als uitgangspunt nemen, en niet enkel vertrouwen stellen in sociaal neutrale keuzes van leerlingen of het buikgevoel van een leerkracht na twee jaar brede eerste graad.

Men kan zich tevens de vraag stellen of deze discussie wel over het secundair onderwijs moet gaan. Een sociologische studie van Hanushek en Woessmann toont immers aan dat de meest consistente voorspeller van leerprestaties in het secundair onderwijs de leerprestaties in ... het lager onderwijs zijn. Als men dus al iets wil veranderen loopt men in het secundair onderwijs waarschijnlijk achter de feiten aan. De taalnota Smet vermeldde al dat schoolachterstand in sociaal kwetsbare groepen op het einde van het lager onderwijs gewoon de achterstand is die reeds in het eerste leerjaar aanwezig is. Een vroegere leerplicht ter remediëring

van taalachterstand lijkt dan ook een nuttigere investering.

Wetenschap is geen politiek

Conclusie: het onderwijsdebat moet gaan over sociale én cognitieve aspecten van de hervorming. Onderwijs is er voor de maatschappij, maar ook om te leren. Cognitieve excellentie dient de samenleving, als ze sociaal rechtvaardig is. Onderwijskundigen, sociologen en psychologen moeten elkaar dus niet uitsluiten van het debat (als ze dat doen verkleint de impact van de wetenschap op de politiek), maar de maatschappij informeren over elk van deze aspecten, zodat ze uiteindelijk met elkaar kunnen verzoend worden. Het zou van zeer weinig ambitie getuigen om als maatschappij één van deze aspecten van het onderwijs op te geven in functie van de realisatie van het andere.

Het is echter uiteindelijk niet aan de wetenschap om het relatieve belang van deze aspecten van de onderwijshervorming te bepalen. Wat willen we primair met ons onderwijs dóen? Dát beantwoorden blijft het privilege van de politiek. En van u, straks in het stembokje.

Vlaamse onderwijskundigen: minder invloed van sociale achtergrond in Vlaanderen!

PISA-verantwoordelijke *Luc Van de Poele* : "Ons Vlaams onderwijs is ook heel efficiënt voor kinderen uit de lagere klassen. Zij worden niet achtergesteld zoals sommigen ten onrechte in de media voorstellen: ze scoren internationaal eveneens zéér behoorlijk" (DS, 30.10. 02). Prof. *Jan Van Damme* op de hoorzitting van 16 november j.l.: "Voor onze 'Nederlandstalige' leerlingen is de sociale gelijkheid eigenlijk heel groot in vergelijking met andere landen. Aangezien de democratisering van het secundair onderwijs gelukt is voor de Nederlandstaligen binnen een tamelijk hiërarchische structuur kunnen we betwijfelen of die structuur volledig moet worden omgegooid omwille van de problemen van de anderstaligen." *Jan Van Damme* e.a.: "Uit TIMSS - 2003 blijkt ontegensprekelijk dat Vlaanderen in vergelijking met alle andere landen er best in slaagt zo veel mogelijk leerlingen (minstens) de lage standaard te doen bereiken (99% voor wiskunde en 98% voor wetenschappen). Het internationale gemiddelde bedraagt telkens 84%." *Bieke De Fraine* in 'Impuls' (april 2011): "Een wijdverspreide misvatting is dat de PISA-studies zouden aangeven dat Vlaanderen het internationaal gezien niet goed doet voor zijn sociaal zwakkere leerlingen. Wel integendeel. Leerlingen uit lage SES-gezinnen behalen gemiddeld betere resultaten in Vlaamse scholen". *De Fraine* voegde er aan toe dat als we enkel de autochtone leerlingen vergelijken dan ook de prestatiekloof in Vlaanderen kleiner is dan in de andere landen.

Klara-debat over hervorming secundair onderwijs: Ad Verbrugge (BON): *trek lessen uit mislukte gemeenschappelijke basisvorming*

Samenstelling: Raf Feys

Op zaterdag 2 juni beluisteren we op KLARA een debat over de hervorming van het secundair onderwijs, geleid door *Werner Trio*. KLARA kreeg *Gaby Hostens*, jarenlang betrokken bij het onderwijsbeleid als directeur-generaal s.o. e.d., en de Nederlandse filosoof *Ad Verbrugge* (oprichter Beter Onderwijs Nederland in 2006) aan de debattafel. We maakten na de uitzending volgende samenvatting van het debat.

Prof. Ad Verbrugge raadde Vlaanderen vooral aan om de nodige lering te trekken uit mislukte en afgevoerde hervormingen in Nederland zoals de gemeenschappelijke basisvorming in de lagere cyclus s.o. (uitstel van studiekeuze, enz.) Hij vond het vreemd dat men precies nu in Vlaanderen een gemeenschappelijke eerste graad en uitstel van studiekeuze wou invoeren. In Nederland werden na de mislukte invoering van de gemeenschappelijke basisvorming (1993-2004) in de lagere cyclus weer verschillende profielen ingevoerd en verschillende beheersingsniveaus, meer praktische/technische vakken ook voor een aantal leerlingen ... Nederlandse jongeren staken immers de Belgische grens over om hier tso/bsso te volgen. (NvdR: ook de Nederlandse Onderwijsraad en beleidsmensen stellen dat uitstel van studiekeuze veel meer nadelen dan voordelen oplevert.)

Op de vraag of de geplande hervorming geen copie was van het mislukte en afgevoerde VSO van vroeger, wou en durfde de ex-beleidsman *Gaby Hostens* zich als gewezen directeur-generaal s.o. niet uitspreken.

Hostens stelde dat de hervormingsvoorstellen gestimuleerd werden door de PISA-studies. Hij toonde hierbij meer sympathie voor PISA dan voor TIMSS. TIMSS is nochtans meer gericht op de leerstof van de vakdisciplines zelf, op de resultaten van de lessen wiskunde. De PISA-wiskunde-proef is veel meer ook een proef algemene intelligentie en begrijpend lezen. *Ad Verbrugge* repliceerde dat PISA vooral gebruikt en misbruikt werd om hervormingen zoals de invoering van de middenschool te rechtvaardigen. Hij heeft in principe niets tegen landenvergelijkingen, maar vindt dat PISA maar een klein

deel van de vorming dekt. Het accent ligt dan ook nog inzake wiskunde e.d. op de praktische kant van de kennis, het competentiemodel en competentiegericht onderwijs dat geassocieerd wordt met probleemgestuurd onderwijs, leerlingen die eigen leervragen stellen en die in groep uitwerken. Het gaat volgens hem bij competentiegericht onderwijs eerder om 'dunne' vaardigheden zoals informatie opzoeken, en te weinig om vakgebonden vaardigheden en kennis. (Verbrugge neemt hier dus ook afstand van het pedagogisch-didactisch luik in de hervormingsvoorstellen van Smet & Monard.)

Volgens *Verbrugge* zijn PISA en de OESO-visies ook te veel ingeschakeld in het liberaal consumptiedenken en in het vigerende managementdenken.

Hostens geeft toe dat de Europese Unie in principe niets inzake onderwijs kan opleggen, maar dat de invloed van de OESO-afspraken en van PISA toch groot is omdat de beleidsmakers in de verschillende landen toch geneigd zijn aan beleidsnaarbootsing te doen en rekening te houden met de OESO-uitspraken. De OESO-kopstukken rechtvaardigen die hervormingsdruk in termen van 'we proberen bepaalde landen' te helpen. Zo is er vanuit de OESO eigenlijk al 40 à 45 jaar veel aandacht voor de *human capital theory*, voor het belang van het onderwijs voor de economische ontwikkeling, voor equity, voor flexibele leerwegen, voor het model van de leerkracht als coach en voor levendig leren, ... Europa zweert bij equity, kwaliteit, democratische toegangsprocedures, relevantie van het onderwijs voor de arbeidsmarkt, ... (NvdR: *Hostens* vertelt er niet bij dat bijvoorbeeld Nederland meer afstand neemt van de onderwijsvisie die de OESO en PISA willen opdringen.)

Verbrugge repliceert dat weinig mensen gekant zijn tegen sociale rechtvaardigheid, maar wel tegen de concrete invulling die bepaalde hervormers aan die begrippen geven. Volgens *Verbrugge* was het onderwijs vroeger evenzeer gericht op sociale rechtvaardigheid. En in het klassieke stelsel met vroege studiekeuze was er ook veel sociale doorstroming. Het *klassiek* onderwijs werd volgens hem door de hervormers al te vlug en ten onrechte beticht van sociale discriminatie e.d. - in de traditie van Pierre

Bourdieu en vanuit een marxistische ideologie over onderbouw en bovenbouw. Precies door hervormingen als de invoering van de middenschool (basisvorming) nam volgens hem de sociale ongelijkheid in Nederland en elders toe. Omdat de 'hervormde' en 'moderne' school minder invloed heeft op de vorming van de leerlingen (minder kwaliteit biedt), bevordert ze ook in mindere mate de sociale doorstroming. Het doel van de geplande hervorming – sociale rechtvaardigheid – is o.k., maar uitstel van studiekeuze is het verkeerde middel om dat doel te bereiken.

Hostens stelde dat de kopstukken van de OESO en van PISA veelal Finland als modelland voor de hervorming van het s.o. promoten en hiermee beleidsnabootsing viseren. Hostens zei dat hij de directeur-generaal van het Finse ministerie goed kent. (NvdR: Het gaat hier om de man die de voorbije jaren naar veel OESO-landen trok om er de lof te zwaaien met het Fins onderwijsmodel. Hostens vertelde er niet bij dat veel Finse onderwijsexperts helemaal niet akkoord gaan met het rooskleurig beeld dat de directeur-generaal over Finland ophangt. Ook in Finland is er steeds meer kritiek op de nivellerende middenschool.)

Hostens voegde er wel aan toe dat men niet zomaar het Finse model kan overnemen. Verderop in het gesprek vroegen Trio en Verbrugge zich af of de vergelijking met Finland wel verantwoord was. Zo kent Finland heel weinig migrantenleerlingen en Vlaanderen wel. De andere Scandinavische landen die ook een middenschool hebben, presteren ook veel minder goed dan de Finse. (NvdR: de vele onderzoekers die terecht PISA-berekeningen maken met abstractie van de allochtone leerlingen, stellen vast dat Finland dan duidelijk voorbijgestoken wordt door Vlaanderen.)

Hostens gaf vervolgens toe dat van de vele comprehensieve landen enkel Finland goed scoorde. Hij durfde die goede score blijkbaar ook niet meer in verband brengen met de middenschoolstructuur, maar stelde dat ze vooral te maken had met de hoge kwaliteit en strenge rekrutering van de leerkrachten. Hij gaf ook toe dat in de Finse middenschool 30 à 40 % van de leerlingen bijgewerkt werden door speciale leerkrachten die de inhaallessen verzorgen (en dus niet via differentiatie binnen de klas door de klasleraar).

Hostens wou zich niet echt uitspreken over de geplande hervorming van het secundair onderwijs.

Hij vermeldde wel dat hij ook al samen met Monard en minister Van den Bossche in de jaren 1993-1995 plannen had opgesteld voor een grote hervorming van het secundair onderwijs (grootschalige scholengemeenschappen e.d.), maar dat dit plan was teruggedrukt door de scholen en schoolbesturen. *Hostens* gaf wel toe dat men zich niet mag blindstaren op een structuurhervorming, dat men daar niet alle heil mag van verwachten.

Kritiek op VSO vanuit koepel technisch onderwijs en directeur-generaal tso

In het *Editoriaal* van de *Huishoudelijke mededelingen van de katholieke koepel technisch onderwijs (NVVKTO)* van 6 september 1982 kwam de kritiek vanwege de tso-koepel scherp tot uiting: "Velen tillen zwaar aan het uitstellen van de studiekeuze. In de filosofie 'Weg met de beschotten' schuilt het gevaar dat, wat het technisch en het beroepsonderwijs eigen is, de zorg voor een degelijke beroepsopleiding, bijkomstig wordt. De verdaging van de studiekeuze kan voor sommige leerlingen wenselijk zijn. Maar de leerlingen van de lagere cyclus van het technisch en het beroepsonderwijs hadden al vroeg een bepaalde beroepskeuze voor ogen. Al te lang uitstellen om aan hun verwachting tegemoet te komen, kan een nefast effect hebben." Het tso betreurde ook dat de vso-scholen bij hun oriëntering na het 2de jaar de technische opties al te weinig waardeerden en dat er in de tso-doorstromingsrichtingen van de 2de graad onvoldoende technische bagage werd meegegeven. De 3x2-jaar-VSO-structuur wekt(e) ook de valse indruk dat leerlingen nog na het vierde jaar aso zonder problemen konden/kunnen overstappen naar het tso.

"Tussen 1980 en 1990 daalde het relatief aandeel van het tso jammer genoeg van 30,4 naar 22,3 %", aldus de tso-kopstukken van weleer: *Robert Smet* (ex-directeur-generaal tso) & *André Vannecke* (ex-secretaris-generaal NVVKTO) in hun boek *'Historiek van het technisch en beroepsonderwijs'*, Garant, 2009). Het VSO betekende een ware aderslating voor tso en bso.

**Redactiesecretariaat
en eindredactie**

alle correspondentie i.v.m. artikels
aan:
Noël Gybels
Steyenhoflaan 11
3130 Betekom
tel. 016 56 93 46
owkrant@hotmail.com
www.onderwijskrant.be

Oudere nummers Onderwijskrant
staan op www.onderwijskrant.be
Al 275.000 bezoekers sinds 2007.

Hoofdredacteur

Raf Feys
raf.feys@telenet.be; 050.312409

Redactie

Annie Beullens, Renske Bos, Stella
Brasseur, Eddy Declercq, Ann
Deketelaere, Raf Feys, Ignace
Geurts, Noël Gybels, Walter Lotens,
Pieter Van Biervliet, Hilde Van
Iseghem, Danny Wyffels

Onderwijskrant brengt beschrijvingen
van - en kritische reflecties over
onderwijs en onderwijsvernieuwing.
Bepaalde bijdragen zijn wetenschap-
pelijk gestoffeerd; andere zijn een
directe neerslag of weergave van
opvattingen en ervaringen.

Onderwijskrant is een onderwijs-
tijdschrift met redactieleden uit de
drie onderwijsnetten.

Lid van de Unie
van de Uitgevers van
de Periodieke Pers

Abonnement (4 nrs.): € 20

Buitenland: € 30
Rekening: 001-0965165-91
(BIC GEBABEBB / IBAN BE23 0010
9651 6591) van Onderwijskrant vzw,
3130 Betekom

Inlichtingen, bestellingen, proefnrs.
bij **verantwoordelijke uitgever**:
Noël Gybels
Steyenhoflaan 11
3130 Betekom
tel. 016 56 93 46
owkrant@hotmail.com

Tijdschrift, verschijnt driemaandelijks

Juli-augustus-september 2012 – € 6,00

*Maatschappelijk & politiek debat over hervorming s.o.: mei-juni 2012: geen draagvlak, foutieve uitgangspunten, en andere prioriteiten	2
*Actie rond hervorming van Onderwijskrant en petitie: januari-juni 2012	17
*Te weinig 'politiek' weerwerk tegen hervorming verontrust	23
*Prof. Bart Pattyn: ontwrichting s.o. & nefaste gevolgen van VVKSO-voorstel voor afschaffen algemene (aso)richtingen	25
*Kleurloos S.O. van VVKSO: ontwrichting secundair onderwijs, VSO ³ én nefaste gevolgen voor hoger/universitair onderwijs	27
*Philip Brinckman: (VVKSO-)hervormingsplan s.o.: stap achteruit voor bso	45
*Kritiek van cognitief psycholoog Wouter Duyck op hervor- mingsplannen, differentiatie- voorstellen en egalitaire redeneringen van sociologen	46
*Klara-debat over hervorming secundair onderwijs: Ad Verbrugge (BON): <i>trek lessen uit mislukte gemeenschap- pelijke basisvorming in Nederland</i>	50

Indien hiernaast een x staat

is dit het (voor)laatste nummer

dat u ontvangt.

HERABONNEER dus om onderbreking

te vermijden!